

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

MİLLİ EĞİTİM ŞURALARINDA MESLEKİ VE

TEKNİK EĞİTİM

(1939-1974)

Mehmet Raci EVREN

Danışman

Prof. Dr. Dursun Ali AKBULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mayıs, 2018

TELİF HAKKI

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren bir (1) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Mehmet Raci

Soyadı : EVREN

Bölümü : OMÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Milli Eğitim Şuralarında Mesleki Teknik Eğitim (1939-1974)

İngilizce Adı : Vocational and Technical Education in National Education (1939-1974)

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Mehmet Raci EVREN

İmza: .....

KABUL VE ONAY

Mehmet Raci EVREN tarafından hazırlanan Milli Eğitim Şuralarında Mesleki ve Teknik Eğitim (1939-1974) adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Dursun Ali AKBULUT

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi .....

Başkan: Prof. Dr. Dursun Ali AKBULUT

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi .....

Üye: Doç. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM

Sosyal Bilgiler Eğitimi, Amasya Üniversitesi .....

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Pelin İSKENDER KILIÇ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi .....

Bu tezin **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi** Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/____

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

TEŞEKKÜRLER

Bu çalıőmamda bilgi ve deneyimiyle desteğini her zaman yanımda hissettiğim, gerekli kaynakçaya ulaőmamda yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Dursun Ali Akbulut'a teşekkürlerimi sunuyorum.

**MİLLİ EĞİTİM ŞURALARINDA MESLEKİ VE TEKNİK
EĞİTİM (1939-1974)**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet Raci EVREN

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mayıs, 2018

ÖZ

Cumhuriyetle birlikte eğitim sisteminin düzenlenmesi ve süreç içerisinde geliştirilmesi için önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Milli eğitim şuraları, bu çalışmalara önemli katkılar sunmuştur. 1939 yılından itibaren toplanmaya başlayan şuralar eğitim sisteminin, toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek bir duruma getirilmesi, eğitimin temel problemlerine çözüm yolları bulunması için çaba harcamış ve bu doğrultuda tavsiye niteliğinde önemli kararlar almıştır. Milli Eğitim şuralarında sıkça gündem olan konulardan biri de mesleki ve teknik eğitimidir. Bu çalışmanın amacı 1939 ile 1974 yılları arasında toplanan dokuz şurada mesleki ve teknik eğitimle ilgili alınan kararları tespit etmek ve sonuçlarını değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler : Milli Eğitim Şurası, mesleki ve teknik eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu

Sayfa Sayısı : 163

Danışman : Dursun Ali AKBULUT

**VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION IN NATIONAL
EDUCATION (1939-1974)**

MS Thesis

Mehmet Raci EVREN

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

May, 2018

ABSTRACT

Essence Together with the Republic important studies have been carried out in order to organize the education system and to develop it in the process. National education councils have made significant contributions to these studies. National Education Councils that starting to gather since 1939, have spent efforts to bring the education system to a situation that will respond to the needs of the society and to find solutions to the basic problems of education. Vocational and technical education is one of the issues that are frequently on the agenda of national education councils. The aim of this study is to determine the decisions taken about vocational and technical education and to evaluate the results of these nine councils between the years 1939 and 1974.

Key words: National Education Council, Vocational and Technical Education, Ministry of National Education, Education and training board.

Number of Pages :163

Advisor : Dursun Ali AKBULUT

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	V
ÖZ	VI
ABSTRACT	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR	XII

BİRİNCİ BÖLÜM

I. Giriş	1
1.1. Kuramsal Çerçeve	2
1.2. Yöntem.....	4
1.3. Mesleki ve Teknik Eğitime Tarihsel Bakış	5
1.4. Şura Öncesi Kongre ve Toplantılar	14
1.4.1. Maarif Kongresi	14
1.4.2. Heyet-i İlmîyeler	15
1.5. Milli Eğitim Şurasının Oluşturulması	19

İKİNCİ BÖLÜM:

II. TEK PARTİLİ DÖNEMDE MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI	27
2.1. Birinci Millî Eğitim Şûrası (1939)	27
2.1.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar.....	28
2.1.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar	29
2.1.3. Kararların Sonuçları ve uygulamaları	31
2.2. İkinci Millî Eğitim Şûrası (1943)	33
2.2.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar.....	35
2.2.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar	37
2.2.3. Kararların Sonuçları ve uygulamaları	38
2.3. Üçüncü Millî Eğitim Şûrası (1946)	38

2.3.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar.....	40
2.3.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar	42
2.3.3. Kararların Sonuçları ve Uygulamaları	55
2.4. Dördüncü Millî Eğitim Şûrası (1949)	57
2.4.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları, Şurada Kurulan Komisyonlar.....	60
2.4.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar	61
2.4.3. Kararların Sonuçları ve Uygulamaları	63
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:	
III. ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI	65
3.1. Beşinci Millî Eğitim Şûrası (1953)	65
3.1.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar.....	66
3.1.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar	68
3.1.3 Kararların Sonuçları ve Uygulamaları	71
3.2. Altıncı Milli Eğitim Şurası (1957).....	72
3.2.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar	73
3.2.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar	76
3.2.3. Kararların Sonuçları ve Uygulamaları	94
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:	
IV. PLANLI DÖNEMDE MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI	97
4.1. Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması ve Eğitime Yansımaları	97
4.2. Yedinci Millî Eğitim Şûrası (1962)	99
4.2.1. Şura Gündemi ve Kurulan Komisyonlar	103
4.2.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar	106
4.2.3. Kararların Sonuçları ve Uygulamaları.....	137
4.3. Sekizinci Millî Eğitim Şûrası (1970)	140
4.3.1. Şura Gündemi ve Kurulan Komisyonlar	143
4.3.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar	143
4.3.3. Kararların Sonuçları ve Uygulamaları	146

4.4. Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası (1974)	147
4.4.1. Şura Gündemi ve Kurulan Komisyonlar	148
4.4.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar	149
4.4.3. Kararların Sonuçların ve Uygulamaları	152
SONUÇ	153

SİMGELER VE KISALTMALAR

A.Ş. : Anonim Şirketi

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

MEB :Milli Eğitim Bakanlığı

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TD : Tebliğler Dergisi

TİSK : Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu

TTK : Talim Terbiye Kurulu

YÖK :Yüksek Öğretim Kurulu

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Bir ülkenin ve toplumun kalkınmışlığı o ülkenin eğitim sistemi ile yakından ilgilidir. İnsanları eğitim yoluyla geliştirmek ve onlara yeni nitelikler kazandırmak aynı zamanda bir toplumun sosyal ve ekonomik kalkınmasının da temelini oluşturur (Şahin ve Yıldırım, 2015). Mesleki teknik eğitim vasıtasıyla yetişecek nitelikli iş gücü, gelişmekte olan ekonomiler için hayati önem arz etmektedir (Şahin ve Fındık, 2008). Bugün gelişmiş olarak kabul edilen ülkelerin neredeyse tamamında mesleki ve teknik eğitimin genel eğitim sistemi içerisinde ağırlıklı bir paya sahip olduğu görülmektedir. Ekonomik anlamda kalkınmak ve gelişmiş ülkeler seviyesine yükselmek amacı güden her ülke insan gücünü en verimli biçimde kullanmak durumundadır (Şahin ve Yıldırım, 2015).

Dünyada Sanayi Devriminin başlaması sömürgeciliği beraberinde getirmiştir. Sömürge toprakları 19. yy. başlarında % 30'larda iken aynı yüzyılın sonunda % 85'lere ulaşmıştır. Avrupa ve Amerika'nın hızla sanayileşmesi ile birlikte Türkiye'de ise milli ve üretim odaklı bakış açısı güçlenmiş, ticari faaliyetler canlanmıştır. Bu durum nitelikli insan gücüne olan ihtiyacın artmasına neden olmuştur.

Türkiye insan gücüne olan ihtiyacı karşılamak, kırsaldan kente göç eden vatandaşlara istihdam alanı oluşturmak ve sanayileşme sürecini gerçekleştirmek için mesleki ve teknik eğitimi planlama ve güçlendirme ihtiyacı duymuştur. Bu nedenle mesleki ve teknik eğitim Milli Eğitim Şuralarında gündemi oluşturan en önemli maddelerden biri olmuştur.

Bu çalışmanın amacı Milli Eğitim Şuralarında mesleki ve teknik eğitime dair alınan kararları tespit ederek bu konulardaki uygulamaları değerlendirmektir. 1939-1974 tarihleri arasında gerçekleştirilen Milli Eğitim Şuraları incelenerek mesleki ve teknik eğitim ile ilgili konular üzerinde durulmuştur. Çalışmada ülkemizde mesleki eğitimin tarihi ile ilgili bir özet sunulmuş, Milli Eğitim Şurasının oluşum süreci ve mevzuatı

hakkında genel bilgi verilmiş, şuralarda mesleki teknik eğitim ile ilgili görüşmeler, alınan kararlar ve sonuçları hakkında ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır.

1.1. Kuramsal Çerçeve

Maarif Kongresi:

15-21 Temmuz 1921 yılında Ankara'da toplanmıştır. 180 katılımcının yer aldığı kongre, Ankara Öğretmen Okulu binasının konferans salonunda yapılmıştır. Muallimler Birliğinin toplandığı kongrede açılış konuşmasını Mustafa Kemal Paşa yapmıştır. Genellikle ilk ve ortaöğretim kademelerinin amaçları ve programı hakkında görüşmelerin yapıldığı, okul ve öğrenci mevcutlarının belirlenmeye çalışıldığı, eğitime milli bir ivme kazandırılmak istendiği önemli bir eğitim kongresidir. Açılış konuşmasında Mustafa Kemal Paşa, savaşa ve maddi imkânların düşmanı kovmak için kullanılması mecburiyetine rağmen, milli bir eğitimin temellerinin atılması, yapılacak işlerin programa bağlanmasını istemiş, o zamana kadar izlenen eğitim metotlarının yol açtığı zararlar anlatmıştır. Maarif Kongresi, Dönemin Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver başkanlığında 7 gün sürmüştür.

Heyet-i İlmiyeler:

Milli Mücadele Döneminde yeni devletin eğitim sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak ve belli bir Milli Eğitim Politikası oluşmasını sağlamak üzere Türkiye Muallime ve Muallimler Derneği, bazı toplantılar düzenlemiştir. Fakat gerek bu toplantılarda gerek maarif kongresinde çeşitli nedenlerle önemli kararlar alınamamıştı.

Bu nedenle Maarif Vekâleti, çalışmalarını daha bilimsel esaslara dayandırmak, ülkenin gerçeklerine ve ileriye dönük özelemlerine cevap verecek bir eğitim politikası oluşturabilmek amacıyla memleketin önde gelen eğitim ve bilim insanlarının katılımıyla bir Heyet-i İlmiyenin toplanmasına karar vermiştir (Başar, 2004).

Heyeti İlmiyeler 1923, 1924 ve 1925'te olmak üzere 3 kez toplanmıştır. Heyeti İlmiyeler Cumhuriyetin ilk yıllarında Talim Terbiye Kurulu ve Maarif Şuralarının görevini üstlenmiştir (Başgöz, 1995).

Milli Eğitim Şurası:

Şûra; Milli Eğitim Bakanlığının en yüksek danışma kuruludur. Türk millî eğitim sistemini geliştirmek, niteliğini yükseltmek için eğitim ve öğretimle ilgili konuları tetkik eder; tavsiye kararları alır. Bakan, Şûranın tabii üyesi ve başkanıdır. Şûra, tabii üyeler ile davetli üyelere teşekkül eder. Bakanın daveti üzerine 4 yılda bir toplanması esastır. Bakan gerektiğinde şurayı erken toplantıya çağırabilir. Şûranın gündemi Bakanın önerisi veya doğrudan Kurulca tespit edilir. Gerek görülmesi hâlinde gündemin belirlenmesinde merkez ve taşra birimleriyle diğer kurum ve kuruluşların görüşleri de alınır.

Mesleki teknik eğitim:

Mesleki ve teknik eğitim; iş piyasasında kişilere belirli bir işi yapmak veya bir mesleği yerine getirmek için gerekli olan bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlar. Mesleki ve teknik eğitim birey ve toplumlar açısından çok yönlü işleve sahiptir. Birey açısından mesleki eğitim; teorik eğitim ile işyeri arasında köprü kurarak, bireyi işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda donatır, istihdam ettirir ve hayata hazırlar. Çalışma hayatının ötesinde hayatın diğer yönlerinde de bireylerin gelişimini ve sosyal hayattaki kabiliyetlerini destekler. İşletmeler açısından mesleki ve teknik eğitim; işletmelerin verimliliğini, performansını, rekabet yeteneğini, araştırma ve yenileşme kapasitesini güçlendirir. İş kalitesi ve çalışan motive edilmesinde mesleki eğitimin rolü büyüktür. Toplum açısından mesleki ve teknik eğitim, ekonomik gelişme, refah ve sosyal uyumu güçlendirir. Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim, istihdam ve sosyal politikaların merkezinde yer alır ve yaşam boyu öğrenme stratejilerinin anahtar unsurudur.

Mesleki ve teknik eğitim, farklı yerlerde, farklı biçimlerde gerçekleşebilir. Ancak hemen her ülkede mesleki eğitim 2 ana bölüm altında yapılanmıştır. Bu bölümler Örgün eğitim ve yaygın eğitimdir. Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimden oluşan örgün eğitim içinde mesleki ve teknik eğitim; orta öğretimden yükseköğretime kadar değişik aşamalarda verilmektedir.

Talim Terbiye Kurulu:

Milli Eğitim Bakanlığının müfredat programlarını hazırlayan, okullarda okutulacak ya da tavsiye edilebilecek yazılı, görsel ve sesli materyalleri inceleyen, kitap inceleme komisyonlarında bir çok sorunun görüldüğü kurumdur.

Talim Terbiye Kurulunun tanımlanan görevleri eğitim sistemini, eğitim ve öğretim plan ve programlarını, ders kitaplarını hazırlamak, hazırlananları incelemek veya incelemek, araştırmak, geliştirmek ve uygulama kararlarını bakan onayına sunmak; bakanlık birimlerince hazırlanan eğitim ve öğretim programları, ders kitapları, yardımcı kitaplar ile öğretmen kılavuz kitaplarını incelemek, incelemek ve nihai şeklini vererek bakanın onayına sunmak; yurtdışı eğitim ve öğretim kurumlarından alınmış, ilköğretim ve ortaöğretim diploma ve öğrenim belgelerinin derece ve denkliklerine ilişkin ilke kararlarını bakanın onayına sunmak; eğitim ve öğretimle ilgili konularda bakanlığın diğer birimleri tarafından oluşturulacak politika ve stratejilerin belirlenmesinde işbirliği yapmak; Millî Eğitim Şurasının sekreteryaya hizmetlerini yürütmektir

1.2. Yöntem

Bu çalışmada; doküman tarama tekniği kullanılmıştır. Tarihte veya günümüzde var olan bir durumu olduğu gibi ortaya koyan, betimleyen yaklaşıma tarama tekniği denilmektedir. Araştırma konusunda değişiklik yapma, yeni şeyler katma gayreti yoktur. Mevcut konuya odaklanılır. Bu nedenle de doküman tarama tekniğinin kullanılması benimsenmiştir. Araştırmacının çalıştığı konu ile ilgili doğrudan kaynaklara ulaşamadığı zamanlarda bu yöntem sıklıkla kullanılmaktadır.

Bu çalışma 1939'dan 1974'e kadar gerçekleştirilen dokuz Milli Eğitim Şurasında Mesleki ve Teknik Eğitimle ilgili yapılan görüşmeleri, hazırlanan raporları, alınan kararları ve bu kararlarla ilgili uygulamaları ortaya koymayı amaçlamıştır. 1939'dan 1974 yılına kadar yapılan şuraların Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmış tutanakları incelenmiştir. Tarama aşamasında toplanan ilk dokuz milli eğitim şurasında mesleki teknik eğitimle ilgili alınan kararlar incelenerek süreç içerisindeki yansımaları ve uygulamaları değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle Maarif Kongresi ve Heyet-i İlmîyeler özetlenmiştir. Daha sonra mesleki ve teknik eğitimin kısa bir tarihçesi verilmiştir. Ardından Milli Eğitim Şurasının ihdası ve zaman içerisinde gelişimi irdelenmiştir. İkinci bölümde Tek Partili Dönemde şuralar, üçüncü bölümde 1950’li yıllarda şuralar, dördüncü bölümde ise Planlı Dönemde gerçekleştirilen şuralar incelenmiş; Mesleki ve Teknik Eğitim ile ilgili alınan kararlar ve bu kararların ne kadarının uygulandığı ve ne ölçüde başarılı olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.3. Mesleki ve Teknik Eğitime Tarihsel Bakış

Eğitim, meslek ve iş ilişkisi tarih boyunca süregelmiştir. Aile içinde yapılan meslek eğitimi, değişen toplumsal koşullar nedeniyle yerini çıraklık eğitimine bırakmıştır. Çıraklığın gelişmesiyle iş ve eğitim, aile dışında kurumlarca yürütülmeye başlanmıştır. Teknolojide meydana gelen değişiklikler meslek sayısını artırmış teknisyen ve vasıflı işçi ihtiyacı artmıştır. Bu gelişmelerden sonra çıraklık sisteminin dışında çeşitli mesleki eğitim sistemlerinin geliştirilmesine gidilmiştir. Böylece meslek eğitimi, eğitim sistemine dahil olmuş ve birçok aşamalardan sonra bugünkü halini almıştır (Demir ve Şen, 2009).

Türkiye’de 18. yüzyılın sonlarına kadar mesleki eğitim geleneksel usullere dayalı bir sistem içerisinde Selçuklu Döneminde Ahilik, Osmanlı Döneminde ise Lonca Teşkilatları tarafından yürütülmüştür. Anne-babaları tarafından meslek öğrenmek üzere bir ustanın yanına verilen çocuklar belli bir süre burada çalışarak önce kalfalığa, sonra da ustalığa terfi ederdi. Buralarda mesleki eğitimin esasları belirlenirken aynı zamanda ticaret ahlakının korunmasına da önem verilmiştir (Ekinci, 1990).

XII. Yüzyılda Anadolu’ya gelen Türkler arasındaki esnaf ve sanatkârlar Anadolu’da bulunan meslektaşlarına kendilerini kabul ettirebilmek için Ahilik Teşkilatını kurdular. Ahilik Teşkilatı bünyesinde ortaya çıkan esnaf ve zanaatkar sınıfı, batının aksine Türklerde iyi insan olma ve hizmet ehli olma düşüncesiyle doğmuştur. Bu dönemde çağdaşlarının çok önünde bir yapılanma olan Ahilik küçük esnaf, usta, kalfa ve çırakları içine alan; onların dayanışmaları kadar mesleklerini özenle ve dürüstlikle yapmalarını, ayrıca eğitimlerini amaçlayan bir teşkilattır. Ahi Teşkilatları toplumun mesleki teknik eğitim ihtiyaçlarını işbaşıda eğitim ile karşılamış, sosyal

ve siyasal anlamda toplumu etkilemiştir. Toplumda üretimin devamını sağlarken kaliteli üretim hakkında esnaflara gerekli düzenlemeler ve cezai yaptırımlar sunmuştur (Bolat, 2016). Osmanlıda bu kurumlar lonca ve gedik adları altında devam etmiş, esnaf ve sanatkarları disipline ederek usta yetiştirilmesini ve yetiştirilenlerin istihdamını sağlamıştır. Osmanlıda “Gedik” adı verilen teşkilatın verdiği çıraklık ve kalfalık eğitiminden geçip ustalığa ulaşmayan, yani gedik sahibi (Gedikli) olmayan hiç kimse sanat ve ticaretle uğraşamamaktaydı. Bu mesleki eğitim uygulamasına gedik usulü denilmekteydi. Gedik Teşkilatı 1860 yılına gelindiğinde bazı ticaret anlaşmaları gereği kaldırılmıştır (TİSK, 1997).

XVI. Yüzyılda Anadolu’daki teknik elemanlar tarafından yapılan her türlü askeri malzeme ve silahlar, gemi inşaatı, dokumacılık, çuhacılık vb. sanayi kolları diğer ülkelere göre daha ileri durumdaydı. Batıda büyük endüstrinin kurulmasını sağlayan Sanayi Devriminin Osmanlıdaki etkisi sonucunda lonca teşkilatı bozulmuş, o zamana kadar loncalar içinde devam eden mesleki eğitim hizmetlerinin okul disiplini içinde yürütülmesini zorunlu kılmıştır (Tarlakazan, 2013).

Osmanlı’da modern mesleki eğitime ilk yatırımlar askeri alanda yapılmıştır. 1773’te bir askeri denizcilik okulu olan Mühendishane-i Bahr-i Hümayun, 1796’da ise kara askerleri için Mühendishane-i Berr-i Hümayun açılmıştır. 1848’de ise Ziraat Mektebi ve Veteriner Okulu açılmıştır (Şahin ve Yıldırım, 2015).

Osmanlı Devleti’nde modern anlamda mesleki ve teknik eğitim okulları 19. yüzyılın 2. yarısında görülmektedir. Mithat Paşa tarafından 1860’ta Niş’te, 1864’te Rusçuk ve Sofya’da açılan ıslahhaneler mesleki teknik eğitim kurumlarının temeli sayılır. 1865’te Rusçuk’ta öksüz kızlar için açtığı ıslahhane de kız sanat okullarının öncüsüdür. 1868’de İstanbul Sanayi Mektebi açılmış; sanayi, demircilik, dökmeçilik, makineçilik, mimarlık, her türlü maden imalatı gibi derslerle eğitim verilmiştir (Şahin ve Fındık, 2008). Sanayi mektepleri açılması çalışmaları zamanla ülkenin her bölgesine yayılmıştır. İzmir (1867), Diyarbakır (1903), Selanik (1906), Adana (1912), Şam, Sivas, Musul (1913), Erzurum, Kastamonu (1914), Konya, Bursa, Ankara (1915), Bartın (1918) sanayi okullarının açıldığı diğer bazı bölgeler olmuştur.

Sanayi dışında ticaret ve tarım sektörlerinde de mesleki ve teknik okullar kurulmaya başlanmıştır. Ticaret önceki dönemlere göre bir hayli genişlemiş, ülkeler arasında ticari ilişkiler artmış, bir ülkedeki ticari ve siyasi gelişmeler diğer ülkelerde ekonomik krizlere neden olabilecek seviyeye gelmiştir. Dolayısıyla ticaret yapan kişilerin başarılı olabilmesi için sadece hesap ve kanunlardan değil, dünya üretiminin genelinden ve sanayideki gelişmelerden, politikadaki günlük gelişmelerden haberdar olabilecek şekilde yetişmiş olması gerekli görülmüştür. 1861’de kurulan ticaret mektebinden sonra 1884’te Hamidiye Ticaret Mektebi açılmıştır (Şahin ve Yıldırım, 2015).

Valiler tarafından yakın ilgi gören bu okullar, her yıl biraz daha geliştirilerek Cumhuriyet Dönemine kadar faaliyetlerine devam etmişlerdir. Bu okullarda öğrencilere çuhacılık, araba yapıcılığı, müretteplik, litograflik, kunduracılık, terzilik vb. sanatlar öğretilmiştir. İkinci Meşrutiyet döneminde bir kısım okullardaki meslek şubelerine demircilik, marangozluk, dökümcülük, modelcilik gibi sanatlar da eklenerek; bir taraftan el sanatlarında çalışacak sanatkarlar yetiştirmiş, diğer taraftan da mevcut birkaç fabrikanın teknik eleman ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır.

1913 yılından itibaren sanat okullarında eskiye oranla daha kararlı bir çalışmaya girilmiş, yönetmelik ve programları da yapılarak daha disiplinli bir duruma getirilmiştir. Her il kendi sanat okulu için ayrı bir eğitim programı uyguladığından okullar arasında birlik sağlanamamış olmasına rağmen bu uygulama ile çevrenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek insan gücü yetiştirilmiştir. I. Dünya Savaşı esnasında ve bunu takip eden yıllarda bu okullardan bir kısmı kapanmıştır (Nogay, 2007).

Birinci Dünya Savaşı sonunda bazı meslek okulları yurt sınırları dışında kalmış, bazıları kapanmıştır. Bazıları da zor şartlar altında faaliyetlerini sürdürmeye çalışmışlardır (Doğan, 1983). Cumhuriyet dönemine Edirne, İstanbul, Adana, Ankara, Bursa, Sivas, Kastamonu, Konya sanat okulları ile özel yardım alan birkaç okul gelebilmiştir (Tuna, 1973).

Sanayi, tarım, ticaret, demiryolları vb. birçok alanda açılan bu okullarla birlikte, Osmanlıda mesleki eğitimin batı tarzı okullarda verilmesine yönelik bir tecrübe birikimi sağlanmıştır. Bu tecrübe çeşitli olumsuzluklar nedeniyle çok verimli işleyememiştir. Ancak eksikliklerine rağmen cumhuriyet dönemi Türkiye’sine 100

yıla yaklaşan geçmişiyle bir mesleki eğitim birikimi aktarılmıştır (Şahin ve Yıldırım, 2015).

Cumhuriyetin ilk yıllarında çeşitli okullar ve kurslar, değişik bakanlık ve daireler tarafından dağınık bir şekilde yönetilmiştir. 1926 yılında mesleki teknik eğitim önce İlköğretim Dairesi, daha sonra da Yüksek Öğretim Dairesi bünyesinde yer almıştır. 1927’de de Yüksek ve Mesleki Öğretim Genel Müdürlüğü haline getirilmiştir. Bu zamana kadar her bakımdan buldukları ilin valiliklerine bağlı olan sanat okullarının giderleri, yine özel idarelerce karşılanmak üzere, öğretim konuları ve kadro işleri bu genel müdürlükçe yürütülmeye başlanmıştır (Tarlakazan, 2013). Ortaokul ve lise düzeyinde yeniden örgütlenen sanat okullarının programlarında da değişikliğe gidilmiş, kültür derslerinin toplam saatleri artırılmış ve programlara yeni kültür dersleri eklenmiştir (Başgöz ve Wilson, 1968).

Bu yıllarda eğitim ilke ve politikalarını sistemleştirmek üzere yabancı uzmanlar yurda davet edilmiştir. Amerikalı John Dewey (1924), Alman Alfred Kühne (1925), Mısırlı Omar Buyse (1927) bunlardan bazılarıdır. Bu uzmanlar Milli Eğitim Bakanlığının daveti üzerine Türkiye’ye gelerek eğitim sistemi ile ilgili incelemeler yapmış ve raporlar hazırlamışlardır (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1980).

Dewey Ankara ve İstanbul’da iki ay boyunca eğitim sistemiyle ilgili incelemelerde bulunmuş, Maarif vekilliğine iki rapor sunmuştur. Birinci rapor bütçeye konulması gereken ödeneklerle ilgilidir. İkinci raporu Türkiye’de yazmamış Amerika’da tamamlayıp göndermiştir. Bu raporlar birleştirilerek ilk kez 1939’da yayınlanmıştır (Bal, 1991). Dewey hazırladığı raporlarda şu konulara değinmiştir:

1. Genel bir eğitim politikası hazırlanmalı, eğitim planlarının gelişigüzel değiştirilmemesi için bir eğitim anayasası yapılmalı, 10–15 yıllık bir eğitim plânlamasına girişilmelidir.
2. Eğitim sisteminde fikir olarak çok aşırı olmayan bir merkezîyet hâkim olmalıdır. (Aşırı merkezîyetçilik eğitimi zamanla rutin bir yapıya dönüştürebilir.)
3. Eğitim programları derslerin fazla ayrıntılarına girmemeli; sadece esasları göstermeli, ayrıntıları çevre şartları belirlemelidir.

4. Eğitimde amaç yalnız seçkinleri yetiştirmekten ziyade bütün halkı, hayat şartlarının gerektirdiği biçimde eğitmek olmalıdır.
5. Ortaokullar yatılı olmalı ve millî birliği sağlayıcı esaslar orada verilmelidir.
6. Batı ülkelerine yalnız öğrenciler değil, öğretmen grupları da gönderilmelidir.
7. Eğitim için çeşitli ülkelerden kısa süreli uzmanlar getirmelidir. Özellikle yüksek okullar ve üniversite için de öğretmen ve öğretim üyeleri getirtilmelidir.
8. Türkiye'nin en önemli ve acil eğitim sorunu, öğretmenlerdir. Öğretmenler yalnız ders konularında değil, genel olarak eğitimin ana konusu olan çocuk ve insan üzerinde etraflı bilgiye sahip olmalıdırlar. Öğretmen yetiştiren okulların fiziki şartları diğer okullara örnek teşkil edecek şekilde düzenlenmiş olmalı, bu okulların programları titizlikle hazırlanmalıdır.
9. Türkiye eğitim sistemi, birliğe muhtaçtır. Ama birlik yönetimden çok fikrî ve zihnî birlik olarak alınmalıdır.
10. Tarih sadece geçmiş zamanlarda olmuş bitmiş şeylerin kaydı ve nakli değildir. Tarih öğrenmenin amacı geçmişin bilgisinin bu güne ışık tutmasıdır. Okullarda tarih ve coğrafya gibi bazı derslerin keyfi olarak birbirinden ayrılmış olduğunu ve aynı derslerin yaşanan hayatta ayrı ayrı konular olmadığını belirtmektedir.
11. Öğretmen yetiştiren okullarda resim öğretimine yönelik derslere yer verilmelidir.
12. Kitap okuma alışkanlığının kazandırılması için kütüphaneciliğe önem verilmelidir. Kütüphaneler okullarla iç içe olmalı ve geniş okuma salonları bulunmalıdır. Kütüphanesi olmayan yerlerin kitap ihtiyaçları seyyar kütüphanelerle karşılanmalıdır.
13. Öğretmenlerin mali durumları düzeltilmeli, ulaşımları ücretsiz olmalı, bedava ya da az bir ücretle konut temin edilmeli ve erzak yardımı yapılmalıdır.
14. Köy okullarına öğretmen yetiştirmek için, köy hayatına uyacak tipte eğitim ve öğretim veren öğretmen okulları açılmalıdır (Akkutay, 1996). John Dewey Raporu,

1926'da Mustafa Necati'nin eğitim bakanlığı döneminde değerlendirilmeye başlanmıştır.

Alman Ticaret ve Sanayi Danışmanı olan Dr. Alfred Kühne, 1925 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Kühne İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir ve Bursa'daki meslek okullarında inceleme yapmıştır. Mesleki eğitim alanına yönelik davet edilen Kühne, ağırlığını bu konuya verdiği, fakat Türk eğitim sisteminin sorunlarını da genel çerçevede ele aldığı bir rapor vererek ülkesine dönmüştür.

Kühne'ye göre ülkenin kalkınması için yalnız askeri bakımdan güçlü olmak yeterli değildir. Kuvvetli bir ekonomi ve ciddi bir yönetimde gereklidir. Türkiye'de kârlı bir ticari hayatın ortaya çıkması için tüm imkânlar vardır. Yapılması gereken ise insanların eskiye nazaran daha iyi bir suretle yetiştirilmesini sağlamaktır. Kühne raporunun ilk bölümünde Almanya ve Batı Avrupa'da yapılmış olan birikimlerin doğrudan doğruya kullanılamayacağını, Türkiye'nin durumuna neyin uygun olduğunu sıhhatlice yapılan bir araştırma ile tespit edilmesi gerektiğini söylemiştir. Mesleki eğitimin başarılı olmasında temel eğitimin önemli bir yeri olduğunu, okul binalarının yeterli olmadığı yerlerde daha çok öğrencinin ders görebilmesi için ikili sisteme dönülmesi gerektiğini ifade etmiştir (Kühne, 1939).

Türkiye'de teknik eleman yetiştirmek için sadece İstanbul'daki kondüktör okulunu uygun gören Kühne, okulların demir yollarına teknisyen yetiştirecek şekilde genişletilmesini aynı zamanda mimar yetiştiren okullara çevrilmesini, bir şubesi olan İstanbul mühendis okulunun sayısının çoğaltılmasını tavsiye etmiştir. Mevcut ticaret mektepleri ile ilgili incelemelerde bulunan Kühne, bu mekteplerde uygulanan programların birbirinden farklı olduğunu, değişik ihtiyaçlara göre değişik seviyede personel yetiştirildiğini tespit etmiştir. Ona göre uygun bir programın faaliyete geçirilmesi ile bu mekteplerde iyi işler yapılabilir. Ticaret okullarının başarılı olabilmesi için bu okullarda görev alacak öğretmenlerin de özel bir eğitimle yetiştirilmesi gerekmektedir. Kadınların meslek eğitimleri üzerinde de duran Kühne, onlar için açılacak okullarda ev idaresi, çocuk bakımı, dikiş gibi derslerin olmasını istemiştir. Kühne raporunda teknik, ticaret ve ev idaresi eğitimi ile ilgili inceleme ve tavsiyelerini açıkladıktan sonra meslek okullarının idari işlerinden bahsederek raporunu tamamlamıştır. Okul işlerinin söz konusu bakanlıkların asli işlerini

engellememesi için, okullara yol göstermek, eğitim öğretim yöntemlerini iletirmek ve öğretmenlerini sağlamak hususunda Millî Eğitim Bakanlığının diğer bakanlıklara yardımcı olmasını önermiştir (Sulubulut, 2014).

Uzmanların önerilerini dikkate alan dönemin Millî Eğitim Bakanı Mustafa Necati mesleki teknik eğitimin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yaptırmıştır. Mesleki teknik eğitim alanında ün yapmış Mısır asıllı Omar Buyse'yi bizzat davet etmiştir. Buyse, Amerika'da uzun yıllar çalışmalar yapmış, Amerikan eğitim yöntemlerini uygulamış, daha sonra Belçika'ya geçerek orada çalışmalarını sürdürmüştür. Belçika Mesleki Eğitim Müdürü iken, 1927 yılında Türkiye'de teknik öğretim alanında incelemelerde bulunmak amacıyla davet edilmiştir. Buyse'un çağrılma amacı, yeni açılacak mesleki ve teknik okulların nasıl çalışmaları gerektiği, programları, yönetmelikleri konusunda rapor vermektir (Koç, 1970).

Buyse İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Konya, Mersin, Aydın, Kütahya ve Uşak illerinde incelemelerde bulunmuş buralardaki teknik öğretim okullarının ne gibi çalışmalarda bulunabileceğini raporunda dile getirmiştir (Buyse, 2004).

Rapordaki öneriler şu şekilde özetlenebilir:

1. Çalışanlar için akşam sanat okulları açılmalıdır. Kızlar için elişleri, sekreterlik, sosyal hizmetler gibi alanlarda mesleki beceriler kazandırılmalıdır.
2. Sanat okulları ticaret ve sanayi odaları vb. kuruluşlarla işbirliği içinde çalışmalıdır.
3. Sanat okulları bölgesel ihtiyaçları gözeterek bir eğitim vermelidir.
4. Sanat okulları sayıca artırılmalı, nitelikleri yükseltilmelidir. Bu okullar becerikli işçi, mühendis, teknisyen yetiştirecek biçimde organize edilmelidir.
5. Sanat okullarında ya da ayrı olarak halk için mesleki kurslar açılmalıdır. Türkiye'de modern bir teknik üniversite kurulmalıdır (Başar, 1999).

Buyse'nin düşündüğü programların son derece pratiğe dönük, harekete geçirilebilecek ülke kaynaklarına yönelik kısa sürede dönüşü olan, ülke kalkınmasına katkıda bulunacak hür teşebbüsü yetiştirecek öneriler olduğu anlaşılmaktadır (Akkutay, 1994).

Buyse raporunu Temmuz 1927’de bakanlığa sunmuştur. Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati, Buyse ve hazırlayacağı raporu ne kadar önemseydiğini 1927 bütçe görüşmelerindeki konuşmasında şöyle dile getirmiştir: “Efendiler, ilk defa olarak Vekalet mesleki tedrisatla uğraşmak vazifesini deruhte etmiş bulunuyor. Bunun için dünyaca tanınmış olan büyük bir mütehassısı memlekete tetkikata davet ettik. Onun tetkikatının neticesine göre emin bir program çizeceğiz” (TBMM, 1927, s.89). Yabancı uzmanlar tarafından hazırlanarak bakanlığa sunulan bu raporlar Türkiye’de mesleki teknik eğitimin geliştirilmesi yönünde, planlı bir çalışmanın başlatılmasında önemli katkılar sağlamıştır.

Mesleki ve Teknik eğitimle ilgili bu gelişmelerden sonra, eğitim çalışmalarının ülkenin teknik ihtiyaçlarına cevap verebilecek hale gelmesi ve bu okullardan mezun olacak gençlerin teknik ve hayat şartlarını kavrayarak çevreye verimli bir vatandaş haline getirilebilmeleri için Milli Eğitim Bakanlığının teklifi ile yetkili kişilerden bir komisyon kurulmuştur (Ortak, 2004).

Bu komisyon daha önceki uzman raporlarını, resmi ve özel sektör ihtiyaçlarını inceleyerek hangi bölgelerde ne gibi mesleki programların açılması gerektiğini belirlemiş ve bu konuda 1936 yılında Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı adıyla bir rapor hazırlanmıştır. Raporda, çeşitli mesleki alanlarda ve kademelerde ihtiyaç duyulan teknik insan gücü yetiştirmek üzere;

1. Küçük sanat erbabının yanında veya fabrikalarda çalışan çıraklarla, sanayi müesseseleri için ileride lazım olacak çırakları yetiştirmek üzere Çıraklık Okullarının,
2. Bir meslek okuluna devam etmeden bir usta yanında çıraklık yapmak suretiyle usta olanların, mesleklerinde gelişebilmeleri için gerekli olan bilgileri vermek üzere Akşam Sanat Okullarının,
3. İlkel şekilde bulunan bazı mahalli sanatlarda çalışanlara mesleki bilgiler kazandırmak ve bu gibi sanatların gelişmesine yardım etmek amacıyla Gezici Köy Kurslarının,
4. Mevcut ve ileride açılacak fabrikaların ihtiyacı olan fabrika uzman işçilerini ve bayındırlık işlerinin çeşitli şubelerinde çalıştırılacak tekniker düzeyindeki elemanları

yetiştirmek amacıyla bu günkü mevcutlarını artıracak ve geliştirecek Meslek ve Sanat Okullarının,

5. Fabrikaların ve bayındırlık işlerimizin ihtiyaçı olan iş Őeflerinin, elektrik tesisatçılarını ve yüksek mühendis ile mütehassıs işçi arasındaki teknisyenleri yetiştirmek üzere Teknik Okullarının,

6. Ülkenin Şiddetle ihtiyaçı duyduğu; inşaat, makine, elektrik, kimya, maden ve askeri mühendisleri yetiştirmek üzere Politeknik-Yüksek Teknik Okulunun açıılması gerekli görülmüştür (Tarlakazan, 2013).

Hazırlanan rapor ilgili makamlara sunulmuş, rapor doğrultusunda dönemin Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan, 1936 TBMM bütçe görüşmelerinde Şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bu mektepler Şöyle tasnif edildi. Evvela memlekette bir atölyede çalışanları teknik bakımdan ıslah edici ırac mektepleri, bunları Sanat Mektepleri olan yerlerde, sanat mektepleri olmayan yerlerde de yeniden açılarak tesis edilecektir. Pratisyen ustaları, fenni olarak yetiştirmek üzere de akşam mekteplerinden istifade edilecektir. Memleketin Endüstrisine uygun elemanlar yetiştirmek üzere, sanat mektepleri oğaltılacaktır. Hem fen adamı yetiştirmek hem de muallim bulmak ihtiyaçı karşısında ilerde bir Politeknik amayı tasavvur ediyoruz” (TBMM, 1936, s. 247).

Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı Türk uzmanların hazırlamış oldukları ilk önemli rapor olarak değerlendirilmektedir (Başar, 2004).

Ayrıca Gazi Mustafa Kemal’in direktifleri doğrultusunda 1931 yılında, 1867 Sayılı Kanunla iller dokuz bölgeye ayrılmış ve her bölgede birer sanat okulu açılmıştır. Böylece sanat okulları Bölge Sanat Okulları haline getirilmiştir. İlk iş olarak mevcut dokuz erkek sanat okulunun ğretim programlarında birlik sağlanarak ğretim süreleri beş yıla çıkarılmıştır. Ankara’da Yapı Usta Okulu ile Ankara Bursa ve İstanbul’da Akşam Erkek Sanat Okulları açılmıştır. 1933 yılında 2287 Sayılı Kanunla Mesleki ve Teknik ğretim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Ayrıca orta

öğretim meslek okullarının ihtiyacı olan öğretmenleri yetiştirmek üzere 1937’de Yüksek Teknik Öğretmen Okulu (Gazi Teknik Eğitim Fakültesi) açılmıştır. Bu dönemde okullaşma oranını artırmak ve mesleki teknik eğitimi kurumsallaştırmak devletin eğitim politikalarından biri haline gelmiştir.

1.4. Şura Öncesi Kongre ve Toplantılar

Tanzimattan itibaren Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde düzenleme görevini yürütmek üzere kurulan daimi organların yanı sıra zaman zaman toplanan kurullara da ihtiyaç duyulmuştur. Türk Milli Eğitim Sistemini gelişmelere göre yönlendiren en önemli organizasyonlardan olan Milli Eğitim Şuraları bu kurulların başında gelir. Henüz İstiklal Harbi devam ederken düzenlenen Maarif Kongresi ve hemen akabinde toplanan Heyet-i İlmîyeler, Milli Eğitim Şuralarının temelini oluşturmuştur (Özalp ve Ataünel, 1977). İlk şura sayılabilecek Maarif Kongresi 16-21 Temmuz 1921 yılında, Milli Mücadele devam ederken düzenlenmiş ve Gazi Mustafa Kemal cepheden gelerek kongreye katılmıştır. Daha sonra sırasıyla Ziya Gökalp, Vasıf Çınar ve Mustafa Necati’nin başkanlıklarında 1923, 1924, 1925 yıllarında 3 defa da Heyet-i İlmîye toplantıları yapılmıştır.

1.4.1. Maarif Kongresi

Maarif vekili Hamdullah Suphi’nin girişimleriyle Sakarya Savaşından kısa bir süre önce 15 Temmuz 1921 tarihinde Ankara’da Türkiye Muallime ve Muallimler Birliği tarafından bir kongre düzenlenmiştir. Eğitim tarihimize Maarif Kongresi olarak geçen bu toplantıda Türkiye’nin o günkü eğitim sorunları eğitimciler ve öğretmenler tarafından tartışma konusu yapılmıştır. Yurdun her tarafından gelen 250’den fazla erkek ve kadın öğretmeni bir araya getiren kongreyi Mustafa Kemal Paşa cepheden gelerek açmış ve önemli bir konuşma yapmıştır (Okur, 2005).

Milli Eğitim Bakanlığımız “Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II (1997)” de Mustafa Kemal Paşa eğitime verdiği önemi şu sözlerle dile getirmiştir:

“Bugün maddi ve manevi güç kaynaklarımızı, milli hudutlarımız içindeki şehirlerimizde işgalci bulunan düşmanlara karşı kullanmak zorundayız. Memleket irfanı için ayrılabilen şey gelecek maarifimize

dayanabileceği bir temel kurmaya yeterli değildir. Ancak geniş ve yeterli şart ve araçlara sahip oluncaya kadar mücadele günlerinde dahi büyük bir dikkat ve özenle işlenip, çizilmiş bir Milli eğitim programını meydana getirmeye ve mevcut maarif teşkilatımızı bugünden verimli bir faaliyetle çalıştıracak esasları hazırlama hizmetlerimizi yoğunlaştırmalıyız. İşte biz bu kongrenizden yalnız çizilmiş eski yollarda sıradan yürüme hakkında fikir alışverişinde bulunmayı değil, belki açıkladığımız şartları taşıyan yeni bir sanat ve beceri yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için yol gösterici olarak kutsal bir hizmet bekliyoruz” (s. 320).

Kongrede ilköğretim ve ortaöğretimdeki okul ve öğrenci sayıları, eğitim sisteminin ihtiyaçları, ilkokulların programları ve geliştirilmesi, öğretim süreleri, ortaöğretim kurumlarının programları yer almıştır (İnan, 1983). Maarif Kongresinde her ne kadar önemli bir karar alınmamışsa da dönemin ağır savaş koşulları altında Türkiye'nin önemli eğitim sorunlarına bu kadar geniş bir katılımıyla tartışma konusu yapılması çok önemli bir olaydır (Karagözoğlu, 1994).

Bu arada mecliste bazı milletvekilleri kongrenin zamanlamasının iyi olmadığı ve çok masrafa sebep olduğu yönünde Hamdullah Suphi'ye eleştirilerde bulunmuşlardır. Söz alan Hamdullah Suphi de vekâletin işlerinin doğru şekilde yürütebilmek adına kararlar alınmasına yönelik bir kongre olduğunu, dünyanın bütün ilerlemiş ülkelerinin kendi medeni kongrelerini topladıklarını ifade etmiştir (TBMM, 1921).

1.4.2. Heyet-i İlmîyeler

Milli Mücadele Döneminde yeni devletin eğitim sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak ve belli bir Milli Eğitim Politikası oluşmasını sağlamak üzere Türkiye Muallime ve Muallimler Derneği, bazı toplantılar düzenlemiştir. Fakat gerek bu toplantılarda gerek maarif kongresinde çeşitli nedenlerle önemli kararlar alınamamıştı.

Bu nedenle Maarif Vekâleti, çalışmalarını daha bilimsel esaslara dayandırmak, ülkenin gerçeklerine ve ileriye dönük özelemlerine cevap verecek bir eğitim politikası

oluşturabilmek amacıyla memleketin önde gelen eğitim ve bilim insanların katılımıyla bir Heyet-i İlmiyenin toplanmasına karar vermiştir (Başar, 2004).

Heyeti İlmîyeler 1923, 1924 ve 1925'te olmak üzere 3 kez toplanmıştır. Heyeti İlmîyeler Cumhuriyetin ilk yıllarında Talim Terbiye Kurulu ve Maarif Şuralarının görevini üstlenmiştir (Başgöz, 1995).

1.4.2.1. Birinci Heyet-i İlmiye

İlk Heyet-i İlmiye 15 Temmuz 1923'te dönemin Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa (Özler) Beyin başkanlığında Ankara'da toplanmış ve bir ay aralıksız devam etmiştir (Gedikoğlu, 1978).

Birinci Heyeti İlmiyenin gündeminde;

1. Ulusal Kültür
2. İstatistik Genel Müdürlüğünün Örgütlenmesi
3. Ulusal Dil
4. Ulusal Sözlük
5. Ulusal Müzik Çalışmaları
6. Ulusal Tarih ve Coğrafya Enstitülerinin kurulması
7. İlköğretim ve Ortaöğretim programları gibi konular yer almıştı (Deniz, 2001).

Bu konuları görüşmek üzere altı komisyon kurulmuş, bu komisyonlar çalışmalar yürüterek raporlar hazırlamışlardır. Birinci Heyet-i İlmiyenin aldığı bazı kararlar şunlardır:

1. Öğretim zorunluluğunun 7-14 yaşlarıyla sınırlandırılması, yine okulların öğrenci mevcutlarının birinci ve ikinci sınıflarda 30, diğerlerinde 40'tan yukarı olmaması, zorunlu eğitim çağında bulunan çocukların yabancı okullara devamlarının yasaklanmasına,

2. İlköğretim yaptırma işinin yalnız Maarif Vekaletinin yetki ve sorumluluğunda olduğuna, yabancılara ait öğretim kurumlarının denetimlerinin de Maarif Vekaletince yapılmasına,
3. Okul yapılması mümkün olmayan küçük yerleşim yerlerinde yatılı köy ilkokullarının kurulmasına,
4. İlkokul öğretmenlerinin mali sorunlarını çözümlenebilmek amacıyla bir yasa tasarısı hazırlanmasına,
5. İlkokulu bitirdikten sonra, daha üst öğretime gidemeyecek olan çocukları hayata ve mesleğe hazırlamak için iki yıl süreli hazırlık mekteplerinin kurulmasına,
6. Kadınların Heyet-i İlmiyeye katılabilecekleri ve ilköğretim müfettişi olarak atanabileceklerine,
7. Sultanilerin adlarının liseye dönüştürülmesine,
8. Beden Eğitimi ve izcilikle ilgili olarak beden eğitimi öğretmenlerini yetiştirmek üzere bir öğretmen okulunun kurulması ve beden eğitimi öğretmenlerinin de diğer öğretmenler gibi eşit hak ve statüye kavuşturulmasına karar verilmiştir (Kantarcıoğlu, 1997).

Heyet-i İlmiyede alınan kararların önemli bir kısmı Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa Bey tarafından uygulamaya konulmuştur.

1.4.2.2. İkinci Heyet-i İlmiye

İkinci Heyet-i İlmiye 23 Nisan 1924'te, Ankara'da Milli Eğitim Bakanı Vasıf (Çınar) Bey başkanlığında toplanmıştır. Vasıf Çınar da kendinden önceki bakan gibi Maarif Vekâletinin çeşitli konuları, sorunları karşısında izlenmesi gereken politikaları belirlemek amacıyla Türkiye'nin önde gelen eğitim, bilim ve kültür insanlarının görüşlerine başvurma gereği duymuştur (Yücel, 1994).

İkinci Heyet-i İlmiye komisyon çalışmalarından sonra şu kararlara varmıştır;

1. Ortaokul ve lisenin birbirinden ayrılması, tahsil süresinin altı yıl olarak belirlenmesi ve bu sürenin iki devreye ayrılarak her devrenin üç yıl olması,

2. Dört sene olan öğretmen okullarının beş seneye çıkarılması,
3. Ortaokul, lise ve öğretmen okulu programlarının genişletilerek sosyoloji derslerinin eklenmesi,
4. İlkokul öğretim programlarının geliştirilmesi,
5. Ders kitaplarının yazdırılması kararlaştırılmıştır.

İkinci Heyet-i İlmiyede alınan kararların hemen hemen tamamı Vasıf Bey tarafından uygulamaya konulmuştur.

1.4.2.3. Üçüncü Heyet-i İlmiye

Heyet-i İlmiyelerin üçüncüsü 27 Aralık 1925'te dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin başkanlığında toplanmıştır (Eski, 1999). 12 oturum halinde gerçekleştirilen toplantılarda komisyonların gündemini;

1. Milli Eğitime devlet bütçesinden ayrılan kaynakların en uygun kullanımı,
2. Okulların genişletilmesi, liselerin belirli merkezlere yapılması ve çoğaltılması,
3. Ortaokullarda karma eğitime geçilmesi,
4. Aday öğretmenlere verilecek meslek eğitimi,
5. Eğitim-Öğretim işleriyle ilgili faaliyet yürütecek Talim Terbiye Dairesi'nin kurulması gibi konular oluşturmuştur (Ergin, 1977).

Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısının önemli sonuçları olmuştur. 22 Mart 1926'da 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun çıkarılmış ve maarifin teşkilatlanmasında önemli bir düzenleme yapılmıştır. Bu kanunla Türk Dili ve diğer bilimsel sorunlarla uğraşacak Dil Heyeti, Eğitim-öğretim işleriyle meşgul olacak Milli Talim ve Terbiye Dairesi olmak üzere iki danışma organı kurulmuştur (Özer, 1983).

22 Haziran 1933'te 2287 sayılı yasayla Milli Talim ve Terbiye Heyeti kurulmuştur. Bu kanunun bazı maddelerini düzenleyen 9 Haziran 1937 tarih ve 3225 sayılı

kanunla da Milli Talim ve Terbiye Heyeti, Talim ve Terbiye Kurulu'na dönüştürülmüştür (Koçak, 2011).

1.5. Milli Eğitim Şurasının Oluşturulması

1926-1933 yılları arasında mevcut tecrübeler ve duyulan ihtiyaç doğrultusunda Talim ve Terbiye Kurulunun görevlerine 2287 Sayılı Kanunla düzenlemeler getirilmiş, öğretim programlarını ve bakanlıkça gerekli görülen yönetmelik, tüzük ve kanun tasarılarını incelemek ve bakanın onayına sunulacak kararları almak üzere ikinci kuruluş olarak Milli Eğitim Şurasının oluşturulması öngörülmüştür.

10 Haziran 1933'te 2287 sayılı kanunla oluşturulan Eğitim Şurasının 10 Haziran 1946 tarih ve 4926 sayılı kanunla üyeleri yeniden belirlenmiştir. 21.05.1970 tarih ve 1261 sayılı tadil kanunu ile Milli Eğitim şurasının kuruluş ve çalışma tarzına ilişkin yeni hükümler getirilmiştir. 1995'te Milli Eğitim Şurası Yönetmeliği yayımlanmıştır. 2014 yılında mevcut yönetmelik yürürlükten kaldırılarak yeni yönetmelik yayımlanmıştır.

22.06.1933 tarih ve 2287 sayılı Maarif Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun'un 3, 4, 5 ve 6. maddeleri Milli Eğitim Şûrasının görev ve statüsünü oluşturmuştur. Şura ile ilgili maddeler şu şekildedir:

Madde 3 – Maarif Şûrası Cumhuriyet Maarifinin terbiye ve tedrisata taalluk eden işlerinde Talim ve Terbiye Dairesince hazırlanacak nizamname, talimatname, program ve esaslara şura azası tarafından bu mevzular etrafında yapılacak teklifleri tetkik ederek bir karara bağlar. Maarif Şûrasının kararları Maarif Vekilinin tasdiğiyle katileşir.

Madde 4 – Maarif Şûrası şu zatlardan tereküp eder;

a. Maarif Müsteşarı

b. Milli Talim ve Terbiye Dairesi Reis ve Azaları

c. Darülfünun Emni ve Darülfünun her fakültesi ile Güzel Sanatlar Akademisinin her şubesinden ve Maarif Vekâletine bağlı yüksek mekteplerin muallim meclislerince seçilecek birer müderris ve muallim

ç. Tedrisat umum müdürleri ve kütüphaneler, müzeler müdürleriyle mektep müzesi müdürü

d. Müfettişlerce kendi aralarından seçecekleri iki müfettiş

e. Maarif Müdürlerinden Vekâletçe seçilecek iki zat

f. Her lise ile muallim mekteplerinin muallim meclislerince gösterilecek birer namzetten Vekâletçe seçilecek üç zat

g. Maarif Müdürlerince gösterilecek birer namzet arasından Vekâletçe seçilecek iki ilk tedrisat müfettiş ve üç ilk mektep muallimi

h. İhtisaslarından istifade olunmak üzere Vekâletçe davet olunacak yedi zat Şuraya seçki ile gelen zatlar her üç senede bir seçilirler. Şuranın reisi Maarif Vekilidir.

Madde 5- Maarif Şûrası üç senede bir toplanır. Ancak lüzumu halinde Maarif Vekili Şurayı fevkalade toplantıya davet edebilir.

Madde 6- Maarif Şûrasının ruznamesi Vekâletçe hazırlanarak toplantıdan en az bir yıl evvel azaya bildirilir (Düstur, 1946, ss.1459-1460).

10.06.1946 tarih ve 4926 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Kuruluş Kadrolarıyla Merkez Kuruluşu ve Görevleri Hakkındaki 2287 Sayılı Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla, 2287 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun birinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, dokuzuncu ve yirmi sekizinci maddelerinde geçen Maarif Şûrası tabiri Millî Eğitim Şûrasına çevrilmiş ve dördüncü madde aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Millî Eğitim Şûrasının üyeleri şunlardır:

a. Müsteşarlar,

b. Talim ve Terbiye Kurulu Başkan ve Üyeleri,

c. Üniversite Rektörleri, Fakülte Dekanları ve Yüksek Okul müdürleri,

- d. Üniversite Fakülteleriyle Yüksek Okullardan Profesör veya Öğretmenler Kurullarınca seçilecek birer Profesör veya Öğretmen,
- e. Teftiş Kurulu Başkan ve Bakanlık müfettişlerinin aralarından seçecekleri dört Müfettiş,
- f. Bakanlık Genel Müdürleri ve Müdürleri,
- g. Bakanlık Hukuk Müşavirleri,
- h. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olmayan okulların ilgili Bakanlıklarca gönderilecek temsilcileri,
- i. Genel Kurmay Başkanlığı ile Millî Savunma Bakanlığının okul işleriyle ilgili dairelerinin Müdür veya Müfettişleri,
- j. Genel Müfettişlikler Millî Eğitim Müşavirleri,
- k. Bakanlıkça seçilecek beş Millî Eğitim Müdürü,
- l. Her nevi okullar müdürlerinden Bakanlıkça çağrılacak üçer müdür,
- m. Her Lise, öğretmen Okulu, Ticaret Lisesi, Köy, Kız ve Erkek, Sanat ve Yapı Enstitüleri ve Orta Okulların Öğretmen Kurullarınca Şûranın gündemindeki konularla ilgili olmak üzere gösterilecek birer adaydan Bakanlıkça bu kurumları temsil etmek üzere seçilecek en az birer Öğretmen veya öğretici,
- n. Millî Eğitim Müdürlüklerince gösterilecek birer aday arasından Bakanlıkça seçilecek üç İlköğretim Müfettişi ve beş İlkokul öğretmeni,
- o. Uzmanlıklarından faydalanılmak üzere Şûrada bulunmaları için Bakanlıkça davet edilecek olanlar.

2287 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadrolariyle Merkez Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 2287 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da (Millî Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadrolarıyla, 1946) "Seçimli üyelerin suresi üç yıldır. Şûranın Başkanı Millî Eğitim Bakanıdır" denilmektedir.

21.05.1970 tarih ve 1261 sayılı Tadil Kanunu ile Milli Eğitim Şurasının kuruluş ve çalışma tarzına ilişkin yeni hükümler getirilmiştir. Bu hükümlerle eski şura uygulamalarında sınırsız olan üye sayısı bu defa daha verimli çalışmalara imkân verebilecek surette azaltılmış, doğal üyelik, seçimli üyelik, davetli üyelik ve müşahitlik getirilmiş, toplantıların yılda en az bir defa yapılması ve daimî bir büro kurulması suretiyle de Milli Eğitim Şurasına etkinlik ve devamlılık kazandırılmıştır (Özalp ve Ataüenal, 1997).

Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Kuruluş Görevleri Hakkında 2287 Sayılı Kanununun 4, 5 ve 6. Maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki bu kanun hükümleri şöyledir:

Madde 4

Milli Eğitim Şurası aşağıda yazılı üyelerden kurulur

1. Doğal üyeler:

a. Milli Eğitim Bakanı, müsteşarları ve yardımcıları, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı, Teftiş Kurulu Başkanı, gündemle ilgili konularda Talim ve Terbiye kurulunca görevlendirilecek üç kurul üyesi, gündemle ilgili konularda bakanlık müdürler komisyonunca görevlendirilecek üç genel müdür veya daire müdürü, gündemle ilgili konularda Teftiş Kurulunca görevlendirilecek üç bakanlık müfettişi, hukuk müşaviri, memleketimizin coğrafi bölgeleri dikkate alınmak suretiyle bakanlık müdürler komisyonunca görevlendirilecek yedi milli eğitim müdürü

b. üniversitelerden üniversite rektörleri, eğitim fakültesi dekanları

c. Devlet Planlama Teşkilatından planlama müsteşarları ve Sosyal Planlama Dairesi Başkanı

2. Seçimle gelen üyeler:

a. üniversitelerden en az dört fakültesi bulunan üniversitelerden seçilecek birer üniversite temsilcisi, Eğitim fakültelerinden veya eğitim kürsüsü veya bölümü bulunan fakültelerden seçilecek birer fakülte temsilcisi

b. İlköğretimden son şura döneminde üstün başarı ile taltif edilen köy öğretmenleri, kasaba ve şehir öğretmenleri ve ilköğretim müfettişlerinden her valilikçe teklif edilecek birer aday arasından memleketimizin coğrafi bölgeleri de dikkate alınmak suretiyle bakanlık müdürler komisyonunca, bu komisyonun tespit edeceği esaslara göre seçilecek beş köy veya bucak öğretmeni, üç şehir veya kasaba öğretmeni, üç ilköğretim müfettişi

c. Genel mesleki ve teknik ortaöğretimden son şura döneminde takdirname ile taltif edilmiş öğretmen veya idareciler arasından aşağıdaki okul tiplerinin her birini temsil etmek üzere bakanlık müdürler komisyonunca bu komisyonun tespit edeceği esaslara göre seçilecek ikişer üye: ortaokul, lise, ilk öğretmen okulu, ticaret lisesi, teknisyen okulu, erkek sanat enstitüsü, kız sanat enstitüsü, otelcilik okulu ve imam hatip okulu

ç. Eğitim enstitülerinden öğretmenler kurulunca teklif edilecek birer aday arasından bakanlık müdürler komisyonunca seçilecek iki öğretmen veya idareci

d. Yüksek öğretmen okulları öğretmen kurullarınca teklif edilecek birer aday arasından bakanlık müdürler komisyonunca seçilecek iki öğretmen veya idareci

e. Erkek teknik, kız teknik, ticaret ve turizm yüksek öğretmen okulları ve tatbiki güzel sanatlar okulu öğretmen kurullarınca seçilecek birer öğretmen

f. Yüksek İslam Enstitüleri öğretmen kurulunca teklif edilecek birer aday arasından müdürler komisyonunca seçilecek iki öğretmen veya idareci

g. İktisadi ve Ticari İlimler Akademiler arası Kurulca seçilecek iki temsilci

h. Devlet Güzel Sanatlar Akademisince seçilecek bir temsilci

i. Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademiler arası Kurulca seçilecek iki temsilci

1. Devlet Konservatuarınca seçilecek iki temsilci

j. Özel okullarca seçilecek üç temsilci

k. Son kongrelerini normal şekilde yapmış olan çeşitli öğretmen dernekleri federasyonu, konfederasyonu ve sendikalarından kayıtlı üye sayıları en fazla üç

kuruluştan kendilerinin gösterdikleri birer temsilci ile, bunun dışında kalan diğer mesleki kuruluşlar arasından bakanlıkça kura ile tespit edilecek üç temsilci

m. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı müzeler, kütüphaneler ve halk eğitimi başkanlıkları elemanlarından son şura döneminde takdirname ile taltif edilenler arasından bakanlık müdürler komisyonunca bu komisyonun tespit edeceği esaslara göre seçilecek ikişer üye. Şuraya seçimle katılacak üyeler üç yıl için seçilirler. Yapılacak seçimlerde asıl üye sayısı kadar da yedek üye seçilir. Dönem içinde görevlerinden ayrılan üyelerinin sürelerini yedek üyeler tamamlar.

3. Milli Eğitim Bakanı tarafından davet edilecek üyeler:

- a. Gündemdeki konularla ilgili resmi veya özel ilmi kurumlardan en çok beş üye
- b. Meslekten veya meslek dışından gündemdeki konularla ilgili en çok on üye

Milli Eğitim Bakanı ilgili diğer bakanlıklar ile çeşitli kuruluşlardan şuraya müşahitler davet edebilir. Milli Eğitim Şurası, bakanının daveti üzerine normal olarak yılda bir defa 1 Haziran ile 1 Ekim arasında tespit edilecek bir tarihte toplanır. Olağanüstü hallerde bakan şurayı toplantıya çağırabilir. Milli Eğitim Bakanı şuranın tabii başkanıdır. Şura yıllık toplantısının ilk oturumunda, ayrıca toplantıları idare etmek üzere bakanlık merkez kuruluşunda görevli üyeler dışında iki başkan vekili seçer. Şura üye tam sayısının en az üçte ikisi ile toplanır ve kararlar üye tam sayısının salt çoğunluğu ile verilir.

Şuranın gündemi Talim ve Terbiye Kurulunca tespit edilir. Gündem ile o devre milli eğitim çalışmaları hakkında hazırlanacak rapor ve gerekli dokümanlar toplantıdan en geç bir ay önce üyelere gönderilir. Şura üyelerinin gündem dışı teklifleri şura tarafından kabul edildiği takdirde gelecek şura gündemleri incelenmek üzere bakanlığa sunulur.

Madde 6

Milli eğitim şurası yönetim, yazı işleri ve sekreterlik hizmetleri Talim ve Terbiye Kurulu üyeleri arasından bakanlıkça tayin edilecek bir genel sekreter tarafından idare edilen şura daimi bürosunca yürütülür. Bu büro Talim ve Terbiye Kurulu

Başkanlığına bağlıdır. Genel sekreteri şuranın tabii üyesidir. Şura kararları en geç üç ay içinde bakanlıkça yayımlanır. Bakan tarafından tasdik edilen şura kararları bakanlık tebliğler dergisinde ilan olunur. Şura dokümanları şura üyelerine parasız gönderilir (Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Kuruluş ve Görevleri, 1970).

Son olarak 8 Temmuz 2014 tarihinde Milli Eğitim Şurası Yönetmeliği resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Milli Eğitim Şurası Yönetmeliği, 2014). 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa ve 652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye dayandırılarak hazırlanmış olan Milli Eğitim Şurası Yönetmeliğine göre Milli Eğitim Bakanı şuranın başkanıdır. TBMM, Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkan ve üyeleri, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı ve bakanlık merkez teşkilatı birim amirleri şuranın tabii üyeleridir. Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, basın yayın kuruluşları, öğrenci ve veliler, şura konusuyla ilgili çalışmaları ile tanınmış uzmanlar davet edilerek kurul üyesi olarak çalışmalara katılmaktadırlar.

Şura bakanın daveti üzerine 4 yılda bir toplanır. Bakan gerektiğinde şurayı olağanüstü toplantıya da çağırabilir. Şuranın tarihi ve gündemi bakan tarafından tespit edilir. Şura toplanmadan önce uygun görülen merkezlerde, illerde ya da bölgelerde şuraya hazırlık çalışmaları yapılır ve raporlar düzenlenir. Şura toplandıktan sonra gündem maddeleri doğrultusunda çeşitli çalışma grupları oluşturulur. Bu gruplar yaptıkları çalışmaları rapor haline getirerek genel sekreterliğe teslim eder. Kararlar genel kurulda, katılan üyelerin oy çokluğu ile alınır. Şura genel kurulunda alınan kararlar bakan oluru ile Tebliğler Dergisinde yayımlanır. Şura kararları tavsiye niteliğindedir (Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği, 2014).

Alınan kararlar Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanır veya hükümetin uygulaması için öneride bulunulur. Bu nedenle şuralarda alınan kararların uygulamaları bakanlığın ya da hükümetlerin konuya yaklaşımı oranında gerçekleşmektedir.

Eğitim sisteminin düzenlenmesi ve zaman içinde yenilenmesi yönünde kararlar almak üzere toplanan Milli Eğitim şuraları Cumhuriyetten bu yana önemli katkılarda bulunmuştur. Fakat bu kararların uygulanması bazı imkân ve şartlara bağlı olmuştur.

Şuralarda görüŖülen konuların herkesin eleŖtirilerine açık olması, çoğulcu bir yaklaşımın gelişmesine yardım ettiği gibi program geliştirme çalışmalarını için de bir zorunluluk olarak kabul görmüştür (Özalp ve Ataünal, 1997). Bu şuralarda eğitimin altyapısına ilişkin kararların alınmaya çalışıldığı görölmektedir. Okulların ihtiyaçlar doğrultusunda açılması ve devam edecek sürelerde sürekli revizyona tabi tutulması gündeme getirilmiştir (Şahin ve Yıldırım, 2015).

Şuralar eğitim konusunun en üst düzeyde tartışılıp ele alındığı bilimsel bir niteliğe sahiptir. Şuralara başlamadan önce, ele alınacak konularla ilgili bilimsel derinliği olan raporlar hazırlanmaktadır. Şuraların en temel özelliklerinden birisi de daha önceki şuralarda alınan kararlara vakıf kişilerin katılmasının sağlanmasıdır. Konularla ilgili uzman ve otoritelerin davet edilmesi en temel teamüllerden birisidir. Bu açıdan şuralar Türk Milli Eğitim Sisteminin hafızası olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

II. TEK PARTİLİ DÖNEMDE MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI

2.1. Birinci Millî Eğitim Şûrası (1939)

10 Haziran 1933 tarihinde yürürlüğe giren 2287 sayılı kanunla kurulması kararlaştırılan Maarif Şurasının ilk toplantısı 17-29 Temmuz 1939 tarihinde yapılmıştır. Birinci Maarif Şurasına Milli Eğitim Bakanlığınca kanunun öngördüğü 52 üyeden başka 86 kişi de danışman olarak katılmıştır. 17 Temmuz 1939'da şura üyeleri Ankara İsmet Paşa Enstitüsünde bir araya gelmişler ve Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in konuşmasıyla Şura çalışmaları başlamıştır.

Hasan Ali Yücel şurayı açış konuşmasında İlköğretim, Ortaöğretim ve Yükseköğretim ile ilgili meselelere değindikten sonra şöyle demiştir:

“Her biriniz, ilmi salahiyetini, mesleki tecrübesini mühim kültür meselelerimizin halli davasında azami muvaffakiyetle kullanacak mevkidesiniz. Her birinizin ve burada bulunmayan arkadaşlarımın mesleğe, memlekete ve milli davalara bağlılıklarınız, kültür meselelerimizin yurt ihtiyaçlarına en uygun bir şekilde halledileceğinin en büyük teminatıdır.

Tarihi ve çok şerefli bir vazifenin ifasına davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bütün memleketin alaka ile dolu nazarları size ve yapacağınız büyük işe teveccüh etmiştir. Şimdiye kadar vekillimizin her fırsatta ve geniş ölçüde faydalandığı vukuf ve ihtisasınızın, bu toplantıda da isabetli karar ve tedbirler almayı bize sevk edeceğinden şüphe etmiyorum. Salahiyet ve isabetle ileri süreceğiniz mütalaaları hürmetle telakki etmeyi vekilliğimiz kendisine en mühim bir vazife bilir. Müzakerelerinizde hiçbir mütalaanızın, irfan ve vicdanınızdan başka hiçbir kayıt ile tehdide tabi olmadığını bilhassa tebarüz ettirmek isterim.

Düşününüz, söyleyiniz, yapalım. Bu imkânın zımnında ki yüksek vazife ve mesuliyeti hepimiz takdir buyurursunuz. Maarif Şurası,

sadece bir formalitenin ifası için toplanmış değildir. Sizden, her mesele hakkında Vekâletçe alınmış kararların, olduğu gibi tasdikini değil; her meseleyi yeniden tetkik ve mütalaa ederek bizi aydınlatmanızı rica ediyorum. Bu hususta bütün teşkilat emrinize, bütün dosya ve vesikalar tetkikinize hazırdır. Hepinize verimli çalışmalar ve bunda muvaffakiyetler dilerim.(Sürekli alkışlar)” (MEB, 1939, s.5)

2.1.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

2.1.1.1. Şura Gündemi

Şûra gündemini, cumhuriyetin eğitim planları ve ilkeleri, öğretim basamaklarının yönetmelikleri ve öğretim programları oluşturuyordu (Türkoğlu, 2009). Gündemi maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

1. Cumhuriyet Maarifinin plan ve esasları.
- 2.Çeşitli öğretim derecesindeki kurumlara ait talimatnamelerin incelenmesi.
3. Bütün müfredat programlarının incelenmesi

2.1.1.2. Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

Komisyonlardan önce Maarif Şurasının çalışma programı belirlenmiştir. Şuranın çalışma esasları şöyledir;

1. Şura genel kurul halinde açılacak ve bakanlıkça tespit edilen komisyonlara ayrılacaktır. Komisyonların asıl üyeleri kendi aralarından bir başkan ve bir raportör seçeceklerdir.
2. Şuranın incelemesine sunulan konular öncelikle komisyonlarda görüşülecek ve alınan kararlar birer raporla genel kurula sunulacaktır. Komisyonlar Şura üyeleri dışındaki uzmanları düşüncelerinden yararlanmak için toplantılara çağırabilirler.
3. Genel kurul görüşmeleri komisyon raporları üzerinde gerçekleştirilecek, tutanaklar asıl ve danışman üyelerin ayrı ayrı oylarına sunulacaktır.

Şurada tespit edilen komisyonlar şöyledir:

1. Plan Komisyonu
2. İlköğretim Talimatnameleri Komisyonu
3. a. Ortaöğretim Talimatnameleri Komisyonu
b. Ortaöğretim Müfredat Programları Komisyonu
4. a. Ticaret Okulları Talimatnameleri ve Müfredat Programları Komisyonu
b. Erkek Sanat ve Yapı Usta Okulları Talimatnameleri ve Müfredat Programları Komisyonu
c. Kız Enstitüleri, Erkek Terzilik ve Akşam Kız Sanat Okulları Talimatnameleri ve Müfredat Programları Komisyonu.
5. a. Ankara ve İstanbul Üniversiteleri Siyasal Bilgiler Okulu, Yüksek Öğretmen Okulu ve Gazi Terbiye Enstitüsü Esas ve Talebe Kabul Talimatnameleri Komisyonu
b. Ankara Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesiyle İstanbul Üniversitesi Fakülteleri, Gazi Terbiye Enstitüsü Şubeleri Tedrisat ve İmtihan Talimatnameleri Komisyonu
6. Neşriyat Komisyonu
7. Beden Terbiyesi ve Spor Komisyonu
8. Dilekler Komisyonu.

2.1.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar

Teknik öğretim komisyonu, Talim Terbiye Kurulu üyesi Avni Refik Bekman başkanlığında 18 kişiden oluşmuştur. Komisyonda orta ve yüksekokullarla ilgili hazırlanan talimatnameler şunlardır:

1. Akşam kız sanat okulları talimatnamesi
2. Ortaokul ve lise mezunlarıyla lise sınıflarından kız enstitülerine ve kız sanat okullarına alınacak öğrenciler hakkında talimatname

3. İsmet Paşa Kız Enstitüsünde açılacak uzmanlık alanı ile ilgili talimatname
4. Orta ticaret okulları ve ticaret liselerinin mezuniyet imtihanlarına dışarıdan girmek isteyenler hakkında talimatname
5. Akşam ticaret okulları ile ilgili düzenlemeler
6. Bölge sanat okullarına nasıl öğrenci alınacağı hakkında talimatname (Aslaner, 2008).

İncelenerek karara bağlanan teknik liselerin müracaat programları ise şu şekildedir:

1. Akşam kız sanat okulları müfredat programları
2. Ortaokul mezunlarından kız enstitülerine geçiş yapan 4. ve 5. sınıf öğrencilerine mahsus müfredat programı
3. Ankara Kız-Erkek Öğretmen Okulu müfredatı
4. İzmir Bölge Sanat Okulunun marangozluk bölümüne ilave edilen fantezi sepetçilik ve örme mobilyacılık alanlarıyla ilgili program
5. İstanbul Terzilik Okulunun matematik ve Türkçe dersleri ile ilgili program
6. Ticaret liseleri hazırlık sınıfları programı
7. Kız-erkek öğretmen okulu ev İdaresi bölümünün müfredata eklenmesi
8. Kız enstitülerinin fizik-kimya, tabii ilimler, matematik dersleri programları
9. Ticaret okulları ve liseleri programları
10. İstanbul Terzilik ve Kürkçülük Okulunun terzilik kısmının teşkilatı ve mesleki derslere ait müfredat programları
11. Kız enstitüleri ve kız sanat okullarına iş dersinin müfredata konulması
12. Ankara İnşaat Usta Okulu müfredat programı (Aslaner, 2008).

Teknik öğretim komisyonu, plan komisyonuyla birlikte bir rapor hazırlamış ve genel kurulda tamamıyla kabul edilmiştir (Dinç, 1999).

Mesleki ve teknik eğitimin Türkiye’de gelişimi hakkında Mesleki Teknik Öğretim Genel Müdürü Rüştü Uzel açıklama yapmıştır. Rüştü Uzel konuşmasında 1927’de Milli Eğitim Bakanlığında Mesleki Öğretim Dairesi kurulduğunu, yabancı uzmanlar çağırılarak memleketin iktisadi ve teknik faaliyetlerinin incelendiğini ticaret, teknik ve sanat öğrenimi için teknik enstitülerin ihtiyaçları olan kişileri yetiştirmek üzere Avrupa’ya 180 öğrenci gönderildiğini ifade etmiştir (MEB, 1991).

Teknik öğretimin ve plan komisyonu raporları birlikte oylanmıştır. Plan komisyonunun raporunda teknik öğretimle ilgili yeni meslek liselerinin açılması, Ankara’da ise Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu açılması kararlaştırılmıştır.

2.1.3. Kararların Sonuçları ve Uygulamaları

Birinci Maarif Şurasından sonra bakanlık mesleki teknik öğretime büyük bir önem verilmiştir. 1940'larda mesleki eğitim yöntem ve parasal açıdan çeşitli imkanlar elde etmiştir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1994). 1942 yılında Devlet Demiryolları İşletmesi İlk çırak okulunu açmıştır. Daha sonra Kayseri Uçak Fabrikasında ve Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumunca Kırıkkale'de çırak okulları açılmıştır (Ekinci, 1990).

Birinci Maarif Şurasından sonraki süreçte teknik öğretim okullarında öğrenci artışı önemli derecede artmıştır. 1939-1946 arasında okul sayısında erkek teknik öğretimde %590 (54 yeni okul açılmıştır.) Kız teknik öğretimde %300 (26 yeni okul açılmıştır.) Ticaret öğretiminde %440 (17 yeni okul açılmıştır.) artış olmuştur (Başar, 2004).

Milli Eğitim Bakanlığının mesleki ve teknik öğretimle ilgili olarak izlemiş olduğu politikalar sonuç vermiştir. 22.09.1941 tarih 4113 Sayılı Kanunla bakanlık içerisinde Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurulmuştur (Turan, 1992). Bu kanunla meslek okullarının talim ve terbiye ile teftiş işleri hariç, bütün hizmetleri bu müsteşarlık sorumluluğuna verilmiştir. Müsteşarlık Erkek Teknik, Kız Teknik, Ticaret Öğretim Müdürlükleri ile Teknik Büro Yapı İşleri Müdürlükleri ve Muamelat Şefliği gibi dairelerden oluşmuştur. Müsteşarlığın programı:

1. Yüksek seviyeli teknik okullarını

2. Tekniker okullarını
3. Akşam sanat okullarını
4. Yapı enstitülerini
5. Kız enstitülerini
6. Gezici köy kurslarını
7. Yeni ticaret okulları ve akşam ticaret okullarının faaliyete geçirilmesini
8. Sanat enstitüleri programı ve teşkilatının geliştirilmesi, yeni meslek şubelerinin programlarının eklenmesini
9. Sanat enstitüsü mezunlarının staj ihtiyacını karşılamak üzere fabrikalar kurulmasını öngörmüştür (Taşdemirci, 1984).

14.08.1942 tarih 4304 sayılı Mesleki ve Teknik Okullar Açılması ve Mevcutlarının Büyütülmesi Hakkında Kanun fiziki büyümeyi hızlandırmıştır. Bu kanunla Milli Eğitim Bakanlığına yeniden mesleki ve teknik eğitim kurumları açma, Ankara'da bir yüksek teknik okulu kurulması, mevcut mesleki teknik okulları büyütme yetkisi verilmiştir. Bu kanunla 1942-1951 yıllarını kapsayan 10 yıllık süre içinde mesleki ve teknik öğretim için önemli bütçe artışları olmuştur (Başar, 2004). 4304 Sayılı Kanun mesleki ve teknik öğretimde önemli atılımların yapılmasına imkân sağlamıştır. Hasan Ali Yücel 1942 yılı bütçe görüşmelerinde son üç yıl içerisinde teknik öğretim davasına planlı bir biçimde el koyduklarını belirtmiştir (TBMM, 1942).

1942-1943 Eğitim yılında mevcut erkek sanat okulları, erkek sanat enstitülerine dönüştürülmüş, 1945'te de ilk kez olgunlaşma enstitüsü açılmıştır (Cumhuriyet Dönemi Eğitim tarihimizde 1. Milli Eğitim Şurası, 2008). Şura tarafından önerilen yüksek iktisat ve ticaret okulu 1954'te Ankara İktisat ve Ticari İlimler Akademisi ismiyle kurulmuştur (Karamuk, 1973).

2.2. İkinci Millî Eğitim Şûrası (1943)

İkinci Şura Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel başkanlığında 15-21 Şubat 1943 tarihinde Ankara Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde gerçekleştirilmiştir. Birinci

Şura eğitimin sorunlarını bir bütün (genel) olarak ele almasına rağmen. İkinci Şurada üç temel gündem maddesi belirlenmiş ve bu maddeler üzerinde çalışılmıştır. II. Dünya Savaşının tüm şiddetiyle devam ettiği bu dönemde şurada görüşülen konular Tarih, Türkçe ve Ahlak Eğitimi olmuştur (Özalp ve Ataünel, 1997). Şuraya 142 üye katılmıştır. Katılanların 70'i asil, 72'si danışman üyedir.

Şura, Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun açılış konuşmasıyla başlamıştır. Başbakan Şükrü Saraçoğlu her ferdin-hocanın ayrı ve kendine has bilgisi ve ahlak anlayışı olduğunu toplumda fertlerin bilgi ve ahlak anlayışının birbirine ne kadar yakın olursa, ne kadar benzerse o toplumun o kadar mesut ve güçlü olacağını ifade ettikten sonra şöyle devam etmiştir:

“İlk içtimaini 17 Temmuz 1939'da yapmış olan heyetiniz bu defa milli kültürümüzün ahlak, dil ve tarih alanlarını tetkik edecektir. Size büyük muvaffakiyetler dilerken faydalı olacağını sandığım birkaç mülahazayı ilaveden kendimi alamıyorum. Bu mülahazalar şunlardır: Size tevdi edilen meseleleri incelerken,

- 1- Atatürk'ün ve İnönü'nün yarattığı inkılabı ve hamleleri daima göz önünde tutmak,
- 2- Alacağınız kararların Türk çocukları ve Türk cemiyeti için olduğunu daima hatırdta tutmak,
- 3-Ahlak kaidelerinde çok darlığın kısırlığa, çok genişliğinde çözüntüye götüreceğini hiçbir vakit unutmamak,
- 4-Bilginin daha ziyade yaratıcı ve yapıcı olmasına dikkat etmek,
- 5-Fertlerin huzur ve neşesini cemiyetin huzur ve neşesinde aramak ki çok ve pek çok lazımdır kanaatindeyim.

Arkadaşlar;

Sözlerime nihayet verirken şu anda benliğimi saran heyecanlı bir varlığın vicdanıma yaptığı hitabı ifadeye çalışacağım. Bu varlık bana şunu söylüyor:

Ey Saraçoğlu, ben Türk Devletinin Başvekillik mevkiine kadar yükselen bir vatandaşım. Fakat buna rağmen arkamda bıraktığım işlerden en çok özlediğim sanat, hocalıktır. (Şiddetli ve sürekli alkışlar.) Çünkü hocalık cansız vücutlara ruh veren Tanrı sanatıdır (Alkışlar)” (MEB,1991, s.3-4).

Maarif vekili Hasan Ali Yücel ise açılış konuşmasında kültür kavramını nasıl anladıkları konusunda açıklamalar yapmış, Türk Kültürünü Türk Ahlakı, Türk Dili ve Türk Tarihinden oluşan bir bütün olarak gördüklerini ifade edip, ikinci Maarif Şurasının bu konular üzerine topladığına dikkatleri çekmiştir (Başar, 2004). Okullardaki bütün çalışmalarının Türk insanında milliyet bilincinin gelişip kökleşmesi hedefine ulaşmaya yönelik olarak sürdürüldüğünü dile getiren Yücel konuşmasını şöyle sürdürmüştür:

“Maarif işlerimizi, yeni meclisin tarihimize mümtaz bir fabrikası olarak, himmetli ellerinize almanızı beklerim. Mali ve umumi şartlarımız sıkıntıya maruz olsalar bile, maarif işlerimizin ana istikametlerde ilerlemekte geç kalmayacağını ve her halde esaslı tedbirlerin zamanında alınacağını ümit ederim. Hükümet, ilk tahsilin ameli ve ana tedbirlerine el koymuştur. Bunları süratle tetkikinize alarak karara bağlayacağınıza kaniyim. Memleket, teknik tahsilin her şubesini ciddi olarak benimsemiştir. Halka bu yolda kolaylık tedbirlerinizi genişletmenizi dilerim. Memleketin mühendis ve yüksek mühendis ordusunu yaratacak müesseseleri kurmak için acele etmemiz lazımdır. Bütün maarif tedbirleri, insan yetiştirmek gibi en çok zamana ihtiyaç gösteren tedbirlerdir. Onun için vaktiyle başlamak, maarif işlerimizde hükümetin bilhassa dikkat edeceği bir unsur olmalıdır. Nihayet maarif işlerimizin, görgülü unsurlarımızın birbirine samimi olarak yardımları sayesinde ilerleyebileceğine kani bulunuyoruz. Onun için, bilgili çalışmalara, ilme ve tecrübeye dayanan gayretlere hususi bir kıymet veriyoruz” (MEB, 1991b, s.18-19).

22 Şubat 1943 Salı günü saat 19:00'da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü şura üyelerini Çankaya Köşkü'nde kabul ederek, şura çalışmalarını yakından takip ettiğini ifade etmiş, kendilerine sevgi ve teşekkürlerini iletmiştir (Cumhuriyet, 1943).

2.2.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

2.2.1.1. Şura Gündemi

1. Okullarda ahlak terbiyesinin geliştirilmesi
  - a. Türk Ahlakının sosyal ve kişisel prensiplerinin belirtilmesi
  - b. İlk ve orta dereceli okullarda bu prensiplerin gerçekleşmesini sağlayacak tedbirlerin düşünülmesi ve mesleki teknik okullarda ayrı prensiplerin iş ahlakına da tatbiki.
  - c. Bu tedbirlerin programa bağlanması
  - d. Ortaöğretim kurumlarındaki sosyoloji ve ahlak dersleri programının bahsi geçen prensipler bakımından incelenmesi
  - e. Yükseköğretim gençliğinde ahlak prensiplerine bağlılığın işlenmesi
  - f. Talebenin okul dışı durumlarının murakabesi meselesinin incelenmesi
2. Bütün öğretim kurumlarında ana dili çalışmaları veriminin artırılması.
  - a. Türkçe ve bilhassa yazma öğretiminin daha verimli olacak bir hale getirilmesi için gereken tedbirlerin saptanması
  - b. Okullarda ve resmi, özel yayın alanında imla birliğini kolaylaştırma yollarının tayini
  - c. Türkçe terimlerinin yükseköğretimde yayılması yollarının kesin bir esasa bağlanması
3. Türklük Eğitiminde tarih öğretiminin metot ve vasıtalar bakımından incelenmesi

- a. İlk ve orta okul tarih kitaplarının hazırlanmasında bilim ve pedagoji yönünden dikkate alınacak noktaların saptanması
- b. Lise tarih kitaplarının mükemmelleştirilmesi yolundaki mütalaaların belirtilmesi (MEB, 1991b, s.1).

2.2.1.2. Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

1. Şura, Umumi Heyet halinde 15 Şubat 1943 Pazartesi günü saat 15.00'te Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde 347 numaralı Hamit Ders Evinde açılacak ve reis vekilleri ile komisyon reis ve raportörlerini seçtikten sonra vekillikçe tespit edilen komisyonlara ayrılacaktır. Talim ve Terbiye Heyeti reis ve azalarıyla öğretim umum müdür ve müdürleri, şube müdürleri lüzumuna göre her komisyonun çalışmalarında bulunacaklardır.
2. Şuranın incelenmesine verilen konular önce komisyonlarda müzakere olacak ve alınan kararlar birer raporla umumi heyete arz edilmek üzere umumi kâtime verilecektir. Komisyonlar işin gereğine göre küçük komisyonlara bölünebilir. Yalnız bu komisyonların çalışması neticesinde hazırlanan raporlar bir defa esas komisyonda incelenir ve esas komisyon tarafından umumi heyete sevk olunur.
3. Umumi heyetin müzakereleri komisyonun hazırladığı raporlar üzerinde yapılacak ve komisyon mazbataları asli ve müşavir üyelerin ayrı ayrı reylerine konulacaktır
4. Maarif Şurası bu komisyonlara ayrılacaktır:
  - a. Ahlak eğitimi komisyonu
  - b. Ana dili komisyonu:
    - Ana dilinin öğretimi
    - Terim işleri
  - c. Tarih öğretimi komisyonu.

5. Şuranın üç reis vekili, bir umumi kâtibi ve iki kâtibi bulunacaktır. Ahlak eğitimi komisyonunun bir reisi, bir reis vekili, Ana dil komisyonunun bir reisi, iki kısım reisi, tarih komisyonunun bir reisi ve her dört komisyonun ikişer raportörü olacaktır.
6. Şuranın reisliğe bağlı bir umumi katiplik bürosu vardır. Bu büro şuranın ve komisyonlarının her türlü idare ve yazı işlerini tanzim ve temin edecektir.
7. Şuranın çalışmaları hakkında matbuata geçecek ve ajansla bildirilecek her türlü malumat yalnız umumi katiplik bürosunca verilecektir.
8. Umumi katiplik bürosu, umumi heyet zabıtlarından ilgili kısımları ikişer nüsha yazdırarak söz söylemiş olan üyelere toplantının ertesi günü verecek ve üyeler bunlardan birer nüshasını icap eden düzeltmeleri yaparak ve imzalayarak umumi kâtibe şahsen teslim edeceklerdir (MEB, 1991).

2.2.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar

İkinci Maarif Şurası ana dil, ahlak ve tarih eğitimi konularını görüşmek için toplanmıştır (Zelyut, 1985). Şurada mesleki teknik eğitim gündem olmamıştır. Şuranın ilk günü açılış konuşmaları yapılmış, şuraya gelen mesajlar okunmuş ve komisyon üyeleri seçilmiştir. 16-18 Şubat'ta komisyon çalışmaları yapılmıştır. 19-21 Şubat'ta ise genel kurulda komisyon raporları üzerinde görüşmeler ve oylamalar yapılmıştır. Genel kurul çalışmaları sonunda raporlar oy çokluğu ile kabul edilmiştir. İkinci Maarif Şurası Hasan Ali Yücel'in kapanış konuşmasıyla sona ermiştir (Cumhuriyet, 1943). Alınan kararlar bakanlığa sunulmuştur.

Şurada ana dil öğretiminin geliştirilmesi, Türkçe ve özellikle yazma öğretiminin verimli hale getirilmesi ile ilgili önerilerde bulunulmuş, ahlaki açıdan öğrencilerin nasıl yetiştirilecekleri belirlenmeye çalışılmış, tarih öğretiminin yöntem ve araçları incelenmiş, okutulan tarih kitaplarının bir değerlendirilmesi yapılmıştır (Başar, 2004).

Şurada ahlak komisyonu olarak mesleki-teknik okullarda ve köy enstitülerinde ahlak eğitiminin ilk, orta ve yüksek öğretim kurumlarında gösterildiği gibi tatbik edileceği; bedeni işle ve üretimle uğraşan okullarda hem üretimin iyi olmasını sağlamak hem de iradeli, becerikli, birbirine yardıma alışıktır vatandaş yetiştirmek için her fırsattan

faydalanarak ahlaki telkinlerde bulunulacağı belirtilmiştir. Tarih öğretimi komisyonunda ise mesleki ve teknik öğretim okullarının bünyesine, ihtiyaç ve amaçlarına uygun tarih kitaplarının yazılmasının gerektiği hükmüne varılmış ve kitaplara da tarih okuma parçalarının eklenmesi kararlaştırılmıştır.

2.2.3. Kararların Sonuçları ve Uygulamaları

Şura kararları çeşitli kademelerdeki öğretim programlarında ders kitaplarının hazırlanmasını sağlamıştır (Deniz, 2001). Şurayla birlikte ahlak dersleri yurttaşlık bilgisi derslerine yansıtılmıştır. Bazı sınıfların tarih kitapları yeniden yazılmıştır. Şuradan sonra öğretmen okulu talimatnamelerinde düzenlemeye gidilmiş, Türkçenin doğru ve etkili kullanılması için öğretmen okullarında Türkçe derslerinin sayısı arttırılmıştır (Duman, 1991).

Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde ilköğretimden sonra en çok mesleki ve teknik eğitim üzerinde durulduğu söylenebilir. Mesleki ve Teknik eğitim konusunda Yücel, Teknik Öğretimi memleketin her yerine, özellikle de köylere kadar götürmek istemiştir. Yücel, kültür politikasında genel kültür veren kurumlara eşit olarak mesleki ve teknik meslek ve terbiye veren kurumların çoğalmasını da temel bir politika olarak kabul etmiştir (Yücel, 1993). Köylerden okul sayısını artırmak için 1942'de Köy Enstitüsü ve Köy okulları kanunu çıkartılmıştır. Köylülerin de katkısıyla başlatılan köye okul kampanyası sonucu 1942-47 yılları arasında on bin köye okul yapılmıştır (Fidan ve Erden, 1986).

2.3. Üçüncü Millî Eğitim Şûrası (1946)

Türkiye'de 1940'lardan beri yürütülen teknikte ve sanayide ilerleme politikasına Milli Eğitim Bakanlığı da destek olmaya çalışmış, bu konuda kendisine düşen görevlerin neler olduğunu araştırmaya koyulmuştur. Bu alanda bakanlığın hangi yol ve yöntemleri kullanması, hangi politikaları izlemesi gerektiğini enine boyuna analiz etmek ve tartışmak üzere gündemi tamamıyla mesleki ve teknik öğretim olan bir şura toplanması kararlaştırılmıştır (Fidan ve Erden, 1986).

Üçüncü Milli Eğitim Şûrası 2-12 Aralık 1946'da, Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer başkanlığında, Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde toplanmıştır.

Mesleki Teknik Eğitim, şûranın ağırlıklı gündem maddelerini oluşturmuştur. Okul ve ailenin işbirliği de şûranın diğer önemli gündem maddesidir. Söz konusu şuraya 292 üye katılmıştır.

Üçüncü Milli Eğitim Şurası Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'in açılış konuşması ile çalışmalarına başlamıştır. Şemsettin Sirer açılış konuşmasında Şûra çalışmalarının ağırlık merkezini Mesleki ve Teknik Eğitimin oluşturduğunu, Mesleki Teknik Eğitim kurumlarına yoğun bir talebin olduğunu, bundan da çok mutlu olduklarını ifade etmiştir. Türkiye'de her mesleğin değerinin arttığını ve her mesleğin şerefli ve değerli olduğunu dile getiren (Cumhuriyet, 1946) Sirer sözlerini şöyle sürdürmüştür:

“Teknik üniversitemize, teknik okullarımıza, bunların bugünkü şartlar içinde alıp okutabileceklerinin kat kat üstünde öğrenci gelmektedir. Sanat okullarımızı, sanat enstitülerimizi, yapı usta okullarımızı kurduğumuz şehir ve kasabalarımızda yüzlerce, binlerce Türk çocuğu şetaret ve sürurla, emniyet ve gururla bu okullara koşuyor. Dershanelerini, atölyelerini dolduruyorlar. Bugün meslek ve teknik öğretim okullarımızda okuyan çocuklarımızın sayısı elli bini aşmıştır. Bu halde derin ve güzel bir mananın saklı olduğunu fark ediyoruz.

Bu şu demektir ki; Türkiye’de her meslek ister insan elinden yalnız kalemle yazı yazmak melekesini, isterse âlet kullanmak ve maddeyi eğip bükme hünere ve marifetine istesin, aynı rağbete mazhar olmuş, aynı derecede şeref ve değer kazanmıştır. İleri bir millet hayatında eski Yunan filozoflarının tasavvur ettikleri gibi meslekler için bunlardan kimini başa, kimini karına, bir kısmını da ele ve ayağa karşılık sayan bir telâkki için yer kalmamıştır. İşini iyi gören bir marangoz, cemiyetin işini iyi yapan bir âlimi kadar lüzumlu, değerli ve şerefli bir uzvudur. Bu telâkkiye yükselmiş bulunuyoruz. Bu da mesut bir değişiklik ve bu milletin bugünün insanlığı içerisinde kendisine lâayık olan yeri alabilmesi ve devamını sağlayabilmesi için gerekli bir değişikliktir. Biz bu değişiklikleri görmeyen, onların içerisinde bulunmanın, sevinciyle sayıları büyük hızla artan teknik ve

meslekî öğretim kurumlarımızın programlarını, yönetmeliklerini inceleyeceğiz. Bunlar üzerinde bilginize, ihtisasınıza ve tecrübelerinize dayanarak fikirlerinizi söyleyeceksiniz. İcrada ve mesuliyet yerinde bulunan arkadaşlarınız da bunlardan faydalanarak gereken tadilleri ve ikmalleri yapacaklardır. Gündemimiz size ortaokullarımızın öğretmen ihtiyacını karşılama yolunda hükümetçe alınmış olan yeni tedbirlerin mucip sebeplerine ittilâhâsıl etmek ve bu tedbirlerin en uygun şekilde tatbiki için kıymetli fikirlerinizi söylemeğe fırsat verecektir. Bunlardan da faydalanacağız’’ (MEB, 1991c, s.7).

2.3.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

2.3.1.1. Şura Gündemi

Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer’in açılış konuşmasından sonra çalışmalara başlayan Üçüncü Milli Eğitim Şurasının gündemi şu konulardan oluşmuştur.

1. Ortaokulları ve Liseleri Program ve Yönetmeliği
2. Erkek Sanat Ticaret Ortaokulları ve Enstitüleri Program ve Yönetmeliği
3. Kız Enstitüleri Program ve Yönetmeliği
4. İstanbul Teknik Okulu Yönetmeliği
5. Orta ve bu derecedeki teknik öğretim okulları öğretmen ve öğrencileriyle ilgili mevzuatın bugünkü ihtiyaçlarla ayarlanması
6. Aile ve okul arasında iş birliği sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması (MEB, 1991c, s. 8).

2.3.1.2. Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

1. Şûra, genel kurul halinde 2 Aralık 1946 pazartesi günü Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde 374 numaralı Hâmit Ders evinde açılacak ve başkanın açış söyleviden sonra komisyonlara ayrılacaktır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı

ve üyeleriyle öğretim genel müdürleri, şube müdürleri lüzumuna göre her komisyonun çalışmalarında bulunacaklardır.

2. Şûranın incelemesine verilen konular, önce komisyonlarda müzakere olunacak ve alınan kararlar birer raporla genel kurula sunulmak üzere genel sekretere verilecektir. Komisyonlar işin gereğine göre küçük komisyonlara bölünebilirler. Yalnız bu komisyonların çalışmaları neticesinde hazırlanan raporlar, bir defa da asıl komisyonda incelenecek ve esas komisyon tarafından genel kurula sunulacaktır.

3. Genel kurulun müzakereleri, komisyonların hazırladığı raporlar üzerinde yapılacak ve komisyon kararları üyelerin ayrı ayrı oylarına sunulacaktır.

4. Şûra şu komisyonlara ayrılacaktır:

a. Ticaret Ortaokulları ve Liseleri Komisyonu.

b. Erkek Sanat Ortaokulları ve Enstitüleri ile İstanbul Teknik Okulu komisyonu.

c. Kız Enstitüleri Komisyonu.

d. Orta ve Bu Derecedeki Teknik Öğretim Okulları Öğretmen ve Öğreticileriyle İlgili Mevzuatı Ayarlama Komisyonu.

e. Aile ve Okul İş birliği Komisyonu.

5. Şûranın altı başkan vekili, bir genel sekreteri, iki sekreteri bulunacak, her komisyonun bir başkanı, bir başkan vekili ve ikişer sözcüsü olacaktır.

6. Şûranın başkanlığa bağlı bir genel sekreterlik bürosu bulunacaktır. Bu büro, şûranın ve komisyonların her türlü yönetim ve yazı işlerini düzenleyecek ve sağlayacaktır.

7. Şûranın çalışmaları hakkında basına geçecek ve ajansla bildirilecek her türlü malûmat yalnız genel sekreterlik bürosunca verilecektir. Bunu sağlamak için komisyon sözcüleri komisyonların her günkü çalışmalarına ait birer notu her akşam genel sekreterlik bürosuna vereceklerdir.

8. Genel sekreterlik bürosu genel kurul tutanaklarından ilgili kısımları üçer kopya yazdırarak söz söylemiş olan üyelere toplantının ertesi günü verecek ve üyeler bunlardan birer kopyasını okuyarak ve imzalayarak genel sekretere veya yazı, tutanak ve yayım işleri şefine şahsen teslim edeceklerdir (MEB, 1991c).

2.3.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar

Belirlenen konular komisyonlarda görüşüldükten sonra rapor haline getirilerek genel kurula sunulmuştur. Genel kurulda Öncelikle Erkek Sanat Okulları ve Enstitüleri ile İstanbul Teknik Okulu Komisyon Raporu okunmuştur.

2.3.2.1. Erkek Sanat Okulları Ve Enstitüleri ve İstanbul Teknik Okulu Komisyonu Raporunun Görüşülmesi

71 uzmandan oluşan komisyonun başkanlığını İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü Tevfik Taylan yapmıştır. Gündemdeki meseleleri görüşmek üzere 3 tali komisyon oluşturulmuştur. Tali komisyonların 3 günlük çalışmasından sonra komisyon raporu ortaya çıkmıştır (Cumhuriyet Dönemi Eğitim tarihimizde 3. Milli Eğitim Şurası, 2008). Raporda alınan kararlar şu şekildedir:

1. İstanbul Teknik Okuluna ait kuruluş, öğrenci giriş ve öğretim yönetmelikleri erkek orta sanat okulları ve enstitüleri öğretim programları ve yönetmelikleri incelenmiş ve ilişik olarak sunulduğu şekilde kabul edilmiştir.
2. Teknik Okulu yönetmeliklerinde yapılan incelemede yalnız teferruata ve şekle ait gerekli görülen değişiklikler yapılmış ve okulun müfredat programları inceleme konusu olmadığı ve zaten bunların da incelenmesine zaman müsait bulunmadığı için okulun bünyesi hakkında tartışma açılmamıştır. Bununla beraber bu noktanın öneminden dolayı mühendislikle ilgili diğer kurumların da katılımıyla incelenmesi gerekliliğinin yüksek şuraya arzına karar verilmiştir.
3. Öğretim programlarının incelenmesinden anlaşılacağı üzere herkese orta sanat okullarını ve enstitülerini bitirenlerin iş hayatına daha iyi hazırlanmalarını sağlayabilmek için atölye sanatları arttırılmış teorik ve mesleki derslerin müfredatının gerekli olan bilgi çerçevesini aşmamasına çalışılmış ve aşağıdaki değişmelerin yapılması uygun görülmüştür.

- a. Birinci devrenin etüt saatlerinin beden eğitimi dersine ayrılması haftada, 1. sınıfta üç, 2. sınıfta iki, 3. sınıfta bir saat beden eğitimi dersinin konması,
  - b. Kanunlar dersinin adının hukuk bilgisi olarak değiştirilmesi,
  - c. Birinci devrede bütün sanat Şubelerinde üçüncü sınıfa kadar 1 saatlik pratik elektrik dersinin konması,
  - d. Motorculuk şubesinin meslek derslerinden olan motorculuk teknolojisine meslek teknolojisi denmesi,
  - e. Motorculuk şubesi dördüncü sınıftaki 2 saatlik etüdün atölyeye eklenmesi,
  - f. Elektrikçilik şubesinde 2. sınıfın mesleki resim ve elektrik bilgisi dersinden birer saat, 3. sınıfın mesleki resim dersinden bir saat alınarak beden eğitimine verilmesi.
  - g. Marangozluk şubesi 2. sınıfının mesleki resminden 2 saat alınarak beden eğitimine verilmesi.
  - h. Marangozluk şubesi üçüncü sınıftan genel teknolojiden bir saat de alınarak beden eğitimine verilmesi
  - ı. Marangozluk kolunda mobilyacılık ve doğramacılığın birlikte öğretilmesi
  - i. Marangozluk şubesi dördüncü sınıfta mesleki resim dersinin 4 saate, üçüncü sınıfta 8 saate indirilerek atölye saatlerinin 24 ve 28 saate çıkarılması.
  - j. Özel şubelerin meslek dersi olarak gösterilen matematik uygulaması dersine matematik adı verilerek ortak dersler arasına alınması.
  - k. Orta sanat okulları ve enstitülerinde devamı ihtiyari devam edenler için İmtihani mecburi olmak üzere yabancı dil dersinin okutulması kararlaştırılmıştır (MEB, 1991c).
4. Bugün mevcut olan elektrikçilik ve tesviyecilik özel sınıflarının öğrenim sürelerinin ortaokuldan sonra 2 yıl olarak tespiti; ancak bu sınıftan çıkanların sanat enstitüsünün birinci devresinden gelen öğrencilerle aynı seviyede yetişebilmelerini sağlamak üzere daha fazla atölye pratiğine ihtiyaçları olduğu zaruri görüldüğü için üç

aylık bir pratiğe tabi tutulmaları, bir staj şeklinde olan bu atölye pratiğinin de sanat enstitülerinde yapılması ve yer ve zamanın icaplarına göre bakanlık tarafından ayarlanması uygun görülmüştür.

5. Aşağıdakilerin temenni şeklinde şuraya sunulmasına karar verilmiştir:

a. Sanat enstitülerinin haftada 44 saatlik çalışma zamanı içinde ikinci devrede beden eğitimine zaman ayırmak imkânı bulunmadığından bu imkânın bakanlıkça aranması

b. Sanat Enstitülerinin beşinci sınıflarına haftada bir saat Türkiye ve İnkılap Tarihi dersinin konması.

c. Türkiye'de bir sanayi müzesinin kurulmasının sağlanması, öğrencilerin tarihi sanat eserleri ile Türk sanat tarihi ile temasa getirilmesi bu eserlerin ünlü Türk sanatçılarının öğrencilere tanıtılması için okullarda konferanslar ve geziler tertiplenmesi

d. Okulların ders kitaplarının yazılması ve basılması için Bakanlığın teşviklerde bulunması ve bu hususta hiçbir fedakârlıktan kaçınılmaması

e. Tatilde özel sınıflar için yapılacak fazla mesai karşılığı olarak bu işe ayrılan öğretmenlere tazminat verilmesi

f. Ortaokulu bitirenlerin artacağı ve sanat enstitülerine fazla sayıda müracaat edecekleri düşüncesiyle diğer meslek kollarında da özel sınıfların açılması, meselenin bakanlıkça incelenmesi.

g. Cumhuriyet hükümetinin teknik öğretim alanında yapmakta olduğu hamlelerin sonucu olarak halkın sanat okul ve enstitülerine gösterdiği geniş rağbeti karşılayabilmek üzere vasıtaları eksik ve yeri dar olan okulların teşkilat ve tesislerinin kuvvetlendirilmesi ve bu tesisatın ileride sınıf mevcutlarının 45'ten fazlaya çıkarmayacak şekilde ayarlanması

h. Sanat okulları ve enstitüleri müdürlerine verilen yardımcılar arasında mali işleri başarabilecek bir ekonomist bulundurulması

1. Sanat okul ve enstitülerinin diğer orta dereceli okullar gibi sömestr tatilinden istifade ettirilmesi

i. Sanat okulu hizmetlilerinin, okul tarafından giydirilmesi

j. Sanat okullarının yatılı öğrencileri için verilen iâşe giderlerinin aynı şehirlerdeki ortaöğretim okulları derecesinde ayarlanması (MEB, 1991c).

2.3.2.2. Orta ve Bu Derecedeki Teknik Okul Öğretmen ve Öğrencileri ile İlgili Mevzuatı Ayarlama Komisyon Raporunun Görüşülmesi

Komisyonun başkanlığını İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Hamit Ongunsu yapmıştır. Komisyonda ilköğretim, ortaöğretim ve teknik öğretime öğretmen yetiştirme mevzuatları ile bu kurumların çalışma esasları değerlendirilmiş, 1950 ve 60'lı yıllarda öğretmen yetiştirme ve öğretmenin statüsü konularında önemli teklifler içeren bir rapor hazırlanmıştır. Komisyonun gündem maddeleri ve bu maddeler doğrultusunda hazırladığı raporda varılan sonuçlar sırasıyla şu şekildedir:

1. Üniversiteler dışındaki her dereceden okullarımıza öğretmen yetiştiren kaynaklarımızın bugünkü durumlarının gözden geçirilmesi, yakın gelecekte bu kurumlara nicelik ve nitelik bakımından nasıl bir veçhe verilmesi gerektiğinin tespit olunması,

2. Üniversiteler dışında her dereceden okullara şu kurumlardan öğretmen yetiştirilmesi lazımdır:

a. Bir Köy Enstitüleri ve Yüksek Köy Enstitüsü

b. Eğitim Enstitüsü

c. Kız ve Erkek Meslek Öğretmen Okulları

d. Üniversiteler Edebiyat ve Fen fakülteleri (Öğretim lisansı verilmiş olmaları şartıyla)

2.3.2.2.1. İlkokul ve Mesleki Teknik Okullara Öğretmen Yetiştiren Okullar ile İlgili Alınan Kararlar

1. İlkokullara İlk Öğretmen Okulu'ndan ve Köy Enstitüsünden öğretmen gelmektedir. İlkokullarda köy için, şehir ve kasaba için farklı iki öğretmen tipine ihtiyaç bulunmaktadır. Köy enstitülerinden köy okullarına öğretmen yerleştirmesi isabetli bir tedbirdir. Bu okulların yılda 3000 mezun verecek şekilde ayarlanması gerekmektedir. Köy Enstitülerinin bilgi dersleri öğretmenlerinin üniversite yüksek öğretmen okulu ve eğitim enstitüleri mezunlarından seçilmelidir.
2. İlk Öğretmen Okulu mezunlarının yükseköğrenim görmeleri bir zaruret halini almıştır.
3. Her kasabaya bir ortaokul kurulmalı ve bu doğrultuda yeteri kadar öğretmen yetiştirilmelidir. İlk ve ortaokullar şeklinde ayrı ayrı isteyen kurumların 8 yıllık öğrenim veren bir bütün teşkil eden okullara dönüştürülmesi zaruri görülmektedir. Öğretmen okullarımızın yüksek dereceli birer Eğitim Enstitüsü haline sokularak yeni eğitim ve öğretim esaslarına göre teşkilatlandırılması, bu enstitülere öğretmen okulu mezunlarının alınmaları, bunların iki yıllık bir öğretim süresi içinde mesleki bir formasyon alıp sekiz yıllık okulların öğretmeni olarak yerleştirmeleri isabetli görülmüştür.
4. Beş yıllık kız enstitülerinden mezun olan öğrencilerden oluşan kız meslek öğretmen okulu kültür dersleri programları ile meslek ve atölye dersleri programlarının üç yıldan dört yıla çıkarılması uygun görülmüştür.
5. Kız meslek öğretmen okuluna alınacak öğrencilerin seçilirken; kız enstitülerinin beşinci sınıfına geçenlerden öğretmenler kurulunda saptanacak adaylar arasından sınav yapılması, sınavda başarılı olanların Ankara'da İsmet Paşa kız Öğretmen Okulunda açılacak bir sınıfta yatılı olarak bir yıl okutulmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan ortaokullardaki biçki-dikiş, ev idaresi ve çocuk bakımı dersleri öğretmenlerinin de kız meslek öğretmen okulu mezunları arasından atanması faydalı ve gerekli görülmüştür.

6. Erkek meslek öğretmen okulunda öğrenim süresinin dört yıla çıkarılması uygun görülmektedir. Ayrıca köy enstitülerinin kadın ve erkek sanat dersleri öğretmeninin yerleştirilmesi için kız ve erkek meslek öğretmen okulunda 3 yıllık öğrenim veren özel bir şube açılması ve bu şubeye köy enstitüsü mezunlarından öğrenci alınması lüzumlu görülmektedir (MEB, 1991c).

2.3.2.2.2. Lise, Ortaokul ve Orta Derecedeki Teknik Öğretim Kurumları Öğretmen ve Öğreticileriyle İlgili Mevzuatın Gözden Geçirilerek Ayarlanması Konusunda Alınan Kararlar

1. Ortaöğretim okulları ile her derecedeki meslek okulları öğretmenlerini ilgilendiren 439 (Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Yüksek ve Orta Dereceli Okullar Öğretmenleri ile İlkokul Öğretmenlerinin Haftalık Ders Saatleri ile Ek Ders Ücretleri Hakkında Kanun), 789 (Maarif Teşkilatına Dair Kanun), 1702 (İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi, Taltif ve Tecziyeleri Hakkında Kanun) ve 3007 (Kültür Bakanlığı'na bağlı Ertik Okulları Öğretmenleri Hakkında Kanun) sayılı kanun hükmünün birçoğu uygulanma kabiliyetini kaybettiğinden, mevzuatın tekrar gözden geçirilerek ortaöğretim okulları ile bu derecedeki meslek okulları öğretmenleri için tek bir ana kanun hazırlanması zorunlu bir hale gelmiştir.

2. Öğretmenler için bir ehliyet sınavı ihdas edilerek bu sınavı kazananlara veya doktora doçentlik imtihanını veren öğretmenlere üstün hakları tanınmalıdır.

3. İlk defa mesleğe girecekler için 20-45 yaşın devam ettirilmesi, MEB dışındaki kurumlarda öğretmenlik yaparken emekliye ayrılanların yeniden görevlendirilmeleri mümkün kılınmalıdır.

4. Öğretmen yetiştiren üniversiteler dışında yükseköğrenim görerek öğretmenlik mesleğine girmek isteyenlerin bir meslek sınavına girmelerini şart koşturmak gerekir.

5. 3656 sayılı Devlet Memurları Aylıklarının Birlik ve Denkliğine Dair Kanun çerçevesinde birden fazla görev almış öğretmenlere ikinci ve üçüncü görevleri gereği üçte iki ve üçte bir olarak ödenen aylığın tam olarak ödenmesi lüzumludur.

6. Yaşam şartları bakımından zorlu yerlerde çalışan öğretmenlerin terfileri ile ilgili özel hükümler koymalı, çocuklarının okutulması konusunda bazı haklar tanınmalıdır.

7. Öğretmenlik mesleğinde görülen meslekten ayrılış ve sonradan geri dönüşleri önleyici tedbirler alınmalıdır.

8. Okulların başlarında bulunan müdür ve müdür yardımcılara okul dışında ek görev verilmemelidir. Görevlerini huzur içinde yapabilmeleri için idare ücretlerinin artırılması ve bir ay izin verilmesinin temin edilmesi lazımdır.

9. Aynı derecedeki okullarda idari görev alanlara aynı ücretlerin ödenmesi gerekmektedir. Ancak ortaokul ve bu derecedeki meslek okulları ile lise ve bu derecedeki meslek okulları müdür ve müdür başyardımcılarının alacağı ücret bu iki sınıf üzerinden ödenmelidir. Müdür yardımcıları arasında görev farkı olmadığından ayrı ücret tespitine lüzum yoktur.

10. Okul müdürlerinin okulun yalnız eğitim ve öğretim işleriyle meşgul olabilmesi için okullarda para ve büro işlerini yürütecek sorumlu bir görevin ihdası gerekmektedir.

11. Öğretmenlere verilen ek görev ücretlerinin hayat şartlarına uygun olarak artırılması gereklidir. Çeşitli dairelere bağlı okullarda çalışan öğretmenler de dahil olmak üzere tüm öğretmenlerin ek görev ücretlerinin eşitlenmesi zorunludur.

12. Orta öğretim okulları ile meslek okullarında çalışan öğretmenlerin okutmaya mecbur oldukları haftalık ders saatleri arasında; lise öğretmenleri ile orta derecedeki okullarda çalışan öğretmenlerin okutmaya mecbur olduğu haftalık ders saatleri arasında fazla bir fark göze çarpmaktadır. Bu eşitsizliğin giderilmesi lazımdır. Herhangi bir öğretmenin branşında okuttuğu ders sayısı, mecburi saatinde az ve bu öğretmenin bulunduğu yerdeki okullardan birinde branşına uygun açık ders olduğu takdirde, bu açık dersin doldurulmasını mümkün kılan ve açık ders olmadığı takdirde okulunun eğitim işlerinde çalışmaya mecbur kılan bir hükmün konulması zaruri görülmektedir.

13. Herhangi bir sınıfın eğitim sorumluluğunu üzerine alan veya atölye, laboratuvar şefliği okul spor yurdu ve izci oymağı yönetimi gibi görevler almış olanlara ayrıca bir ücret verilmesi düşünülmelidir.

14. Bilim sanat değeri taşıyan bir eser meydana getiren öğretmenlerle, görevinde üstün başarı gösteren öğretmenlere ayrıca bir ücret verilmesi düşünölmelidir.

15. Bakanlıkça yayınlanan eserlerin öğretmenlere azami indirimle ve taksitle temin edilmesi yararlı görölmüştür.

16. Devlet demir ve deniz yollarınca öğretmenlere uygulanan indirimli tarifenin mevsim gözetilmeksizin uygulanmasını mümkün kılan tedbirlerin kanunlaştırılması uygun görölmüştür.

17. Öğretmenlerin aile fertlerinin bakanlığa bağlı sağlık kurumlarında parasız olarak tedavi edilmelerini sağlayacak tedbirlerin alınması yerinde olacaktır.

18. Özel okullarda çalışmış olup bakanlık hizmetine geçen öğretmenlerin, özel okullarda geçen hizmetlerinin 4644 sayılı kanun hükümleri doğrultusunda emekliliklerine sayılması sağlanmalıdır.

19. Gazi Eğitim Enstitüsü (B) bölümünden çıkmış olan öğretmenlerin, bu enstitü mezunları gibi haklara sahip olmaları sağlanmalıdır.

20. Daha önce ilkokulda çalışıp da orta ve meslek okullarında öğretmenlik görevine geçmiş olan öğretmenlerin ilkokulda çalışırken kazandıkları kıdemlerin maaşlarına yansıtılmasını sağlayan hükümler konulması yerinde olur.

21. Mesleğe yeni giren öğretmenlerin öğretmenlik stajlarının daha esaslı ve faydalı hale getirilmesi lüzumludur.

22. İlkokul öğretmenleri için kurulmuş olan yardım ve yapı sandıkları gibi sosyal yapıların ortaöğretim öğretmenleri için de kurulması ve bir de hayat sigortası teşkil edilmesi faydalı olacaktır.

23. 1702 Sayılı Kanun'un cezalarla ilgili 19 ve 28. Maddelerinde yazılı olan vekalet emrine alınma ifadesinin kaldırılması yerinde olacaktır.

24. Toplantı ve nöbet görevine gelmeyenler ile ilgili cezai bir hüküm bulunmadığından 1702 Sayılı Kanuna bunlarla ilgili maddeler konulması gerekmektedir.

25. Sicil belgelerine gerçeğe aykırı bilgiler yazılmaması gerektiğinden 1702 Sayılı Kanun'un cezalar kısmına talim sicillerinin doldurulmasında tarafsızlıktan ayrılmak kaydının eklenmesi lüzumlu görülmüştür.

26. 1702 Sayılı Kanununun 24. Maddesine Öğretmenlik şerefine aykırı harekette bulunanlar ibaresi eklenmelidir.

27. 1702 Sayılı Kanununun 25. Maddesinde, bir orta öğretim öğretmenin orta öğretim okullarında ders vermekten aciz olduğu iki talim siciliyle sabit olduğu takdirde öğretmen ilkokul öğretmenliğine nakledilir, denilmektedir. Bunun yerine İki ayrı müdürden aldığı talim sicilleri ve müfettiş raporları ile aczi sabit olan öğretmen, hizmet müddetine bakılmaksızın emekliye sevk olunur ifadesi eklenmelidir.

28. 1702 Sayılı Kanununun 27. Maddesine partililik ve politikacılıkla meşgul olan ve rejim aleyhine muzır fikirler telkin eden ve bunlara vasıta olan öğretmenler ibaresinin konulması lüzumlu görülmüştür.

29. Milli Eğitim Bakanlığının merkez teşkilatında yeni değişiklikler yapıldığı için 1702 Sayılı Kanununun 40. Maddesinin buna göre düzenlenmesi ve illerde milli eğitim müdürünün başkanlığında birer orta ve mesleki öğretim il disiplin kurulu yapılması yerinde olacaktır.

30. Öğretmenlerin ders yılı başında işleri aksatacak kadar rapor aldıkları görülmektedir. Bunun için sıhhi lüzum, ölüm, doğum gibi zaruretler olmadıkça mazeretle ilgili izinlerin görev mahallinde kullanılması mecburiyeti şeklinde bir tedbirin alınması faydalı görülmüştür (MEB, 1991c).

2.3.2.3. Orta Ticaret Okulları ve Ticaret liseleri Komisyonu Raporunun Görüşülmesi

Orta ticaret okulları ve ticaret liseleri komisyonuna seçilen üyeler 2 Aralık 1946 Pazartesi günü saat 15.00'da yapılan ilk toplantıda komisyon başkanlığına İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Hıfzı Veldet'i, başkan yardımcılığına İstanbul Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Müdürü Nihat Sayar'ı, sözcülüklerine de İstanbul Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu temsilcisi Nihat Kiver'i ve bakanlık

müfettişlerinden Saffet İrten'ı oybirliğiyle seçmiştir. Hıfzı Veldet'in başkanlığında toplanan komisyon ilk toplantısında çalışma programını şöyle tespit etmiştir:

1. Bakanlık tarafından hazırlanan ve komisyona verilmiş bulunan orta ticaret okulları ve ticaret liseleri müfredat programı ders dağıtım cetvelinde mevcut ders saatlerinin komisyon genel kurulunca ders sırasıyla incelenmesine
2. Orta ticaret okulları ile ticaret liselerinin idare ve sınav yönetmeliklerinin incelenmesi için iki ayrı komisyonun çalışmasına ve elde edilecek sonucu genel komisyona getirmelerine karar verilmiştir (MEB, 1991c).

Ders programlarından, ayrı ayrı ve üzerinde durularak yapılan tartışmalar sonucunda, Türkçe ve resim ders sayısının aynen kalmasına, toplum bilim ve jeoloji dersinin kaldırılmasına, tarih, matematik, kimya, tabiat ve sağlık bilgisi, el yazısı, muhabere ve neşriyat, bürokomersiyal, ekonomi, stenografi ve daktilografi ders saatlerinde ise çeşitli değişiklikler yapılmasına karar verilmiştir. Bu değişiklikler Ticaret Komisyonunun genel oturumunda da aynen uygun bulunmuştur.

Ticaret ortaokulları ve liseleri yönetmeliği ile imtihan yönetmeliğinde de çeşitli değişiklikler yapılmasına karar verilmiştir. Komisyonda ticaret liselerinin genel durumları ve mahiyetlerine ilişkin şu önerilerde bulunulmuştur:

1. Yüksek Ekonomi ve Ticaret okullarıyla Siyasal Bilgiler okuluna ve ekonomi fakültesine girebilmeleri için ticaret lisesi mezunlarının bir genel olgunluğa tabi tutulması
2. Ticaret liseleri son sınıflarının iki kola ayrılması bir kolunun öğrencileri mesleki hayata diğer kolunun yükseköğretime hazırlaması ve bu son kolun ticari olgunlukla tamamlanması
3. Ticaret liselerinin kollara ayrılmayarak fakat (ticaret olgunluğu) ihdas olunarak mezunlarının ancak bu şekilde yüksek mesleki öğretime kabulleri
4. Ticaret liseleri mezunlarının diplomalarındaki derecelere göre yüksek ekonomi ve ticaret okullarına kabulleri ve ancak pekiyi ve iyi derecede mezun olanların genel liselerden gelenlere tercihan kabulleri ve orta derece ile mezun olanların alınmaması

5. Bugünkü durumun aynen kalması (Özalp ve Ataunal, 1997).

Komisyon dilekleri kısmında ise şu hususları dile getirmiştir:

1. Yüksek ekonomi ve ticaret okullarında öğretmen olarak yetişecek gençlere metodoloji ve pedagoji bilgilerinin verilmesi
2. Stajyer öğretmenler hakkında mevcut olan bakanlık emirleri kâfi gelmediğinden bu konu için esaslı bir yönetmelik yapılması
3. Daktilografi öğretimi sadece orada ticaret liselerinde yapılmaktadır. Okullarımızın müşterek ve şaşmaz bir öğretim aracına ihtiyacı ortadadır. Her memlekette bir milli klavye olduğu gibi Türkiye için de bütün tahminlerin ötesinde iş saati kazandıracak olan bir milli klavyenin kabulü gerekli görülmüştür. İleride milli klavyemizin sağlanabilmesi için dil ve daktilografi uzmanlarından oluşan bakanlıkça bir komisyonun kurulması uygun görülmüş ve bakanlık yüksek makamına arzı kararlaştırılmıştır.

2.3.2.4. Kız Enstitüleri Komisyonu Raporunun Görüşülmesi

35 kişiden oluşan Kız Enstitüleri Komisyonunun başkanlığını bakanlık müfettişlerinden Seniha Sızal yapmıştır (Aslaner, 2008). Kız Teknik Öğretim Okulları Yönetmeliği komisyonca incelenmiş, hazırlanmış bulunan tasarımın ana çizgileri itibariyle Kız Teknik Öğretim Okulları ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde olduğu anlaşılmıştır. Fakat bazı maddelerde ufak tefek eklemeler ve değişiklikler yapılması komisyonca faydalı görülmüştür. Komisyon bununla ilgili hazırlanmış olduğu 11 maddelik raporu genel kurula sunmuş ve genel kurulca uygun bulunmuştur.

Kız enstitüleri müfredat programları ile ilgili olarak kız enstitülerinde uygulanmakta olan kültür dersleri programlarının bu okulların bir meslek okulu olması itibariyle ayrı bir karakterde olması gerektiği, kültür derslerinden ortaokul müfredat programlarının aynen uygulanmakta ve buna ilaveten ayrıca meslek ve atölye dersleri gösterilmekte olması ve bunun sonucu olarak haftada 44 saat ders okutulmasının kız enstitüleri öğrenimini ağırlaştırdığı ifade edilmiştir. Buna önlem olarak Türkçe, el yazısı, tarih, coğrafya, yurt bilgisi, matematik, fizik, kimya, tabiat

bilgisi ve yabancı dil derslerinin saatleri bazı sınıflarda ve çeşitli oranlarda azaltılmıştır. Defter tutma dersi ise tamamen kaldırılmıştır. Bununla birlikte jimnastik ve müzik derslerinin saati bazı sınıflarda arttırılmıştır.

Meslek ve atölye derslerinden biçki dikiş dersi saatleri azaltılmış; moda-çiçek, nakış, hijyen ve askerlik ders saatleri aynen bırakılmış; çamaşır, mesleki resim, ev idaresi, yemek pişirme, çocuk bakımı ve eğitimi ders saatleri arttırılmış, özel sınıflar programı dördüncü sınıftan kaldırılan bir saatlik teknoloji dersi yerine bir saatlik çocuk bakımı ve eğitimi dersi ilave edilmiştir. Ayrıca bu derslerin programlarında bazı değişiklikler öngörülmüştür (MEB, 1991c). Kız Enstitüleri sınıf geçme ve bitirme imtihanları yönetmeliğinin bazı maddelerinin değiştirilmesi, imtihanların özellikle itinalı yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Tasarının ana hatları bakımından istek ve ihtiyaca uygun olduğu ifade edilmiş fakat bazı ufak değişiklik ve eklemeler yapılması komisyonca uygun görülmüştür. Bu değişiklik önerileri 8 madde halinde sunulmuştur.

Ayrıca Komisyon tarafından kız enstitüleri öğretiminde göz önünde bulundurulacak hususlar hakkında bir yazı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu yazıda kız enstitülerinin amacına varabilmesi için öğrencilere kazandırılacak bilgiler, melekeler ve alışkanlıklar ile ilgili temel ilkelerden bahsedilmiştir.

1. İş ilkesi
2. Yaratıcılık, bireysel olarak ve yardımlaşarak iş görme ilkeleri
3. Yakın yurt ilkesi
4. Sağlık ilkesi
5. Tutumluluk ilkesi şeklinde sıralanan ilkeler raporda etraflıca açıklanmıştır (MEB, 1991c).

Şuranın kapanış konuşmasını Maarif Vekili Şemsettin Sirer yapmış ve geliştirmekte olan bir ülkede yeni şartlara ve ihtiyaçlara göre değişikliklerin yapılmasının elzem olduğunu vurgulamıştır (Başar, 2004).

Maarif Vekili Şemsettin Sirer kapanış konuşmasını şöyle sürdürmüştür:

“Şimdi buradan kalkıp giderken acaba zahmetimize değdi mi? suali hatırıınıza gelebilir. Böyle bir şüphenin içinize düşmemesini temenni ederim. Çoğunuzun bize icra vazifesinde mesuliyet mevkiinde bulunan arkadaşlarınıza hangi ölçüde bir yardımda bulunmuş olduğunuzu tahmin etmenize imkân yoktur. Buraya geldiniz, meseleler ele aldınız, İncelediniz, meseleler çözdünüz, veçheler, istikametler tayin ettiniz. Bu arada geriye kalmış meselelerde vardır. Geriye bir takım meseleler kalması eza duymağa sebep teşkil edemez. Bilakis yeni hamlelerin saiki olur. Elverir ki birtakım meseleleri halletmiş olalım ve bunun huzur ve itminanını duyalım. Burada programları ele aldığımız tadiller, İkmaller yaptınız. Kısa görenler diyebilirler ki yine mi tadiller? Yine mi istikrarsızlık? Bu yanlış bir görüştür. Gelişen bir cemiyet her an yeni şartlara ve ihtiyaçlara göre değişiklikler yapar. İnkişafının her kademesinde ihtiyacının gerektirdiği vasıtaları yaratır. Bu tekamülün bir icabıdır. Bunun için yaşadıkça ve tekâmül eden bir cemiyet halinde buldukça bu memleketin pedagogları, öğretmenleri sık sık toplanacaklar, önlerinde tadil ve ikmal edilecek usul ve tedbirler ve çözülecek meseleler bulacaklardır. İstikrarlı ve ananeci bir memleket olan İngiltere'de bile İkinci Dünya Harbinin sonunda eğitim sisteminde değişiklikler yapılmış olduğunu görüyoruz. Bunun için ihtiyaç karşısında yeni tedbirler bulmak ve makul değiştirmeler yapmak bir hizmet ve bir vazifedir.

Sevgili arkadaşlarım! bir küçük hatıramı burada nakletmekten kendimi alamayacağım. Bundan on sekiz sene evvel Orta Avrupa'nın büyük bir merkezinde milletlerarası bir pedagoji kongresi toplanmıştı. Milli Eğitim Bakanlığı o zaman beni oraya murahhas gönderdi. Bu kongrede dünyanın dört bir tarafından gelmiş pedagogları dinledim. Hayranlık içinde memleketime döndüm. Fakat bir yandan da içimi orada gördüğüm seviyeden çok uzaklarda bulunuşun merareti dolduruyordu.

Size temin ederek haber vereyim ki o gün duyduğum hüznün ve kıskançlık bugün zail olmuştur. Meselelerimizi konuşurken Üçüncü Milli Eğitim şurasının manzarası ve meydana koyduğu seviye ve olgunluk mertebesi içimi iftiharla doldurmuştur. Bunu müşahade etmiş olmak benim fani hayatımda bir saadet noktası olarak kalacaktır. Burada birbirini tanıyan, birbirini anlayan, birbirinin meziyetlerini bilen arkadaşlar olarak toplandık. Tesamühle, saygı ve hazla birbirimizi dinledik. Böyle bir cemaate mensup olmak ve onun bir ferdi bulunmak kendi hesabıma kaydedeceğim bir bahtiyarlıktır. Sonsöz olarak size derin şükranlarımı ve mesai arkadaşlarımla teşekkürlerimi arz ederim.

Güle güle gidiniz. Yolunuz açık olsun (şiddetli ve sürekli alkışlar)’’ (MEB, 1991c, s.321-322).

2.3.3. Kararların Sonuçları ve Uygulamaları

Üçüncü Milli Eğitim Şurası mesleki teknik eğitimin hızla geliştiği bir dönemde gerçekleştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte mesleki teknik okulların doğru yapılandırılması, teknik çalışmaları yürütecek elemanların yetiştirilmesi ihtiyacı doğmuştur (Turan, 1992). Türkiye'nin hızla sanayileşme politikasına destek olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı da 1940'lardan itibaren üzerine düşen görevlerin neler olduğunu araştırmaya koyulmuştur. Mesleki ve teknik eğitimi geliştirme çalışmaları devam ettirilmiş ve bu maksatla da bakanlığın daha sağlıklı hangi politikaları izlemesi gerektiği konusunu enine boyuna tartışmak üzere gündemi bütünüyle mesleki ve teknik eğitim olan Üçüncü Milli Eğitim Şurası toplanmıştır.

1942 tarih ve 4304 sayılı Mesleki ve Teknik Okullar Açılması ve Mevcutlarının Büyütülmesi Hakkında Kanundan sonra meslekî-teknik eğitimin ortaöğretim içindeki ağırlığı artmıştır. Bu oran 1938–1939 öğretim yılında %10,3 iken, 1950–1951 öğretim yılında %37,1'e yükselmiştir (Âdem, 2000).

Milli Eğitim Bakanı Şemsettin Sirer 24 Aralık 1946'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe görüşmelerinde yaptığı konuşmada bundan birkaç yıl evvel teknik eğitimi kurmak için 80 milyon liralık bir tahsisat ayrıldığını, makine ve

avadanlıklar için 16 milyon lira, arazi istimlakı için 13 milyon lira harcandığını ve bu paralarla 41 bina yapıldığını 24 binanın da inşa halinde olduğunu ifade etmiştir. Şemsettin Sırer konuşmasını şöyle sürdürmüştür:

“Teknik öğretim feyizli bir inkişaf içerisinde ve teknik öğretim yüce Türk Milleti'nin hususi ve feyizli alakasına ve himayesine mazhar olabilmek hak ve liyakatındadır. Çünkü teknik kurumlarımız Türkiye'de ilk ve ortaokulları bitirenlerin yüzde 90'ının gideceği okullar olacaktır. Bu zaruretin icap ettirdiği inkişafa mazhar olması zaruridir” (TBMM, 1946, s.36).

Daha önceden orta dereceli mesleki ve teknik öğretmen okullarına öğretmen yetiştiren kız ve erkek teknik öğretmen okulları orta dereceli okul statüsünde idiler. 22 Temmuz 1946 tarihinde Erkek Meslek Öğretmen Okulu, Erkek Teknik Öğretmen Okulu adıyla yüksekokul haline getirilmiştir (TTK, 360). Üç yıl olan bu okulun süresi dört yıl olarak belirlenirken aynı zamanda erkek orta sanat, yapı sanat ve sanat enstitülerine öğretmen yetiştireceği de açıklanmıştır. Yine 1947-1948 öğretim yılında bu sefer Kız Teknik Öğretmen Okulu dört yıllık yüksek dereceli bir okul haline getirilmiştir (Turan, 1992).

Şura kararları doğrultusunda 1947-1948 ve 1948-1949 öğretim yıllarında ders dağıtım cetvelleri yeniden düzenlenmiş ve ders saatleri şura kararlarına uygun olarak değiştirilmiştir (Tebliğler Dergisi, 446). 1947 1948 öğretim yılı ile birlikte İnkılap Tarihi dersi müfredata alınmıştır (Tebliğler Dergisi, 453).

Şurada önerilen Türk klavyesi ile ilgili 1947 yılında bir komisyon kurulmuştur. Necatibey Eğitim Enstitüsü'nün 1945'te açılmasından sonra İstanbul, İzmir ve Bursa'da eğitim fakülteleri kurulmuştur. Ayrıca 1959 yılında Buca Eğitim Fakültesi hizmete açılmıştır (Duman, 1993).

Ticaret ortaokulları ve liseleri ile ilgili şurada teklif edilen öneriler okul tüzüklerinde yer almıştır. Şura genel kurulu kararı gereğince eğitim enstitülerine giriş koşulları da değiştirilmiş; yabancı dil, beden eğitimi ve resim iş öğretmenlerinin sayısı ilgili yüksek öğretmen okullarında arttırılarak orta derecedeki okulların ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır.

Şurada yönetici yetiştirmek amacıyla bağımsız bir yönetici enstitüsü ve akademisi kurulması kararlaştırılmıştır. Fakat bu karar uygulamaya konulmamıştır. Yıllar sonra 1980'lerden itibaren Gazi Üniversitesi'nde Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümü açılmış ve bu düşünce geç de olsa hayata geçirilmiştir. Ankara'da ikinci bir öğretmen okulunun açılması fikri ise Demokrat Parti iktidarında gerçekleştirilmiştir (Binbaşıoğlu, 1995).

Şurada Mevzuat Komisyonu tarafından İlköğretimde 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmesi düşüncesi işlenmiştir. Fakat genel kurul tarafından uygun bulunmamıştır. Kız enstitüleri komisyonunda, kız enstitülerinin amacının memlekette ev kadını yetiştirmek olduğu birçok komisyon üyesi tarafından dile getirilmiştir. Komisyon raporunda da bu amaç kendini hissettirmiştir.

Şura kararları doğrultusunda 1947 yılı içerisinde Ticaret Okullarıyla Liseleri Yönetmeliğinde değişiklik yapılmıştır. Ticaret Ortaokulları Sınıf Geçme ve Bitirme Sınavları Yönetmeliği, Erkek Teknik Öğretmen Okulu Yönetmeliği, Kız Enstitüleri Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği, Erkek Teknik Öğretmen Okulları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği, Kız Teknik Öğretim Müdürlüğüne bağlı okullar için yönetmelikler yürürlüğe konulmuş; yine aynı sene içerisinde Okulların Geçit Törenleri Yönetmeliği ve Okul Aile Birliği Yönetmeliği de kabul edilmiştir (Deniz, 2001).

1947 Yılı Hükümet Programında, tüm vatandaşlara meslek bilgisi vermek, devletin başlıca görevi kabul edilmiştir. Bu nedenle meslek ve sanat okulları kurularak bunların sayısını artırmak, gezici kız ve erkek sanat ve tarım kursları ile akşam meslek kursları açmak gibi ifadeler yer almıştır (Tunaya, 1995).

2.4. Dördüncü Millî Eğitim Şûrası (1949)

Dördüncü Millî Eğitim Şûrası 22-31 Ağustos 1949 tarihleri arasında Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu başkanlığında Ankara'da toplanmıştır. 271 üyeden oluşan şura genel kurulu ilk toplantısını Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde 22 Ağustos'ta gerçekleştirmiştir. Şuranın açış konuşmasını dönemin başbakanı Şemsettin Günaltay yapmıştır. Şemsettin Günaltay yaptığı konuşmada eğitimi planlarken meselenin öğrencilerin hem kendileri ve hem de memleket için faydalı

bilgi ve karakter sahibi olmalarını sağlamak olduğunu, özellikle gençlerin kısa yoldan hayatlarını kazanacak surette yetiştirilmesi gerektiğini, bu mecburiyetin kız ve erkek sanat okulları ve enstitülerini daha fazla ilgilendirdiğini ifade etmiştir (Zafer, 1949).

Şemsettin Günaltay sözlerini şöyle sürdürmüştür:

“Esasen bu ihtiyacı çok iyi duyan halkımız bu müesseselere gösterdikleri rağbetle bizi bu konu üzerinde geniş düşünmeye, gereken tedbirleri almaya sevk etmektedir. Bu münasebetle, lise programlarıyla ilgili bir hususu da yüksek heyetin tetkikine arz etmeyi faydalı bulmaktayım. Bugünün icatları gençlerin bütün gayret ve enerjilerini kabiliyetlerine göre hayatta takip edecekleri mesleklere ait bilgi ve tatbikat üzerinde temerküz ettirmelerini zaruri kılmaktadır. Bütün ilmin her branşı bütün bir mesai hayatını işgal edecek nispette genişlemiştir ve daimî surette de genişlemektedir. Buna göre gençlerin dimağlarını hayatta takip edecekleri mesleklere göre hazırlamak o kadar lüzumlu olmayan şeylerle fazla yormamak hele bütün yükü hafızaya yüklememek yolunu bulmaya gereken ehemmiyeti vermek zorundayız. Ana metot hafızaları doldurmak değil Mefkureleri işletmek yolu olmalıdır. Müspet ilimlerin hayret veren inkişafını endiksiyon yolunun genişlemesiyle tahakkuk ettiğini biliyoruz. Herhalde büyük kütlesi bidayette dimağları işleyecek surette yetiştirmek tatbikatla bu işlemeyi amelileştirmek yolunu genişletmek zorundayız” (MEB, 1991d, s.9).

Başbakan Şemsettin Günaltay'dan sonra Şura başkanı Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu uzun bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında ortaokullarda ve liselerde bir formasyon eksikliğinin olduğunu, bu eksikliklerin birtakım metot ve müfredat kusurlarından ileri geldiğini ifade etmiştir. Ortaokullarda ve liselerde pasif bir ders yapıldığını, ilkokullarda gerçekleştirilen aktif derslere mukabil ortaokullarda ve liselerde bunu gerçekleştiremediklerini, okutulan müfredatın hayatla ilgisi olmayan birçok konuları ihtiva ettiğini, memleket sorunlarını ve çocuğun yaşadığı bölgedeki konuları ders konusu yapıp onları öğretmek gerektiğini, dolayısıyla okutulan,

öğretilen konuların hayati olmadığını, çocuğun hayatta karşılaşacağı şeylerden uzak olduğunu belirtmiştir. Savaş yıllarının eğitimi olumsuz etkilediğine, ortaokul ve liselerde talebe sayısının düştüğüne değinmiştir. Ders kitapları meselesine de değinmiş, eylül ayı içerisinde bazı kitapları serbest bırakacaklarını, serbest rekabetten çok fayda umduklarını belirtmiştir. İlkokul, ortaokul ve lise ile ilgili ayrıntılı bilgiler veren Banguoğlu öğretmen yetiştirme konusundan da etraflıca bahsetmiştir. Son olarak demokrasi konusuna değinen Banguoğlu demokrasi meselesinin ülkemiz için hayati bir mesele olduğunu memlekette medeniyet fikrinin, hürriyet fikrinin ve cumhuriyet fikrinin öncülüğünü öğretmenlerin yaptığını, demokrasi fikrinin öncülüğünü de yine öğretmenlerin yapacağını ifade etmiş ve sözlerini şöyle sürdürmüştür:

“Bize düşen mekteplerimizde vatandaşlık terbiyesi vermektir ki gelecek devrin vatandaşlarını yetiştirmiş olalım. Bu terbiyenin esasları çocuklarımıza hakkını istemeyi öğretmektir. Çocuklarımıza medeni haklarını kullanmasını öğretmektir. Nihayet çocuklarımıza haklarına razı olmasını öğretmektir. Çünkü demokrasinin şartlarından birisi hakkını istemek ikincisi de hakkına razı olmaktır. Çocuklarımızı daha müteşebbis daha aktif ve cemiyet işlerine daha çok karışır insanlar olarak yetiştirmek lazımdır. Onlara hayatın her safhasında vazife ve mesuliyet vermek mecburiyetindeyiz ki şahsiyetleri teşekkül etsin. Bunun mekteplerimizde bilhassa geçirdiğimiz 25 senelik inkılap devrinden sonra büyük güçlükler meydana getirmeyeceğini anlıyoruz. Bu yolda talimatnamelerimizde, programlarımızda yapılması icap eden değişiklikler vardır. Bunları tetkik edeceksiniz, işaret edeceksiniz, bir esasa bağlayacaksınız” (MEB, 1991d, s.10-11).

Komisyonlara üye seçimleri gerçekleştirildikten sonra birinci oturum kapatılmıştır.

2.4.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları, Şurada Kurulan Komisyonlar

2.4.1.1. Gündem

1. 1948-1949 ders yılından itibaren uygulanmaya başlanan ilkököl programının incelenmesi
2. Yeni ortaokul programı projesinin incelenmesi
3. Lise ders konularının dört yıllık teşkilata göre tespiti
4. Ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri ve yüksek öğretmen okulu teşkilatının ihtiyaçlara göre düzenlenmesi
5. Eğitim ve öğretimde dayarılan demokratik esasların gözden geçirilmesi (Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihinde IV. Milli Eğitim Şurası, 2008).

2.4.1.2. Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

Şurada çalışma esasları şu şekilde belirlenmiştir:

1. Şura genel kurul halinde 22 Ağustos 1949 Pazartesi günü saat 10.00'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi konferans salonunda açılacak ve başkanın açış söyleminden sonra komisyonlara ayrılacaktır. Talim ve Terbiye Kurulu başkanı ve üyeleri ile öğretim genel müdür ve müdürleri lüzumuna göre her komisyonun çalışmalarında bulunacaklardır.
2. Şuranın incelenmesine verilen konular önce komisyonlarda müzakere olunacak ve alınan kararlar birer raporla genel kurula sunulmak üzere genel sekretere verilecektir. Komisyonlar işin gereğine göre küçük komisyonlara bölünebilir. Yalnız bu komisyonların çalışmaları neticesinde hazırlanan raporlar bir defa da asıl komisyonda incelenir ve esas komisyon tarafından genel kurula sunulur. Ortaokul programı projesini inceleyecek komisyon ile lise ders konularını 4 yıllık teşkilata göre tespit edecek komisyon tarafından hazırlanan raporlar, bu iki komisyonca birlikte incelenerek, genel kurula sunulmak üzere tek rapor haline getirilecektir.
3. Genel kurulun müzakereleri komisyonların hazırladığı raporlar üzerinde yapılacak ve komisyon kararları üyelerin ayrı ayrı oylarına sunulacaktır.

4. Şura aşağıda gösterilen komisyonlara ayrılacaktır:

a. ilkokul programı komisyonu

b. Ortaokul programı projesi komisyonu

c. Lise ders konularının dört yıllık teşkilata göre tespiti komisyonu

d. Ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu teşkilatını yeni ihtiyaçlara göre düzenleme işleri ile meşgul olacak komisyon

e. Eğitim ve öğretimde dayanılan demokratik esasları gözden geçirecek komisyon

5. Şuranın beş başkan vekili, her komisyonun bir başkanı, bir başkan vekili ve ikişer sözcüsü olacaktır.

6. Şuranın başkanlığa bağlı bir genel sekreterlik bürosu bulunacaktır. Bu büro şuranın ve komisyonların her türlü yönetim ve yazı işlerini düzenleyecektir.

7. Şuranın çalışmaları hakkında basına geçecek ve ajansla bildirilecek her türlü malumat yalnız genel sekreterlik bürosundan verilecektir. Bunu sağlamak için komisyon sözcüleri komisyonların her günkü çalışmalarına ait birer notu her akşam genel sekreterlik bürosuna vereceklerdir.

8. Genel sekreterlik bürosu, genel kurul tutanaklarından ilgili kısımları üçer kopya yazdırarak söz söylemiş olan üyelere, toplantının ertesi günü verecektir. Üyelerin bunlardan birer kopyasını okuyup imzalayarak yazı, tutanak ve yayım işleri şefine şahsen teslim etmeleri faydalı olacaktır (MEB, 1991d, s. 10-11)

2.4.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar

Şurada mesleki teknik eğitim gündem olmamıştır. Komisyonlarda ilkokul ve yeni ortaokul programları, ortaokul ve liselere öğretmen yetiştiren kurumlar, demokrasi eğitimi ve lise ders konularının 4 yıllık teşkilata göre tespiti konuları görüşülmüştür (Zafer, 1949).

Eğitim ve öğretimde dayanılan esasların gözden geçirilmesi ile ilgili olarak okulun toplum için önemli bir kurum oluşu sebebiyle toplumsal olayların okulun

çalışmalarına etki edeceği, dolayısıyla okul dışı eğitime de yer verilmesi gerektiği önerilmiştir. Okul dışı eğitim, okuma çağına girmemiş küçüklerin eğitimi ve halk eğitimi şeklinde iki yönlü olarak değerlendirilmiştir. Okul öncesi eğitim kurumlarının açılması ve halk eğitim dairesinin kurulması teklifleri de şuraya getirilmiş ve bu teklifler benimsenmiştir.

Ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu teşkilatının ihtiyaçlara göre düzenlenmesi ile ilgili olarak öğretmenlerin daha iyi yetişmelerini sağlamak için eğitim enstitüleri öğretiminin iki yıl süreli fen ve edebiyat olarak ikiye ayrılmasını; buralara kabul edilecek öğrencilerin resim, beden eğitimi, müzik ve ev-iş derslerinden birini ek branş olarak almalarını; eğitim enstitüleri yabancı dil bölümlerinin üç seneye çıkarılmasını ve bu enstitülerde beden eğitimi ve resim derslerinin ayrı branşlar olarak ele alınmasını teklif etmiş, şura genel kurulunca da kabul edilen bu teklifler uygulamaya dönüştürülmüştür.

İlkokul programının incelenmesi ile ilgili olarak programda büyük değişiklikler gerekmediğini, ancak bu programın başarıyla uygulanmasını sağlamak üzere öğretmen yetiştiren kurumların programlarında da gerekli değişikliklerin yapılmasını, köy enstitüleriyle öğretmen okullarının, öğretmenlerin aynı kaynaktan yetiştirilmesi amacıyla, birleştirilmesini teklif etmiş ve bu teklifler genel kurulda bazı değişiklikler ile kabul edilmiştir. Alınan kararlar zaman içinde ilgili dairelerce uygulamaya dönüştürülmüştür.

Yeni ortaokul programı projesinin incelenmesi ile ilgili olarak komisyonca yeni ortaokul programı taslağı eğitim ve öğretim anlayışı ve uygulanışı bakımından ilkokul programına paralel ve ahenk sağlayıcı ortaokulları bir eğitim kurumu haline getirici faaliyette görülmüştür. Şura genel kurulunda tarih ve tabiat bilgisi müfredat programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve sınavların objektif olarak yapılması konularının bakanlıkça ele alınması kararlaştırılmıştır.

Lise ders konularının dört yıllık teşkilata göre tespiti ile ilgili olarak komisyon, liselerin dört yıla çıkarılması, bu eğitim kurumlarında öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesini sağlayan yöntemlerin uygulanması, tutarlı bir ölçme ve değerlendirme sisteminin oluşturulması, öğretmenlerin iyi yetiştirilmesi, sınıfların 35-40 öğrenciden oluşturulması ve kitapların geliştirilmesi konularında tekliflerde

bulunmuş, şura genel kurulunca benimsenen bu tekliflerden bir kısmı zaman içerisinde uygulamaya dönüştürülmüştür (Özalp ve Ataünal, 1997). Şura 31 Ağustos 1949 günü Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun genel kurula teşekkürü ile son bulmuştur (Zafer, 1949).

2.4.3. Kararların sonuçları ve uygulamaları

Dördüncü şuranın en önemli uygulamalarından biri liselerin dört yıla çıkarılması, bir diğeri de Şura komisyonları tarafından teklif edilen değişiklikler doğrultusunda ortaokul programının uygulamaya konulması olmuştur. Ayrıca ilkokul programlarıyla ilgili olarak Köy Enstitüleri ve öğretmen okullarının öğretim programları 1952-1953 öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır (Binbaşıoğlu, 1993).

Şurada batı illerinde öğretmen fazlası olduğu halde doğu illerinde öğretmen açığı bulunduğu, bu sorunu çözmek için bölge ilk öğretmen okulları açılması gerektiği, bu okullara o çevrenin çocukları alınarak yine buldukları çevreye atanmaları suretiyle problemin ortadan kalkacağı dile getirilmiştir. Şura kararları doğrultusunda Gazi Eğitim Enstitüsü toplu dersler şubesi fen ve edebiyat bölümü olarak ikiye ayrılmıştır (Deniz, 2001). 1950 yılında Milli Eğitim Danışma Kurulu kurulmuştur. Milli Eğitim Bakanının başkanlığında toplanacak olan bu danışma kuruluna rektörler, dekanlar, yüksekokul müdürleri, teftiş kurulu başkanı, genel müdürler, Talim Terbiye Kurulu başkanı ve üyeleri ile bir takım profesörler doğal üye olarak kabul edilmiştir (Karamuk, 1973).

Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde Ankara'da Yüksek Beden Eğitimi ve Spor Enstitüsü kurulması için girişimlerde bulunulmuştu. Fakat bu okulun binaları ve spor tesisleri yapım çalışmaları tamamlanamamıştı. Yarım kalan bu çalışmalar tamamlanarak enstitünün 1949-1950 öğretim yılında öğretime başlaması kararlaştırılmıştır. Yine okul için bir öğretim programı geliştirilerek 1949 senesinde kabul edilmiştir (TTK, 88).

Mesleki teknik eğitim şurada bir gündem olmasa da bu dönemde mesleki teknik eğitim ile ilgili çalışmalar devam etmiştir. Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde 1942 yılında mesleki teknik okulların geliştirilmesi için 10 yıl süreyle

Milli Eğitim Bakanlığına bir bütçe verilmişti. Fakat değişen şartlar nedeniyle bu bütçe yetersiz hale gelmeye başlamıştı. Bununla ilgili dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu Türkiye Büyük Millet Meclisinde mesleki teknik okulların yarım kalan inşaatları tamamlayabilmek için ek ödenek talebinde bulunmuştur (TBMM, 1949). Bu talep Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından karşılanmış, 75 milyon lira bütçeye ek olarak 1951-1960 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı'na 75 milyon liraya kadar daha geçici yüklenmelere girişme yetkisi verilmiştir (Başar, 2004).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI

3.1. Beşinci Millî Eğitim Şûrası (1953)

Beşinci Milli Eğitim Şurası 14 Şubat 1953 tarihinde Ankara'da, Gazi Eğitim Enstitüsünde dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri başkanlığında toplanmıştır. 10 gün süren şuraya 326 üye katılmıştır. İlköğretimin problemleri, okul öncesi eğitim, özel eğitim, ilkokul öğretmeni yetiştirilmesi ve bunlarla ilgili yönetmeliklerin hazırlanması konularında görüşmek üzere bir araya gelinmiştir. Ayrıca ilköğretim kanun tasarısı hazırlamak ve İlköğretimi tüm ülkeye yaymak, okul çağında olup okula gidemeyen çocukları okula kavuşturmak, kalabalık sınıf mevcutlarını azaltmak, ikili eğitimden kurtarmak ve tam gün eğitime geçmek, öğretmen açığını giderecek önlemler almak, anaokulu yönetmeliğine son şeklini vermek, ilkokul öğretmenlerinin öğretmen okulları ve köy enstitüleri gibi iki ayrı kaynaktan yetiştirilmesini önlemek köy enstitülerini öğretmen okullarına çevirmek amaçlanmıştır (Deniz, 2001).

Şura 5 Şubat 1953 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin açış konuşmasıyla başlamıştır. Tevfik İleri konuşmasında eğitimin çeşitli meselelerinin bulunduğunu, bunların içerisinde ilköğretimin birinci derecede önemli bir mesele olduğunu, ilköğretimi memlekette geniş ölçüde yayabilmek için her şeyden önce bir plana ve kanuna ihtiyaç olduğunu ifade etmiş, daha sonra bu planla ilgili ayrıntılara yer vermiştir. Öğretmen yetiştirme, yeni program öğretimi, programlar ve usuller, ilkokul yönetmeliği, okul öncesi eğitim ve özel eğitime muhtaç çocuklar ile ilgili konulara değinmiştir. İlköğretim konularını bütünüyle açıklamaya çalışan Tevfik İleri sözlerini şöyle sürdürmüştür:

“Sayın Şura üyeleri herkesçe bilinen şu hakikatleri buradan bir kere daha tekrar etmeyi faydalı buluyorum: Önümüzdeki 20-25 yıl memleketimiz için ehemmiyetli ve pek hayati bir devredir. Yeni Türk nesillerinin ilmi usullerle ve asrın ihtiyacına uygun şekilde yetiştirmek

mecburiyetindeyiz. Bu zarureti gerçekleştirmek için herhangi bir tılımdan medet umacak vaziyette değiliz. Milletimiz, gayeye varabilmemizin teminini milli eğitim teşkilatımızdan beklemektedir. Çocuklarımızı, yaptıklarını bilerek yapan, milli ideale bağlı, ruhları ve şahsiyetleri üstün birer insan olarak yetiştireceğiz. Çocuklarımız sonsuz bir çalışma ihtirası taşımaları, başarının zevkini duymaları, tembel ve tufeyli yaşamaktan nefret etmeleri, organizasyon kabiliyetlerini geliştirmeleri, iyi ahlaklı, yapıcı ve yaratıcı vatandaş olmalıdırlar. Talim ve terbiye usullerimizde ne kadar kuvvetlenirsek, bu üstün ideale o derece yaklaşmış olacağız. Çalışmalarınız bizi bu bakımdan da aydınlatacaktır’’ (MEB, 1991e, s.22).

3.1.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

3.1.1.1. Gündem

Şura'nın gündemi şu maddelerden oluşmaktaydı:

1. İlköğretim kanunu tasarısının incelenmesi ve mecburi ilköğrenimini planlanması
2. İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri, yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi
3. İlkokul programının yeniden gözden geçirilmesi ve bu programın bilhassa mütehasıs raporlarında da faydalanılarak birleştirilmiş sınıflarda daha verimli bir şekilde tatbiki yollarının tespiti ve ekonomik hayat bakımından tespit ettiği hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda alınacak yeni tedbirlerin araştırılması
4. Yeni ilkokul yönetmeliği tasarısının incelenmesi
5. Okul öncesi eğitim ve öğretimin tetkiki ve anaokulları için hazırlanmış olan program ve yönetmeliğin incelenmesi
6. Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanunun gözden geçirilerek tadile muhtaç taraflarının araştırılması ve bu mevzu üzerinde teklifler

7. İlkokullarda sağlık konusu etrafında alınması gerekli tedbirlerin tespiti, maddi ve manevi bakımlardan çocuğu koruyucu mevzuatın incelenmesi ve lüzum görölürse tadili veya yeniden hazırlanacak bir çocukları koruma kanununa mesnet olacak raporun hazırlanması

8. İlkokul öğretmenlerini ilgilendiren diğer mevzular ve genel olarak ilköğretim meseleleri etrafında Şura üyelerinin tekliflerinin incelenmesi (Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihimizde V. Milli Eğitim Şurası, 2008).

3.1.1.2. Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

1. Şura genel kurul halinde 5 Şubat 1953 Perşembe günü saat 10.00'da Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü salonunda toplanacak ve başkanın nutkundan sonra ilköğretim çalışmalarını göstermek üzere hazırlanan serginin açılış töreni yapılacaktır.

2. Şura saat 15.00'da ikinci toplantısını yapacak ve üç başkanvekili ile altı genel kurul sekreteri seçildikten sonra genel kurulda tespit edilecek esaslar dahilinde çalışmalarına başlayacaktır.

3. Şura üyelerinden büyük bir kısmının arzularına uyularak teşkil edilmiş olan komisyonlar kendilerine tahsis edilmiş ve kılavuzda numaraları gösterilmiŐ bulunan odalarda çalıŐacaklardır. Bu komisyonlar ilk toplantılarında başkan, başkan yardımcısı ve raportörlerini seçerek Şura genel sekreterliğine bildireceklerdir. Komisyon üyeleri Şuranın birinci günü genel sekreterliğe müracaat ederek komisyonlarını deđiŐtirebilecekleri gibi arzu ettikleri komisyonun müzakerelerini reye iştirak etmemek Şartıyla takip edebileceklerdir.

4. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı ve üyeleri ile Teftiş Kurulu Başkanı, Ortaöğretim Genel Müdürleri lüzumuna göre her komisyonun çalışmalarında bulunacaklardır.

5. Şura programına dahil konular, önce ilgili komisyonlarda incelenecek ve alınan kararlar birer raporla genel kurula sunulmak üzere genel sekreterliğe verilecektir.

6. Komisyonların hazırlayacakları raporlar genel kurulda müzakere edilecek ve karara bağlanacaktır.

7. Şuranın başkanlığa bağlı bir Genel Sekreterlik bürosu vardır. Bu büro şuranın ve komisyonların her türlü yönetim ve yazı işlerini düzenleyecektir.

8. Şuranın çalışmaları hakkında basına geçecek ve ajansla yayınlanacak her türlü bilgi genel sekreterlik bürosuna verilecektir. Bunun için komisyon sözcüleri, komisyonlarının günlük çalışmalarına ait birer notu her akşam genel sekreterlik bürosuna vereceklerdir. Genel sekreterlik bürosu genel kurul tutanaklarından ilgili kısımları, söz söylemiş olan üyelere verecek ve üyeler bunları okuyup imzaladıktan sonra genel sekreterliğe iade edeceklerdir.

Genel Kurulun ve komisyonların çalışma saatleri; 9.30-13.00, 15.00-18.30 olarak belirlenmiştir. Her gündem maddesi için aynı isimle bir komisyon oluşturulmuştur.

3.1.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar

Komisyon üyelerinin seçilmesinden sonra sekiz gün süren komisyon çalışmalarından sonra 13 ve 14 Şubat'ta iki gün süreyle genel kurul çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Komisyon raporları genel kurulda tek tek okunmuş, bazı küçük değişikliklerle kabul edilmiştir. Komisyonların yaptığı çalışmaları şöyle özetlemek mümkündür:

1. Okul öncesi eğitim ve öğretimin anaokulları için hazırlanmış olan program ve yönetmeliğinin incelenmesi ile ilgili komisyon tarafından anaokulu eğitim ve öğretim programı, bu okullara öğretmen yetiştiren kursların programları ve anaokulu yönetmeliği incelenmiş, bazı değişiklikler yapılarak ideal bir anaokulu için çeşitli kriterler verilmiştir.

2. İlkokullarda sağlık konusunda alınacak tedbirlerin tespiti ile ilgili komisyon öğrencilerin beslenme ile ilgili sorunlarının çözülmesi, anaokullarında ve ilkokullarda hijyen şartları, koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri, okullar arası sigorta kurumu, tüberküloz ile ilgili eğitim, ders ve dinlenme saatlerinin sağlık ilkeleri içinde düzenlenmesi konularını incelemiştir. Bu konularda şuraya önerilerde bulunmuş resmi ve özel anaokulları ve ilkokulların sağlık teşkilatı ile ilgili kanun ve yönetmelik taslaklarını hazırlamıştır.

3. Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki kanunun

gözden geçirilerek değişiklik gerektiren taraflarının araştırılması ile ilgili komisyon çocukları koruma sorununun ele alınması, zihinsel engelli ve üstün zekalı çocukların tanımı, yetiştirme yurtlarının durumu incelenmiştir. Korunmaya muhtaç çocuklar için yeni bir kanun taslağı hazırlanmıştır. Komisyon korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocukların tespiti, bu konuyla ilgili teşkilatın oluşturulması, korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocukların toplanması ve kayıt işlemleri konularında önerilerde bulunmuş ve bu öneriler şura tarafından kabul edilmiştir.

4. İlköğretim kanun tasarısının incelenmesi ve mecburi ilköğrenimin planlanması ile ilgili komisyon bahsi geçen kanun tasarısını inceleyerek ilköğretim kurulları, bir sınıftaki öğrenci sayısı, ilköğretimin gelir ve giderleri, öğrenci devam işleri, ilköğretim öğretmenlerinin hak ve vazifeleri konuları üzerinde durmuş; henüz ilköğretim açılmamış, nüfusu az olan ve dağınık olan yerleşmelerdeki çocuklar için yatılı veya gündüzlü bölge okulları kurulmasını ve ilköğrenim çağında buldukları halde öğrenimlerini zamanında yapamamış çocuklar için bakanlıkça, belediyeler ve özel idareler veya gerçek ve tüzel kişiler tarafından yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar açılmasını ve ilköğretim planının ve İlköğretim kanunu tasarısında tespit edilen hedeflerin zamanında, başarılı olarak gerçekleştirilmesi için bununla ilgili mali kaynakların sağlanması gerektiğini şuraya önermiştir. Öneriler genel kurul tarafından kabul edilmiştir. Kanun tasarısı üzerindeki çalışmalar bakanlık içinde uzun süre devam etmiş, tasarı 6 Ocak 1961 tarihinde kanunlaşmıştır (Özalp ve Ataunal, 1997).

5. İlkokul programının yeniden gözden geçirilmesi ile ilgili komisyon ilköğretim programının amaçları ve ilkeleri ile içeriğinin uyumlu hale getirilmesi, bütüncül öğretim anlayışının ikinci devrede de sağlanması, haftalık aylık ve yıllık çalışma saatlerinin kullanılmasında esneklik tanınması, ilk okuma yazma öğretirken büyük ve küçük harfler birlikte kullanarak başlanması, programların yaygınlaştırılmasından önce denenerek geliştirilmesi, verimliliği arttırmak için öğretmenlerin seminerlere tabi tutulması, köy okullarında uygulama bahçesi, işlik, kümes gibi tesislerin kurulması konularında şuraya tekliflerde bulunmuştur. Bu öneriler genel kurulca benimsenmiştir.

6. Yeni ilköğretim yönetmeliği tasarısının incelenmesi ile ilgili komisyon sınav sisteminin değişmesi gerektiğini belirtmiş; disiplin kurulları, ders araçları, zaman

cetveli, kayıt ve devam işleri, konuların yerel durumlara göre işlenmesi ile ilgili konularda şuraya önerilerde bulunmuş ve bu öneriler kabul görmüştür (MEB, 1991e).

7. İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi komisyonu ilkokul öğretmeni yetiştiren kurumların orta öğretime dayalı iki veya üç senelik eğitim veren yüksek kurumlar haline getirilmesinin bugün için zor olduğunu belirtmiş; ilk öğretmen okulu programında değişiklik yaparak bu kurumların amaca daha iyi hizmet eden özellikler kazandırılmasını, ilkokul öğretmenlerinin motivasyonlarını arttırmak için bir üst derece ile göreve başlatılmasını teklif etmiştir. Komisyon raporunda seminer ve toplu çalışmaların öğretmen ve diğer ilgili elemanların sınıf ve atölyelerde uğradıkları güçlükleri ortaya koyacak şekilde planlanması; radyo, film ve diğer yayın organları vasıtasıyla öğretmene yardımcı olunması; öğretmen yetiştiren kurumların deneme dersleri, konferanslar ve benzeri faaliyetlerle çevredeki öğretmenlerin yetişmelerine yardımcı olması, bütün bu kurumların bünyesinde uygulama okulları kurulması gerektiği konularına da yer verilmiştir (Özalp ve Ataunal, 1997).

8. İlkokul öğretmenlerini ilgilendiren diğer mevzular ve şura üyelerinin tekliflerini inceleyen komisyon raporunda köylerde sağlık şartlarına uygun lojmanlar, Köylerde başöğretmenlerin almış oldukları ek görev ücretleri, radyo ile eğitim, ilkokul yardımlaşma sandıklarının birleştirilmesi ve teftiş sistemi ile ilgili konular yer almaktaydı. Komisyon raporu genel kurulda okunmuş ve bakanlığa sunulmasına karar verilmiştir.

Mesleki teknik eğitim şurasının gündem maddeleri arasında yer almadığından komisyonlarda mesleki teknik eğitimle ilgili herhangi bir karar alınmamıştır. Beşinci Milli Eğitim Şurası, dilekler komisyonunun son oturumundan sonra Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin kapanış konuşması ile sona ermiştir. Tevfik İleri kapanış konuşmasında şurayı kapatırken şöyle hitap etmiştir:

“Beşinci Milli Eğitim Şurasını açtığım gün çok bahtiyardım. Şurayı kapatırken daha çok bahtiyarım. Tasavvur ettiklerimizi, tahayyül ettiklerimizi şura bol bol vermiştir. 13 günlük devamlı, ısrarlı,

muntazam çalışmasıyla hakikaten Türk Maarifi için ve Türk milleti için çok hayırlı kararlara varılmış bulunmaktadır. Fakat itiraf edeyim ki aynı zamanda büyük üzüntü içindeyim. Birbirimizi çok daha yakından tanıyarak büyük bir hürriyet havası içinde, samimiyet havası içinde, bütün düşüncelerimizi şahısları mızı bir tarafa bırakarak yalnız memleketin, milletin menfaatine olan düşüncelerimizi hudutsuz bir cömertlikle ortaya döktük; amiri memuru ile arkadaş arkadaş ile talebesi hocası ile çalıştı, hep hakikati bulmak için. Üzüntüm sizlerden ayrılmaktan ileri geliyor’’ (MEB, 1991e, s.75).

3.1.3. Kararların Sonuçları ve uygulamaları

Beşinci Milli Eğitim Şurası ilköğretim konusunun tümüyle tartışıldığı bir toplantı olmuştur. Şurada anaokulları, ilköğretim, öğretmen yetiştirme, okul sağlığı, korumaya muhtaç çocukların durumu, ilköğretim yönetmeliği, ilkokul programının amaç ve ilkeleri ve benzeri konular incelenmiştir. Öğrencilere eğitim ve sosyal alanda yardımcı olmak amacıyla 1959 yılında Ankara, İstanbul, İzmir, Eskişehir, Erzurum, Adana ve Bursa’da Rehberlik Araştırma Merkezleri açılmıştır (Yüce, 2008). Şuranın bir diğer sonucu da öğretmen okulları ile köy enstitülerinin birleştirilmeleri olmuştur. Şehirlerde ortaokul üzerine üç yıl, köylerde ilköğretime dayanan altı yıl, öğretmen okullarının yedi yıl olması şurada karara bağlanmıştır (Şahin, 1998).

Bu dönemde sanayi ve tarım alanlarında yaşanan büyüme ve gelişme nitelikli elemana duyulan ihtiyacı artırmış, mesleki ve teknik okullar önem kazanmıştır. Marshall yardımı çerçevesinde ABD tarafından verilen tarım makinelerinin, özellikle traktör ve biçerdöverlerin bakım ve onarımı problem olmuştur. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı ve Tarım Bakanlıkları arasında üç yıllık bir plan hazırlanmıştır. Bu plan doğrultusunda teknik öğretim okullarında gereksinimlere cevap verecek insanlar yetiştirmek üzere yeni kurslar açılmıştır. Teknik eğitim konusunda planlama yapmak amacıyla, bakanlıkça bir komisyon kurulmuştur, komisyon öncelikle tarım, ekonomi, bayındırlık gibi alanlarında ihtiyaçları karşılayacak teknik elemanların yetiştirilmesi amacıyla, sanat enstitülerinde 1951-1952 öğretim yılında özel şube ve kursların açılmasına karar vermiştir (Öztürk, 1997)

3.2. Altıncı Milli Eğitim Şurası (1957)

Altıncı Milli Eğitim Şurası 18 Mart 1957'de Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsünde Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel'in başkanlığında toplandı (Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihinde VI. Milli Eğitim Şurası, 2008). Şurada Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel yaptığı açış konuşmasına şöyle başladı:

“Altıncı Maarif şurasına mesleki ve teknik eğitim ile halk eğitimi konularının görüşülmesine tahsis etmeyi faydalı bulduk. Mesleki ve teknik eğitim konuları 1946 şurasında incelenmiş ve sayın şura üyelerine takdim olunmuştur. Bu mevzuda hedefimiz vekalet çalışmalarından mesleki ve teknik eğitimin bugünkü durumundan şurayı haberdar etmek, aynı zamanda bu üretimin memleket ihtiyaçlarını daha geniş bir şekilde karşılayabilmesi için şuranın tavsiye ve telkinlerini sağlamaktır. Mesleki ve teknik eğitimin dünya yüzündeki ehemmiyetine sayın şura üyeleri her cephesi ile vakıftırlar. Bu konunun asrın yeni vasıta ve metotlarından faydalanan memleketimizin ekonomik ve endüstriyel hayatıyla ne kadar sıkı bir şekilde alakalı olduğunu da takdir etmektedirler. Milletimizin bugünü ve yarını bakımından bu derecede ehemmiyetli bir faaliyet şubesinde gerekli tekamülü temin etmek vazifemizdir” (MEB, 1991f, s.402).

Mesleki ve Teknik eğitimin en önemli gündem olduğu bu şurada Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel yaptığı konuşmada şuranın mesleki teknik eğitim ve halk eğitimi başlıklarıyla toplandığına, mesleki eğitimin dünyadaki önemine, Türkiye'nin endüstriyel ve ekonomik hayatı ile ne kadar ilgili olduğuna değinmiş, düzenli bir gelişmenin ve ilerlemenin görev olduğuna vurgu yapmıştır. Teknik öğretim müesseseleri ile ilgili istatistik bilgileri vermiş, memleketin tasarruf devrinden dinamik bir yaptırım devrine geçtiğini, bu nedenle meslek ve teknik elamanların süratle yetiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (MEB, 1991f). Daha sonra çıraklık müessesesine değinen Ahmet Özel, iş eğitiminin önemine vurgu yapmış, bütün okullarda iş eğitiminin, genel eğitimin bir parçası olması gerektiğini söylemiştir. Orta sanat okulları ve ortaokullar ile ilgili bilgiler verdikten sonra sırasıyla erkek teknik

öğretim, kız teknik öğretim, ticaret öğretimi ve halk eğitiminin durumunu gözler önüne sermiş ve bu başlıklar çerçevesinde ayrıntılı değerlendirmeler yapmıştır (MEB, 1991f).

Ahmet Özel'in açılış konuşması da dikkate alındığında şurada mesleki ve teknik öğretimle ilgili ulaşılmak istenen hedefleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün nasıl eğitileceği, eğitim süresinin kaç yıl olacağı, okul türleri ve müfredat programları ile ilgili kararlar almak
2. UNESCO, ILO, Ford Vakfı gibi yabancı kuruluşlar tarafından, Türkiye'deki eğitim öğretim için hazırladıkları raporlar doğrultusunda mesleki teknik eğitim ve ticaret eğitimi ile ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak
3. Çıraklık eğitiminin mesleki-teknik öğretimdeki yerini netleştirecek düzenlemeler yapmak
4. İş eğitimini bütün okullarda eğitim-öğretimin bir parçası haline getirmek
5. Mesleki ve teknik öğretimde formasyon, unvanlar ve meslek envanteri hakkında incelemeler yapmak
6. Merkezde ve taşrada mesleki-teknik eğitim danışma kurulları oluşturmak (Deniz, 2001).

Verilen aradan sonra saat 12.30'da toplanan genel kurulda yoklama yapılmış başkanlık divanı için 4 başkan vekili ve 8 sekreter seçilmiştir. Daha sonra şura için sırasıyla Teknik Üniversitenin hazırladığı rapor, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin mesleki ve teknik eğitim konusunda hazırladığı rapor, Türkiye Muallimler Birliği tarafından sunulan rapor, Türk Yüksek Mühendisler Birliğinin tebliği okutulmuştur. Geriye kalan rapor ve tebliğler komisyonlara havale edilmiştir (MEB, 1991f).

3.2.1. Şura Gündemi, Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

3.2.1.1. Gündem

1. Erkek teknik öğretim

- a. Erkek teknik öğretim okulları bilhassa sanat ve yapı enstitüleri teşkilat ve programlarının yeni ihtiyaçlara intibak ettirilmesi, küçük sanatlar ve endüstri ile iş birliği (vekaleti seminerlerde yapılan tetkik neticelerinin, ILO ve UNESCO teknik Öğretim mütehassıslarının plan ve tavsiyelerinin değerlendirilmesi)
- b. Tekniker okulları programları
- c. Teknik Öğretimde formasyon ve unvanlar
- d. Zonguldak Maden Teknik Okulunun inkişafı ve mevzuunda teknik üniversite ile iş birliği
- e. Formasyon kademelerine göre memleketin teknik personel ihtiyacının nasıl tespit edilebileceği
- f. Mesleki ve teknik öğretim okullarının çıraklık müesseseleriyle münasebete girme şekillerinin tayini. Bir çıraklık kanununda sosyal ve ekonomik şartlarla memleket maarifi bakımından bulunması gerekli esasların tespiti
- g. Şura üyelerince tetkiki lüzumlu görülen diğer problemler ve tebliğler

2. Kız Teknik Öğretim

- a. Kız teknik öğretimin bilhassa kız enstitüleri program ve teşkilatının incelenmesi bu teşkilatın ihtiyaca daha uygun bir hale getirilmesi, enstitülerde sekreterlik, hasta bakıcılık, okul sağlığı asistanlığı ve benzeri dalların ihdası (Bakanlıkça seminerlerde yapılan tetkik neticelerinin ILO ve UNESCO ev ekonomisi mütehassıslarının kız teknik öğretim hakkındaki raporunun incelenmesi tavsiyelerinin değerlendirilmesi)
- b. Kız teknik öğretim alanında hazırlanan program taslaklarının incelenmesi
- c. Şura üyelerince tetkiki lüzumlu görülen diğer problemler ve tebliğler

3. Halk Eğitimi

- a. Halk Eğitimi Umum Müdürlüğü kurulması hakkında kanun tasarısı projesi
- b. Umumi bir halk eğitimi programı esaslarının tespiti

c. Temel eğitim merkezi ihdası hakkındaki UNESCO milli komisyonu raporu hakkında bilgi edinme

d. Şura üyelerince tetkiki lüzumlu görülen diğer problemler ve tebliğler

4. Ticaret Öğretimi

a. Ticaret liseleri eğitim ve öğretiminin yeni ihtiyaçlara intibak ettirilmesi (vekaletçe seminerlerde yapılan tetkik neticelerinin ve ICA- New York Üniversitesi mütehassıslarının raporunun incelenmesi tavsiyelerinin değerlendirilmesi)

b. Meslek okulları ile genel eğitim okulları programlarında ticaret iş bilgilerine verilmesi gereken yer

c. Türk klavyesi ve Türkçede stenografi

d. Şura üyelerince tetkiki lüzumlu görülen diğer problemler ve tebliğler

3.2.1.2. Çalışma Esasları ve Kurulan Komisyonlar

Altıncı şuranın çalışma esasları şu şekilde belirlenmiştir:

1. Şura Başkanlığı'na bağlı bir genel sekreterlik bürosu vardır Bu büro Şuranın her türlü yönetim ve yazı işlerini düzenleyecektir.

2. Şura'nın ilk günü açılış töreninden sonra üyelere komisyonlara ayrılma fişleri dağıtılacaktır Bu fişler doldurulduktan sonra komisyonların tespiti için genel sekreterliği verilecektir. (Şura üyeleri Arzu ettikleri komisyonun müzakerelerini reye iştirak etmemek şartıyla takip edebilirler.)

3. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı ve üyeleri Teftiş Kurulu Başkanı öğretim genel müdürleri lüzumuna göre bütün komisyonlara iştirak edebileceklerdir.

4. Her komisyon ilk toplantısında başkanını Başkan vekilini sözcüsünü ve raportörlerini seçip Şura genel sekreterliğine bildirecektir.

5. Şura programına dahil konular önce ilgili komisyonlarda incelenecek ve alınan kararlar mucip sebepleri ile birlikte birer rapor halinde genel kurula sunulmak üzere genel sekreterliği verilecektir.

6. Komisyonların hazırlayacakları raporlar genel kurulda müzakere edilecek ve karara bağlanacaktır.

7. Şuranın çalışmaları hakkında basına geçecek ve ajansla yayınlanacak her türlü bilgi genel sekreter tarafından verilecektir. Bunun için komisyon sözcüleri komisyonlarının günlük çalışmalarına ait notları her akşam genel sekretere vereceklerdir.

8. Genel sekreterlik bürosu genel kurul tutanaklarından ilgili kısımları lüzum görürse söz söylemiş olan üyelere verecek ve üyeler bunları okuyup imzaladıktan sonra genel sekreterliğe iade edeceklerdir.

9. Şura genel kurulu ve komisyonları saat 9.30-13.00 ve 15.00-18.30 saatleri arasında çalışır.

Altıncı şurada dört komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonlar şunlardır:

1. Ticaret Öğretimi Komisyonu
2. Erkek Teknik Öğretim Komisyonu
3. Kız Teknik Öğretim Komisyonu
4. Halk Eğitimi Komisyonu

Her komisyon ilk toplantısında başkanını, başkan vekilini, sözcüsünü ve raportörlerini seçecekti. Konular ilgili komisyonlarda görüşüldükten sonra alınan kararlar bir rapor halinde genel kurula sunulmak üzere genel sekreterliğe verilecekti (MEB, 1991f).

3.2.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar

Mesleki ve teknik eğitimle ilgili olarak ticaret öğretimi komisyonu, erkek teknik öğretim komisyonu, kız teknik öğretim komisyonu olmak üzere üç komisyon

kurulmuştur. Bu komisyonların yaptıkları çalışmalar ve aldıkları kararlar şöyle özetlenebilir:

3.2.2.1. Ticaret Öğretimi Komisyonu Çalışmaları ve Alınan Kararlar

40 üyeden oluşan komisyon 19.03.1957'de saat 9.30'da çalışmalarına başladı. Ticaret eğitimi ile ilgili gündem aşağıdaki şekilde oluştu:

1. Ticaret liseleri eğitim ve öğretiminin yeni ihtiyaçlara uyumlu hale getirilmesi (Bakanlıkça seminerlerde yapılan inceleme sonuçlarının ve ICA-New York Üniversitesi Uzmanlarının raporunun incelenmesi, tavsiyelerinin değerlendirilmesi)
2. Meslek okulları ile genel eğitim okulları programlarında iş ve ticaret bilgilerine ayrılması gereken yer.
3. Türk Klavyesi ve stenografi
4. Şura üyelerince incelenmesi gerekli görülen diğer problemler ve tebliğler

Çalışmalarını Milli Eğitim Bakanlığının belirlediği gündem doğrultusunda yürüten komisyon ilk olarak ICA New York Üniversitesi uzmanları tarafından hazırlanan, Türkiye'de ticaret eğitiminin bugünkü durumu ve gerekli değişikliklere ait, raporu inceleyerek işe başlamıştır. Rapordaki fikirlerden faydalanılmakla beraber, görüşmeler bu raporla sınırlı kalmamıştır. Çeşitli konular hakkında komisyon üyelerinden ve diğer kurum ve kişilerden gelen rapor ve fikirler de dikkate alınmıştır.

Ticaret Öğretimi Komisyonun görüşerek karara bağladığı konular şunlardır:

1. Orta Ticaret Okulu: Türkiye'de orta ticaret eğitimi ilk defa ele alındığında, bu ihtiyacın orta ticaret okulları vasıtasıyla giderilmesi yoluna gidilmiştir. Daha sonra ticaret liseleri açılmış ve bu ihtiyacı karşılamışlardır. Orta ticaret okulları ise müstakil olarak yaşama şansı bulamamış ve ticaret liselerinin bünyesinde birinci devre okullar olarak kalmışlardır. Müstakil orta ticaret okulu sadece Manisa'da mevcuttur. Orta ticaret okulları mezunları ile diğer ortaokulların mezunları arasında bir fark gözetilmemesi, ilkokulu bitiren çocukların meslek seçimi gibi önemli bir konuda karar vermek zorunda bırakılmasının pedagojik sakıncaları da dikkate alındığında, gerek ticaret ortaokulları ve gerek ticaret liselerinin bünyesinde bulunan

birinci devrelerin kaldırılması uygun bulunmuştur. Fakat ortaokullarda okutulan ticaret bilgisi dersinin, iş bilgisi zümresinden ayrılarak müstakil notu olan bir ders haline getirilmesi tavsiye edilmiştir (Özalp ve Ataunal, 1997).

2. Ticaret Liseleri: Bu dönemde ticaret liseleri iki görevi yerine getirmekteydi. Birincisi pratik iş hayatına eleman yetiştirmek, ikincisi ise yüksek ticaret ve ekonomi okullarına öğrenci yetiştirmek. Ticaret Lisesi mezunlarının %80'i yüksek ticaret ve ekonomi okullarına devam etmekteydiler. Ticaret lisesi mezunları meslekî yeterlilikleri itibariyle ticaret hayatının ihtiyaçlarına tam olarak cevap vermemekteydiler. Ticaret lisesi mezunlarını daha fazla meslekî bilgilerle donatmak günün ihtiyaçlarından sayılmaktaydı. Ticaret lisesi mezunları sadece ticaret ve ekonomi yüksekokullarına alınıyorlardı. Mezunların üniversitelerin diğer fakültelerine kabul edilmemeleri genel bir şikâyet konusuydu ve halledilmesi gerekmektedir. Bu problemlerin çözümü için komisyonda uzun müzakereler yapılmış ve üç farklı görüş ön plana çıkmıştır.

Birinci görüşe göre ticaret liseleri iki kola ayrılmalı; birisi pratik hayata eleman yetiştirmeli, diğeri yüksek tahsile hazırlamalıdır. Ders müfredatında gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Gerekli müfredatı takip edip sınavlarını geçmek suretiyle her iki koldan da mezun olma imkânı olmalıdır.

İkinci görüşe göre ticaret liseleri mezunlarının genel olarak %80'i ve büyükşehirlerde %95'i yüksek ticaret ve ekonomi okullarında tahsillerine devam ettiklerine göre liselerde fen ve edebiyat kolunun yanında bir de ticaret kolu oluşturulmalı, ticaret liseleri de klasik liselere dönüştürülmelidir. Yüksek tahsile devam etmeyecek, piyasanın ihtiyacı olan teknik elemanların yetiştirilmesi için de ticaret enstitüleri açılmalıdır.

Üçüncü görüşe göre ticaret lisesi müfredatı meslekî eğitim-öğretim yönünden revizyona tabi tutulmalıdır. Gerekirse meslekî uzmanlık dalları oluşturulmalı, öğrencilere bu seçtikleri dallara göre ders takip etme fırsatı tanınmalıdır. Ayrıca kurulacak bir komisyonda belirlenen derslerden sınavı geçmek koşuluyla öğrencilere devlet lisesi diploması da verilmelidir.

Her üç teklifin lehinde ve aleyhinde yapılan konuşmalardan ve meydana gelen tartışmalardan sonra komisyon üçüncü görüşte karar kılmıştır (MEB, 1991f).

3. Turizm Endüstrisine Personel Yetiştirme: Turizmin memlekette hızla geliştiği dolayısıyla otel, lokanta ve eğlence yerlerinde çalışacak kalifiye elemana şiddetle ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Bu konuyla ilgili çeşitli yerlerde kurslar açılması konusunda alınacak tedbirlerin incelenmesi, yapımı devam eden garson mektebinin hizmete açılması, ayrıca turizm personeli yetiştirilmesi için modern bir okul açılması temenni edilmiştir.

4. Akşam Ticaret Liseleri: Ortaokulu bitirdikten sonra hayata atılan ve okul çağını aşmış olanlara ticaret eğitimi vermek için kurulan akşam ticaret liselerinin öğretim kadrosunun güçlendirilmesi ve gündüz ticaret liselerinin bir branşı gibi telakki edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

5. Kız Enstitülerinde Sekreterlik Şubeleri: Kız enstitülerinde sekreterlik şubesi açılması, açılmayan yerlerde ise temel ticaret bilgisi dersinin müfredata alınması uygun görülmüştür.

6. Yetişkinlerin Ticari Eğitimi: Okul çağını geçmiş olup akşam ticaret liselerine devam etmek isteyenlere kısa vadeli kurslar açılması, bu kurslarda görev alacak öğretmenlerin ayrı kadro halinde belirlenmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir.

7. Yabancı Dil ile Eğitim Yapacak Ticaret Kolejleri: Dış ticarete yabancı dilin çok gerekli olduğu, bu nedenle ticaret liseleri ve yüksekokullarda yabancı dil takviyesi için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca bu meselenin radikal bir şekilde çözülmesi için yabancı dille eğitim yapacak ticaret kolejlerinin kısa sürede açılması tavsiye edilmiştir.

8. Ticaret Öğretimi Yapan Özel Teşebbüsler: Bu mahiyetteki müesseselerin bakanlık tarafından teşvik ve himaye edilmesi teftiş ve kontrollerinin salahiyyetli müfettişler tarafından yapılması zaruri görülmektedir.

9. Orta Okullarda Ticaret Dersleri: Ortaokulda okutulmakta olan ticaret bilgisi dersinin son sınıfta okutulması, Yeni Müfredata göre ayarlanacak bu dersi okutacak

ortaokul öğretmenleri için İzmir’de birkaç yıldan beri yürütülmekte olan yaz kurslarının muhtelif bölgelerde açılması uygun görülmüştür.

10. Erkek Sanat Enstitülerinde Defter Tutma ve Kız Enstitülerinde Temel Ticaret Bilgisi Dersleri: Erkek sanat enstitülerinde okutulan defter tutma dersi ile kız enstitüleri için düşünülen temel ticaret bilgisi dersinin müfredatı, ders saati ve öğretim tarzının Altıncı Millî Eğitim Şurasında belirtilen esaslara göre ayarlanmasının uygun görüldüğü belirtilmiştir.

11. Liselerin İkinci Devre Sınıflarına Konulacak Ticaret Dersleri: Ekonomik hayat şartlarının gerektirdiği temel ekonomi bilgilerini kazandıracak seçmeli derslerin konulması tavsiye edilmiştir.

12. Daktilografi ve Stenografi: Devlet dairelerinde ve iktisadi devlet teşekküllerinde çalışanların Türk Klavyesi üzerinden yetiştirilmesini sağlayacak tedbirlerin alınması, steno-daktilo öğretmenlerinin her sene bir araya gelerek müstakil seminerler vermeleri uygun bulunmuştur.

13. Dilekler: Ticaret liselerindeki meslek dersleri öğretmenlerine dışarıda çalışma imkanının sağlanması, bu öğretmenlerin imkanlar ölçüsünde terfilerini sağlayacak tedbirler alınması, öğretmenlere haftada 15 saat mecburi ders verilmesi, ticaret öğretiminde meslekî birikimi ve tecrübesi olan bir kişinin Talim Terbiye Kurulu üyeliğine atanması, bundan sonraki şuralar için gündem maddeleri üzerindeki ilk hazırlıkların daha önce gönderilmesi tavsiye edilmiştir (MEB, 1991f).

Ticaret Öğretimi Komisyonu yukarıdaki başlıklar altında görüşmelerini tamamlamış ve aldığı kararları şura genel kuruluna sunmuştur. Genel kurulda ticaret Ortaokulları ve ticaret liseleri bünyesindeki birinci devre okulların klasik ortaokullarına denkliğinin sağlanması, ticaret liselerinde öğrencilere daha fazla uygulamalı meslek dersi verilmesi, yabancı dil saatlerinin arttırılması, yabancı dille öğretim yapan kolejlerde ticaret; kız enstitülerinde sekreterlik şubeleri açılması uygun bulunmuştur. Geriye kalan tesviye ve kararlar şura genel kurulunca benimsenmemiştir (Özalp ve Ataunal, 1997).

3.2.2.2. Erkek Teknik Öğretim Komisyonu Çalışmaları ve Alınan Kararlar

19 Mart 1957'de İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. İlhami Cıvaoğlu başkanlığında toplanan komisyon genel bir görüşme yaptıktan sonra dört konunun alt komisyonlarca görüşülmesine, Zonguldak Maden Teknik Okulu meselesinin de Millî Eğitim Bakanlığı ile teknik üniversite arasında sonuçlandırılmasına karar verdi (MEB, 1991f). Kurulan alt komisyonlarında alınan kararlar şu şekilde özetlenebilir:

A. Erkek Teknik Öğretim Okulları, Sanat ve Yapı Enstitüleri, Teşkilat ve Programları Komisyonu Raporu:

Komisyon almış olduğu kararları 18 maddelik bir rapor haline getirmiştir. Raporun maddeleri şu şekildedir.

1. Mesleki ve teknik öğretim kurumlarının ihtiyaçlarını karşılamak için ilgili kurumların katılacağı ve her yıl toplanacak Mesleki ve Teknik Öğretim İstişare Kurulu kurulmalı bu kurulun sekretaryasını yürütecek ve kararlarını uygulayacak Teknik ve Araştırma Komitesi oluşturulmalıdır.
2. Mesleki ve teknik öğretim için yeter sayıda teftiş kadrosu oluşturulmalı, bu müfettişler kurulması düşünülen Merkez Teknik ve Araştırma Komitesi için gerekli incelemeleri yapmakla görevlendirilmeli, buldukları bölgenin endüstri ve iş hayatı, sosyal ve ekonomik durumu ile ilgilenmelidirler.
3. Orta yapı ve sanat okullarının programlarının o yaştaki çocukların zihinsel ve fiziksel yeterliliklerine göre değişime tabi tutulmalıdır.
4. Yapı ve sanat enstitüleri süreleri üç yıla çıkarılarak, sanat liselerine dönüştürülmeli, okulların müfredatları hem iş hayatına hem de yükseköğretime hazırlayacak şekilde hazırlanmalıdır.
5. İlk ve ortaokullardan mezun olup öğrenimine devam etmeyenlere, ilkokul mezunları için çırak okulları, ortaokulu bitirenler için ise çeşitli sınıflar ve kurslar açılmalıdır.

6. Haftalık öğretim süresi orta yapı ve sanat okullarında 32 saate, liselerinde ise 36 saate indirilmeli, sınav sürelerini kısaltmak suretiyle öğretim süresi 36 haftaya çıkarılmalıdır.
7. Adana, İzmir, İstanbul, Malatya, Kayseri vb. şehirlerde tekstil alanında sanat liseleri açılmalıdır.
8. Teknik öğretim masraflarına, devlete ve özel sermayeye ait kurumların katılmaları için çareler aranmalıdır.
9. Teknik Okul müfredatlarında beden eğitimi, müzik ve yabancı dile de yer verilmelidir.
10. Sınıf ve atölye mevcutları, mevcut kadroyla uyumlu olmalıdır.
11. Meslek dersleri öğretmenleri ile genel bilgi dersleri öğretmenlerinin maaş karşılığı ders saatleri eşitlenmelidir.
12. Meslek dersleri öğretmenleri her gün mesai saatleri içerisinde okulda bulunmaları zorunlu hale getirilmeli, karşılığında ise ders veya egzersiz ücreti verilmelidir.
13. Yapı ve sanat enstitüleri ve yüksek dereceli okulların öğretmen ihtiyacı ve teknik öğretim teşkilatının uzman eleman ihtiyacı için gerekli maddi imkanlar sağlanmalıdır.
14. Yeni açılacak okulların bina, teçhizat ve öğretim araçları tamamlanmadıkça bu okullar açılmamalıdır.
15. Kurs çeşitlerinin artırılması ve programlarının ihtiyaca göre yeniden düzenlenmesi, yönetmeliklerin bir bütün olarak yeniden ele alınması, personelin istenen hedefe varacak şekilde yetiştirilmesi, köy kurslarında belirli bir süre başarıyla çalışan öğretmenlerin sabit görevlere nakledilmesi, kurslarda çalışma sürelerinin çevrenin ihtiyacına göre ayarlanması sağlanmalıdır.
16. Teknik okullar için gerekli ders kitaplarıyla öğretmenlerin yararlanacağı kitap ve dergilerin yayım ve dağıtımını ilk iş olarak ele alınmalıdır.

17. Teknik öğretimde ve iş hayatında kullanılmak üzere bir teknik sözlük hazırlanmalıdır.

18. Okullarda genel ve mesleki dersler için bulunması zorunlu ders araçlarından piyasada bulunmayanlar, bakanlıkça temin edilerek okullara gönderilmelidir (MEB, 1991f).

B. Tekniker Okulları ve Programları Komisyonu Raporu:

Komisyonca havale edilen tekniker okulu programları incelenerek bir rapor haline getirilmiştir. Tespit edilen hususlar şu şekildedir:

1. Çeşitli branşlarda yetişmiş ve yetiştirilecek olan tekniker elemanların görev ve sorumluluklarını tespit eden mevzuat yeniden ele alınarak şekillendirilmelidir. Çeşitli kurslarda yetiştirilen personele teknikerlik unvanı verilmesinin önüne geçilmelidir. Bu unvan sadece bakanlığa bağlı tekniker okulları bitirenlere verilmelidir.

2. Öğretim süresi gündüz tekniker okullarında 2 yıl, akşam tekniker okullarında ise 3 yıl olmalıdır. Bu okulların, özellikle de akşam tekniker okullarının, sayıları artırılmalıdır.

3. Gündüz tekniker okulları müfredat programları yeniden ele alınmalı, mevcut meslek şubeleri yeni şubelerle takviye edilmelidir. Tekniker okulların programlarında dil dersleri ile nezaretçilik ve sevk ve idare konularına yer verilmelidir.

4. Lise ve dengi okul mezunları ile sanat ve yapı enstitüleri mezunları yönetmelikteki şubeler dışında bir branşa girmek istemeleri halinde staja tabi tutulmalı, başarı gösterenler şubeye kabul edilmelidir. Akşam tekniker okullarında olduğu gibi gündüz tekniker okullarının bitirme sınavlarına katılmak isteyenler için tedbirler alınmalıdır.

5. Tekniker okulu ders kitaplarının en kısa zamanda hazırlanması için bakanlıkça tedbirler alınmalıdır.

6. Tekniker okulların meslek dersi öğretmen ihtiyacı, erkek teknik öğretmen okulunda alınacak tedbirlerle karşılanmalıdır (MEB, 1991f).

C. Formasyon, Unvan ve Personel İhtiyacı Komisyonu Raporu:

Formasyon, unvan ve personel ihtiyacı konularında görüşmek ve kararlar almak üzere oluşturulan komisyonda 11 konu başlığı belirlenmiş ve bu konu başlıkları üzerinde görüşülerek kararlar alınmıştır. Alınan kararlar şöyledir.

1. Yüksek Meslek Tahsili:

Bu konu 3 kısımda görüşülmüştür.

a. Meslek Tahsilinde Hazırlık Formasyonu

b. Meslek Tahsilinde Süre

c. Unvan

Komisyon yukarıda zikredilen üç konu ile ilgili karar almak yerine farklı iki görüşü olduğu gibi ortaya koymuştur.

Birinci görüşe göre Meslek tahsiline hazırlık formasyonu lise ve dengi okullar ile yapı ve sanat enstitülerinde verilmelidir. Süresi asgari dört sene, unvanı ise mühendis olmalıdır. Dört seneden sonra uzmanlaşmak isteyenler tahsile devam edebilmeli ve uzman mühendis unvanı almalıdır.

İkinci görüşe göre meslek tahsiline hazırlık formasyonu liselere devam veya lise sınavları verilmek suretiyle alınmalıdır. Tahsil süresi sekiz sınıftır. Unvanı mühendis olmalıdır. Bu müddet teknik üniversite branşlarında 10 sınıftır. Aynı mesleki eğitimi veren diğer kurumlarda da bu süre 10 sınıftır olmalıdır. Yüksek veya uzman mühendis unvanı uygun değildir. Unvan mühendis olmalıdır (MEB, 1991f).

2. Birinci Sınıf Ortaokul Tahsili:

Birinci görüşe göre meslek tahsiline hazırlık formasyonu ortaokulda alınmalıdır. İki üç senelik enstitü tahsiline ilaveten iki senelik tekniker okulu tahsili bugün yeterlidir. Unvan tekniker olmalıdır. Teknisyen unvanı yapı ve sanat enstitüsü mezunlarına verilmelidir.

İkinci görüşe göre meslek tahsiline hazırlık formasyonu ortaokulda veya muadili olan bir meslek okulunda olmalıdır. Meslek tahsili tek kademede ve asgari dört senede verilmelidir. Stajla takviye edilmelidir. Unvan tekniker olmalıdır.

3. İkinci Sınıf Orta Meslek Tahsili:

Amele grubu hariç işçi sınıfı mutlaka ilkokul tahsili yapmış olmalıdır. Çeşitli kademelere ayrılmalı ve kurslara tabi tutulmalıdır. Bu kademelerde ehliyetli olanlar uzun vadeli kurslar veya üç senelik okul tahsiliyle işçi sınıfını sevk ve idare edecek yeni bir sınıf oluşturmalıdır. Bunlar işbaşı, ön işçi veya kalfa olarak isimlendirilebilir.

4. Tatil Stajları:

Her üç tahsil zümresinde de tatillerde kısa vadeli stajların mecburi tutulması tavsiye edilmektedir.

5. Mimarlık Unvanı:

Mimarlık, mühendislik mesleğinin bir kolu olarak değerlendirilmiştir. Mimar mühendisliği şeklinde isimlendirilmelidir.

6. Formasyon ve Unvanların Kanunla Himayesi:

Her tahsil zümresinin gerektirdiği öğretimi bitirmiş olanlara tespit edilen unvanın verilmesi kanunla zorunlu hale getirilmelidir.

7. Genel Kültür Kurumlarının Eğitim Sistemleri:

Meslek tahsilini muasır medeniyet seviyesine ulaştırmak için bu kurumlarda eğitim sistemini geliştirmek ve takviye etmek önemlidir.

8. İhtiyaçların Tayini:

Teknik elemana çok fazla ihtiyaç duyulduğu bunun tespitinin ise inceleme ve ön çalışma ile mümkün olduğu maarif vekaleti bünyesinde bu amaçla bir teşkilat kurulması ve komisyon çalışmaları yapması gerektiği ifade edilmiştir. Bu teşkilat öncelikle kısa vadeli bir ön çalışma ile mevcut ihtiyacı tespit etmelidir.

9. Eski Unvanların İntibakı:

Artık mevcut olmayan okullardan mezun olanların yeni kararlara istinaden meydana gelecek değişikliklerle kazanılmış unvanlara uyumunu sağlamak suretiyle zaman zaman bu unvanların birliği yoluna gidilmesi tavsiye edilmektedir.

10. Kanuni Mevzuatın İلمي Bir Heyet Eliyle İncelenmesi:

6235 Sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununun ruhuna uygun olarak Milli Eğitim Bakanlığının rehberliğinde mühendis ve mimar yetiştirilen kurumların, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin katılacağı ilmi bir heyette ele alınarak incelenmesi ve sonuçların kanunlaştırılması yoluna gidilmesi uygun görülmektedir.

11. Karma Bir Teşkilat Kurulması:

Teknik eleman yetiştirilmesinin programlanması gereken bir problem olduğu bu bakımdan mesleki ve teknik öğretim konusunda araştırmaların yapılması zorunludur. Teknik elemanlar konusunda araştırma ve inceleme yapacak, ilgili kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir teşkilat kurulması tavsiye edilmektedir (MEB, 1991f). Bazı bölümlerine kız öğrenci alınması imkanının sağlanması konuları ile ilgili tekliflerde bulunmuş ve bu teklifler şura genel kurulunca kabul edilmiştir.

D. Çıraklık Komisyonu Raporu:

İlgili gündem maddelerini görüşmek üzere kurulmuş olan çıraklık komisyonu aşağıdaki konularda mutabakata varmıştır.

1. Mevcut meslek okullarının yetiştirdiği eleman sayısının acil ihtiyaçları karşılayamadığı bu nedenle tamamlayıcı bir kaynak olarak çıraklık eğitimine önem verilmesi, çıraklığın gençler için daha cazip hale getirilmesi gerektiği, bunun içinde çıraklığın kanunun himayesi altına alınmasının zorunlu olduğu ifade edilmiştir.

2. Esaslı bir çıraklık kanunun hazırlamak üzere ilgili bakanlık ve kurumlardan oluşan bir Çıraklık Kanunu Hazırlama Komitesi kurulmasının gerekli olduğu belirtilmiştir. Bu komite yabancı uzmanların tavsiyelerinden ve anket yolu ile ilgili kurum ve

şahısların görüşlerinden faydalanması zorunlu görülmektedir. Bu komitenin gerekli kanunu hazırlarken şu noktaları göz önünde bulundurması tavsiye edilmiştir.

- a. Çırak yetiştirme işi, işveren ve işçi teşkilatları tarafından üstlenilmelidir.
- b. Milli ve mahalli çıraklık komiteleri kurulmalıdır.
- c. Çırak terimi açıkça tarif edilmelidir.
- d. Çıraklığa ihtiyaç duyan iş ve meslekler belirlenmelidir.
- e. Tespit edilen bu mesleklerin asgari yetiştirme süreleri belirtilmelidir.
- f. Çırak olacakların asgari yaş ve eğitim seviyeleri açıklanmalıdır.
- g. Çırak adayları sağlık, kabiliyet ve bilgi yoklamasına tabi tutulmalıdır.
- h. Çıraklardan aranacak vasıflar belirlenmelidir.
- i. İşveren ile çırığın karşılıklı hak ve görevlerini gösteren bir mukavele çıraklıkta esas olmalıdır.
- j. Çıraklara belli süreler sonunda verilecek ücretler belirlenmelidir.
- k. Okul ve kurslarda teknik bilgileri kazanmak üzere hafta içi belli süreler çıraklara paralı izin verilmelidir.
- l. Yetiştirme süresi sonunda çıraklar sınava tabi tutulmalı ve başarılı olanlara sertifika verilmelidir.
- m. Hazırlanacak çıraklık kanununun büyük şehirlerden başlamak üzere aşamalı olarak uygulanmalıdır (MEB, 1991f).

Erkek teknik öğretim komisyonu dört alt komisyonun hazırladığı raporları birleştirerek ortak bir rapor halinde genel kurula sunmuştur.

Komisyon; yapı ve sanat enstitülerinin birinci devrelerinin ilk iki sınıfında atölye çalışmalarının o yaş çocuğunun özellikleri dikkate alınarak azaltılması, enstitü kısımlarının öğrenim sürelerinin üç yıla çıkarılarak sanat lisesi haline getirilmesi, bu

okulların programlarının gözden geçirilerek yabancı dil, müzik ve beden eğitimi derslerine de yer verilmesi, araç ve gereçler tamamlanmadıkça yeni okul açılmaması, ilkokul mezunları için çırak okulları açılması, teknikerlerin sorumluluk ve görevlerini tespit eden mevzuatın yeniden ele alınması, tekniker okulların öğretim süresinin gündüz tekniker okulları için iki, akşam tekniker okulları için üç yıl olması, bu okullarda günün ihtiyaçlarına göre yeni şubeler açılması, kalkınma ihtiyacının gerektirdiği tekniker niteliğindeki personelin yetiştirilme işinin önceden planlanması ve sanat enstitülerinin bazı bölümlerine kız öğrenci alınması imkanının sağlanması konuları ile ilgili tekliflerde bulunmuş ve bu teklifler şura genel kurulunca kabul edilmiştir (Özalp ve Ataunal, 1997).

3.2.2.3. Kız Teknik Öğretim Komisyonu Çalışmaları ve Alınan Kararlar

19 Mart 1957 Salı günü Kız Teknik Öğretim Komisyonu 65 üyenin katılımıyla toplandı. Sekiz gündem maddesi oluşturularak; görüşmelerin bu maddeler üzerinden gerçekleştirilmesine karar verildi.

Gündem Maddeleri:

1. Kız teknik öğretim amaçlarının gözden geçirilmesi, bugünkü hayat şartlarına ve ihtiyaçlarına göre ayarlanması.
  - a. Türkiye’de ev kadınlığı ve aile hayatının problemleri nelerdir?
  - b. Kız teknik öğretim programları esaslarının tayini.
  - c. Kız teknik öğretim okulları programlarında esneklik.
2. Kız enstitüsü programlarında gözetilecek esaslar.
3. Enstitü sonrası eğitim ve öğretim.
4. Akşam kız sanat okulları programlarından gözetilecek esaslar.
5. Köy kadınları geçici kursları programlarında gözetilecek esaslar.
6. Kız orta sanat okulları durumunun incelenmesi.

7. Ders yılı süresi ve imtihan şekilleri hakkındaki düşünceler.

8. Mesleki ve teknik öğretim için ayrıca teftiş kadrosu oluşturulması (MEB, 1991f).

Bu gündem maddeleri komisyon tarafından sırasıyla müzakere edilerek aşağıdaki kararlar alınmıştır:

1. Kız Teknik Öğretim Amaçlarının Gözden Geçirilmesi, Bugünkü Hayat Şartlarına ve İhtiyaçlarına Göre Ayarlanması:

Komisyonca yapılan görüşmeler sonucunda kız teknik öğretimin amaçları yeniden gözden geçirildi. Genel eğitim, ev kadınlığı eğitimi ve mesleki eğitimin amaçları ayrı ayrı maddeler halinde belirlendi. Komisyonca daha sonra yapılan görüşmelerde Türkiye’de ev kadınlığı aile hayatının problemlerinin neler olduğu incelendi. Mevcut eğitim sisteminin kızları bir mesleğe yeterince hazırlamadığı, ev kadınlığı için yeteri kadar bir yetiştirme sağlamadığı tespit edildi.

Bu problemler göz önünde tutularak kız teknik öğretim programının şu esaslardan oluşmasına karar verildi:

- a. Kadınlar için mevcut mesleki imkanlar hakkında bilgi ve anlayış
- b. Yeterli bir mesleki eğitim için gerekli bilgi, anlayış ve maharetler
- c. Yurdun sosyal ve ekonomik şartları yaşam tarzı, örf ve adetlerinin problemlere etkisi hakkında bilgi ve anlayış
- d. Farklı coğrafi bölgelerde ve ailelerde genel ve özel ilgi ve ihtiyaçları hakkında bilgi ve anlayış
- e. Aile ve toplumun gelişiminde kişi ve okulların sorumluluk ve rolleri hakkında bilgi ve anlayış
- f. Öğrencilerin evleri ve mesleki deneyimleriyle ilgili donanım, araçlar, öğretim metotları ve malzemesi
- g. Çalışmalarda plana ve programa önem verilmesi, öğrencilere rehberlik ve öğretim metotlarının eğitimin amaçları ile ilişkili olmasının sağlanması.

Ayrıca programların öğrenci, aile ve çevre şatları göz önünde bulundurularak hazırlanması ve bu maksatla esnek olmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir (MEB, 1991f).

2. Kız Enstitüsü Programlarında Gözetilecek Esaslar:

Kız enstitüsü programlarının iki devre olarak mütalaa edilmesi fikri kabul görmüştür. Birinci devrede ortaokullarda verilen genel bilgiler yanında aile bilgisinin esaslarını veren üç yıllık bir programın uygulanması ve esas programların uzman öğretmenlerin katılımıyla sonradan hazırlanması kararlaştırılmıştır.

İkinci devrede genel bilgi ve aile bilgisi derslerinin yanında öğrencilerin yeteneklerine göre, belirlenmiş meslek kollarından birinde, uzmanlaşmaları, haftada 44 saat olan ders yükünün de 36 saate indirilmesi gerekli görülmüştür. Döner sermayeli atölyelerin, sınıf derslerinden çıkarılması, okul bünyesinde bir kooperatif şeklinde ele alınması uygun bulunmuştur.

3. Enstitü Sonrası Eğitim ve Öğretim:

Enstitüyü bitirenler için kız teknik öğretmen okulu dışında ileri seviyede eğitim verecek kurum bulunmadığı ifade edilmiş, iş imkânı ve ihtiyaçlara cevap vermek bakımından tıbbi sekreterlik ve dişçi asistanlığı, okullar ve hastaneler için gıda maddeleri yetiştirme, kurumların gıda, tanzim ve servis işleri, kurum içi işler idareciliği, çocuk bakıcılığı şubesi açılması gerektiği belirtilmiştir.

4. Akşam Kız Sanat Okulları:

Mevcut akşam kız sanat okullarında çeşitli sanat kollarının bulunduğu, buraya devam eden öğrencilerin yaş bakımından farklı olduğu, bunlardan yaşları 12 -16 arasında olanlar için süresi iki yıl olan kurslar açılması gerektiği belirtilmiştir. Çocuk bakımı ve eğitimi, sağlık, ev işleri ve sanatlar konularını içeren bir aile birliği ünitesi oluşturulması, haftalık ders saatlerinin ise hazırlanacak programlara göre tayin edilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir. 16 yaşını bitirenler için çeşitli ve kısa süreli kurslar açılması bu kursların birbiriyle bağlantısı ve kademeli olması gerektiği ifade edilmiştir.

Akşam kız sanat okulunu tamamlayanlara bir akşam okulu diploması, bir kursu bitirenlere kurs bitirme belgesi, seri halindeki kursları başarı ile bitirenlere bir meslek sertifikası verilmesi uygun görülmüştür (MEB, 1991f).

5. Köy Kadınları Gezici Kursları:

Konu komisyon tarafından görüşülmüş ve aşağıdaki kararlar alınmıştır:

- a. Gezici kursların daha verimli olabilmesi için İçişleri, Tarım, Sağlık, İktisat ve Ticaret Bakanlıkları ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında sıkı bir koordinasyona şiddetle ihtiyaç vardır.
- b. Bu kurslarda çalışan öğretmenlerin daha yeterli hale getirilebilmeleri için enstitüden sonra iki yıl süreyle eğitim-öğretime tabi tutulmaları ve son altı ayın staj devresi olarak kabul edilmesi uygun bulunmuştur.
- c. Kursların ilkokullarla beraber birer haftalık iki dinlenme tatili yapılması gerekli görülmüştür.
- d. Öğretmenler için kurs sonunda bağlı oldukları okullarda açılan atölye çalışmalarının kaldırılması gereklidir.
- e. Köy kadını geçici kurs öğretmenleri iki veya üç yılda bir büyük şehirlerde açılacak bir seminere tabi tutulmalıdır.
- f. Gezici kursların eşyalarının nakli, yer temini, ihtiyaçlarının karşılanması için bütçeye ödenek konması gereklidir.
- g. Kurs öğretmenlerine eğitim aracı olarak bir radyo verilmelidir.
- h. Kurs başöğretmenlerine denetleme için tazminat yerine, harcırah kanununa göre harcırah ödenmesi, öğretmenlere ise bağlı oldukları vilayete kadar değil, iş yerine kadar harcırah ödenmelidir.
- j. Kurs öğretmenleri mahrumiyet içinde çalıştıkları için köyde çalıştıkları her bir yılın bir buçuk yıl olarak emeklilik süresine işlenmesi uygun görülmüştür.

k. Bu kurslarda başarı ile en az beş yıl hizmet etmiş öğretmenlerin akşam kız sanat okullarına ya da kız enstitülerine öğretmen olarak tayinleri sağlanmalıdır.

l. Kız enstitüsünü bitirip iki yıl da eğitim alıp gezici kurs öğretmenliğine başlayan ve en az beş yıl başarıyla hizmet eden öğretmenlere kız teknik öğretmen okulunun ikinci veya üçüncü sınıfına girme hakkı tanınmalıdır.

m. Kurs programları yeniden hazırlanırken Tarım ve Sağlık Bakanlıkları ile iş birliği yapılmalıdır.

n. Öğretmenlerin rehberliğinde köylü genç kadınların ürettikleri ürünlerin kooperatifler yoluyla satışı yapılarak köye yeni gelir kaynakları açılması faydalı olacaktır.

o. Bütün kız teknik öğretim kademelerindeki kurumlar arasında iyi organize edilmiş bir danışma ve haberleşme teşkilatının kurulması ve bunun Milli Eğitim Bakanlığının uygun göreceği bir merkeze bağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

ö. Köylerin sayısı ve ihtiyaçları fazla olduğundan kız teknik öğretmen okulu dışında ilk öğretmen okulu ve kız enstitüsü bulunan yerlerde bu iki kurum iş birliği ile kurs öğretmeni yetiştirme imkânı aranmalıdır.

p. Kursu katılan öğrenciler arasında liderlik vasfı taşıyanların devre sonunda köyde, çalışmaları devam ettirmesi gerekli görülmektedir.

r. Güç şartlar altında çalışan öğretmenlerin beş sene hizmetten sonra şartları daha iyi yerlere nakledilmedir.

s. Öğretmen nakillerinde demirbaş eşyanın yerinde bırakılması, ilgili kişilerce teslim alınması uygun bulunmuştur (MEB, 1991f).

6. Kız Orta Sanat Okulları:

Sayıları dokuz olan bu okulların, yeterince faydalı olmadığı bu nedenle enstitü haline getirilmeleri ya da tamamen kaldırılmaları gerektiği ifade edilmiştir.

7. Sınavlar ve Değerlendirme

Yılsonunda yapılan sınavların uzun sürdüğü, öğrenciyi yorduğu, iş malzemesi ihtiyacı nedeniyle maddi külfete sebep olduğu, yıl içinde başarılı olan öğrenciyi başarısızlığa sevk edebildiği belirtilmiş; bu sınavlar yerine öğrencilerin yıl içindeki çalışmalarını gözlemleyip değerlendirecek şekilde bir sistem oluşturulması ve yapılacak sınavların da bu esaslara uygun olarak yürütülmesi uygun bulunmuştur. Ayrıca sınıf geçme yerine ders geçme usulünün kabul edilmesi teklif edilmiştir.

8. Kız Teknik Öğretim İçin Teftiş Kadrosunun Oluşturulması:

Kız teknik öğretim okullarında mesleki açıdan rehberlik edebilecek bu meslek bölümlerinde yetişmiş müfettiş sayısının çoğaltılması ve mesleki teknik öğretime bağlı bir teşkilat olarak çalışması uygun görülmüştür.

Bu başlıklar altında hazırlanan raporun son bölümünde maddeler halinde sıralanmış teklif ve temenniler bölümü bulunmaktadır. Komisyonunun teklif ve temennileri maddeler halinde özetle şöyledir:

1. Yapılacak uygun programlara göre yetiştirilen kız enstitüsü mezunlarının üniversitelerin ev ekonomisi kısmına kabullerinin sağlanması gereklidir.
2. Bazı kız enstitüleri ve akşam kız sanat okullarında sınıf mevcutlarının çok olması yüzünden öğretimde istenilen verim elde edilememektedir.
3. Yeni tip kız enstitüsü birinci devresinin kızlar için tek ortaokul tipi olarak kabul edilmesi önemli görülmüştür.
4. Kız teknik okulları öğretmenlerinin okutmakla yükümlü oldukları haftalık ders saatinin 28'den 18'e indirilmesi teklifi uygun görülmüştür.
5. Erkek ve kız sanat okulları müdürlerinin makam maaşlarındaki farkların ortadan kaldırılması için bakanlıkça gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.
6. Kız teknik öğretim okulu müdürlerinin idareci formasyonu alabilmeleri için gerekli tedbirlerin alınması uygun görülmektedir.
7. Kız enstitüleri için genel bilgi ve atölye derslerinin kitap ihtiyacı karşılanmalıdır.

8. Yaz aylarında meslek öğretmenleri bilgi ve görgülerini arttırmak için yabancı ülkelere gönderilmelidir.

9. Sağlık, beslenme, aile hayatı, ev işleri vb. teknik ve sosyal konularda hazırlanmış öğretici filmlerin sinemalarda gösterilmesi uygun görülmüştür (MEB, 1991f).

Kız teknik öğretim komisyonunun hazırladığı rapor genel kurulda oy birliğiyle kabul edilmiştir. Şura Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel'in kapanış konuşmasıyla sona ermiştir.

3.2.3. Kararların Sonuçları ve uygulamaları

Bu dönemde mesleki teknik eğitim ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Ortaya çıkan yeni gereksinimler, sistemde yeniden yapılanmalara gidilmesini zorunlu kılmıştır. Şurada mesleki eğitimin gelişmesi yönünde önemli kararlar alınmış, fakat bu kararların uygulanması uzun yıllar almıştır.

Şura kararları doğrultusunda 1958-1959 öğretim yılında İstanbul Teknik Okulunda süresi beş yıl olan akşam teknik okulları açılmıştır (Turan, 1996). Yine şurada mesleki ve teknik eğitime yönelimin artması amaçlanmıştır. Bu amaç sanayileşme ve teknik gelişmeler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Yapı ve sanat okullarının eğitim süreleri üç seneye çıkarılmış, daha sonra bu okullar sanat okullarına dönüştürülmüştür. 1970 senesinde ise bugünkü Endüstri Meslek Lisesi adını almıştır (Taşdöven, 2013). Milli Eğitim Bakanlığı Müdürler Komisyonunun 7 Kasım 1960 tarihli kararıyla mektupla öğretim merkezi kurulması kararlaştırılmıştır. Mesleki ve teknik okullardan mezun olup bir üst kademedeki öğretim kurumlarına devam etme imkânı bulunmayanları yetiştirmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığının Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistik ve Yayın Müdürlüğüne bağlı olarak Mektupla Öğretim Merkezi kurulduğu genelgeyle bildirilmiştir. Mektupla Öğretim Merkezinin amacı elektronik, mekanik, yapı tekniği, radyo, ticaret, muhasebe, sekreterlik ve kadın sanatları gibi mesleki konular üzerine tertip edilecek derslerle isteklileri yetiştirmek, çalıştıkları işlerde bilgilerini artırmak ve daha kolay yüksek kademelere ulaşmalarını sağlamak olarak belirtilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı mesleki ve teknik Öğretim Müsteşarlığı bünyesi içerisinde 28 Kasım 1960 tarihinde Mesleki ve Teknik Öğretim Etüt ve Planlama Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Daireye verilen önemli görevlerden bir bölümü şöyle özetlenebilir:

1. Ülkenin mesleki ve teknik eğitim yönünden mevcut ve ihtiyaç duyduğu faaliyet ve hizmetlerin cins ve nitelikleri ile bunların geliştirilmesinde esas olan kural ve ilkeleri saptamak, hizmetleri verimli kılacak genel politikayı araştırmak ve sonuçlarını üst makama arz etmek.
2. Ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelere paralel olarak özel ve genel sektörün teknik eleman ihtiyacını etüt etmek ve değerlendirmek.
3. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının günün gereklerine uygun olarak organizasyonlarını yapmak ve sonuçlarını ilgili öğretim dairesine aktarmak.
4. Kalkınma planlarında belirlenen hedeflere ulaşabilmek için müsteşarlık bünyesi içinde yapılacak olan çalışmaları karşılaştırmak ve yapmak.
5. Milli Eğitim Bakanlığının mesleki teknik eğitim politikalarını belirlemek.
6. Mesleki teknik eğitim okul ve kurumlarının öğretim programlarının geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapmak.
7. Mesleki teknik eğitim okullarının mezunlarını, yetişme amaçlarına göre iş çevresine uyumlarını sağlayacak imkanları araştırmak (Koçer, 1971).

Şurada alınan kararlar doğrultusunda mesleki ve teknik eğitimin ortaokuldan sonra başlaması önerisi benimsenmiş, mesleki eğitime başlayan gençlerin fiziksel ve zihinsel olarak daha hazır olması için erkek ortaokulları 1959-1960 öğretim yılından itibaren düz ortaokullara dönüştürülmüştür (Cicioğlu, 1985). Sanat okullarında öğretim süresi üç yıl olarak belirlenmiştir. 1957 yılında öğretim süresi iki yıl olan sekreterlik okulları açılmış, 1961 ve 1967'de Ankara ve İstanbul'da öğretim süresi üç yıl olan turizm ve otelcilik okulları açılmıştır (Karamuk, 1973). Teknik çalışanların statü, formasyon ve unvanlar konusundaki düzenlemeleri 1973'ten sonra gerçekleşebilmiştir. Çıraklık Yasası da uzun yıllar çıkartılamamıştır. Şura

kararlarından olan sınıf geçme sisteminin değiştirilmesi, yeni ders geçme sisteminin geliştirilmesi 1996 yılında yürürlüğe konulmuştur (Demir ve şen 2009).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. PLANLI DÖNEMDE MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI

4.1. Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması ve Eğitime Yansımaları

Kaynakların verimli kullanılması ve kalkınmanın hızlandırılması maksadıyla ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel planlama hizmetlerinin bir bütünlük içerisinde düzenli ve süratli olarak görülebilmesi için yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmuş, 5 Ekim 1960 tarih ve 91 Sayılı Kanunla Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Böylece Türkiye'de planlı dönem resmen başlamıştır (Hesapçioğlu, 1984).

Kanunun ikinci maddesinde Devlet Planlama Teşkilatının görevleri şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Memleketin tabii, beşerî, iktisadi her türlü kaynak ve imkânlarını tam bir şekilde tespit ederek takip edebilecek iktisadi, sosyal politikayı ve hedefleri oluşturmada hükümete yardımcı olmak
2. Muhtelif bakanlıkların iktisadi politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde koordinasyonu temin etmek için tavsiyelerde bulunmak ve bu hususlarda müşavirlik yapmak
3. Hükümetçe kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vadeli planlar hazırlamak
4. Planların başarı ile uygulanabilmesi için idare ve müesseselerde mahalli idarelerin kuruluş ve işleyişlerinin ıslahı hususunda tavsiyelerde bulunmak
5. Planın uygulanmasını takip etmek, değerlendirmek; gerekli hallerde planda değişiklikler yapmak
6. Özel sektörün faaliyetlerini planın hedef ve gayelerine uygun bir şekilde teşvik ve tanzim edecek tedbirleri almak (Başar, 1999).

Devlet Planlama Teşkilatı kurulduktan sonra beş yıllık kalkınma planları hazırlanmıştır. 1963 yılında Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve onu müteakip kalkınma planlarında eğitim ile kalkınma arasındaki ilişki sürekli vurgulanmıştır. Planlı dönemde eğitim yeniden gözden geçirilmiş, önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Kalkınma Planlarında eğitim sisteminde yaşanan güçlükler ve bunların nasıl çözüleceği belirtilmiş ve hedefler belirlenmiştir. Ayrıca planlı dönem boyunca aralıklarla toplanan Milli Eğitim şuralarında eğitim sistemi ile ilgili çeşitli öneriler getirilmiştir. Çıkarılan kanunlar ve yönetmeliklerde eğitim sistemini düzenlemek ve verimli hale getirmek için çeşitli hükümler konulmuştur (Tural, 1988).

Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasına paralel olarak Türk Eğitim Sisteminin de bir plana bağlanması düşüncesi olgunlaşmaya başlamıştır. Planlı kalkınma politikası çerçevesinde eğitim de ekonominin insan gücü ihtiyacını karşılayan ve toplumsal değişmeye katkı sunan bir alan olarak kalkınma planları içindeki yerini almıştır (MEB, 1993). Eğitim planlaması çalışmaları, bir yandan ekonomik ve toplumsal gelişmenin gerektirdiği görevleri yerine getirmek için gereken kaynakların sağlanmasına, diğer yandan bu kaynağın eğitim sisteminin tür ve düzeyleri arasındaki dağılımına yoğunlaşmıştır (Küçüker, 2012).

Bu çerçevede bakanlıkça bir eğitim planının hazırlanması kararlaştırılmıştır. Bakanlık bünyesinde kurulacak bir planlama kurulunca hazırlanacak planın ve daha sonra Milli Eğitim şurasının inceleme ve onayına sunulması için çalışmalar başlatılmıştır. Bu maksatla bakanlık onayı ile Milli Eğitim Planlama Kurulu kurulmuş ve bu kurul 29 Ocak 1961 tarihinde 186 eğitimcinin katılımıyla Ankara'da Kız Teknik Öğretmen Okulunda çalışmalara başlamıştır. (Milliyet, 1961). Planlama Kurulu üyelerine "milli eğitimimizi istikrara kavuşturacak ve eğitimin bütün yurdumuzda belli bir sistem içinde hızla yayılmasını ve gelişmesini sağlayacak uzun süreli bir planın hazırlanması" şeklinde ifade edilen bir talimat verilmiştir (Baloğlu, 1961).

Milli Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç 22 Şubat 1961'de Temsilciler Meclisi'nde (TBMM, 1961) yaptığı konuşmada kurulun çeşitli komisyona ayrıldığını, bu komisyonların kendi alanlarıyla ilgili konuları incelediklerini, komisyon çalışmalarını

bittikten sonra hazırlanan raporların milli eğitim şurasında görüşüleceğini ve bu raporlar doğrultusunda sorunların halledildiği bir eğitim programının oluşturulacağını ifade etmiştir.

4.2. Yedinci Millî Eğitim Şûrası (1962)

Yeni bir milli eğitim planı hazırlamak için görevlendirilen komisyon Milli Eğitim Bakanlığına bir rapor sunmuş, raporunda en kısa sürede 80-120 kişiden oluşan bir şura toplanmasını önermişti. Bu şuraya Eğitim Milli Komisyonu üyeleri, eğitim planı hazırlamakla görevli komisyon üyeleri, Talim ve Terbiye Dairesi Başkan ve üyeleri, müsteşarlar, genel müdürler, yüksekokul ve üniversite temsilcileri, öğretmenler arasından seçilecek kişiler, meslek odaları temsilcileri, sayısı 10'u geçmeyecek kadar eğitim uzmanının çağrılması teklif edilmişti (MEB, 1960). Bu doğrultuda Milli Eğitim Planlama Kurulu oluşturulmuştu. Kurulun çalışmaları üç aşamada düzenlenmiştir. Birinci aşama milli eğitimin ana konuları için kurulan komiteleri ve çalışmalarını kapsamaktaydı. Oluşturulan bu komiteler şunlardı:

1. İlköğretim
2. Ortaöğretim
3. Yükseköğretim
4. Öğretmen Yetiştirme
5. Özel Okullar
6. Dış Münasebetler
7. Din ile İlgili Eğitim ve Öğretim
8. Erkek Teknik Öğretim
9. Kız Teknik Öğretim
10. Ticaret Öğretimi

11. Kütüphaneler
12. Yayın
13. Eski Eserler ve Müzeler
14. Güzel Sanatlar
15. Opera ve Tiyatro
16. Halk Eğitimi
17. Eğitim Vakıfları
18. Beden Eğitimi ve Sağlık
19. Milli Savunma

Komite çalışmalarına 180 eğitimci katılmış ve yaklaşık üç ay sürmüştür (Başar, 1999).

Komiteler tarafından bugünkü durumun tespiti yapılmış, amaç ve ilkeler saptanmış, 10 yıllık bir perspektifle program taslakları hazırlanmış ve mevzuat değişiklik tekliflerini de içine alan birer rapor hazırlanmıştır (Özalp ve Ataünal, 1997)

Komite çalışmaları tamamlandıktan sonra ikinci aşamada komitelerde hazırlanan raporları tartışmak ve değerlendirmek üzere üç komisyon oluşturulmuştur. Bunlar genel öğretim komisyonu, mesleki ve teknik öğretim komisyonu, kültür işleri ve güzel sanatlar komisyonudur. Komisyonlarda komitelerin hazırlamış oldukları raporlardaki kararlar ve öneriler birer birer ele alınarak görüşülmüş, her biri komisyon görüşü de eklendikten sonra son rapor durumuna getirilmiştir. Bu son raporlar daha sonra koordinasyon grubuna sunulmuştur.

Koordinasyon grubu bakanın başkanlığında Planlama Kurulu komisyon başkanları, Talim ve Terbiye Kurulu başkan ve üyeleri ve ilgili komitelerin başkanlarından kurulmuştur. Bu kurulda ayrıca devlet planlama teşkilatı ve devlet personel dairesinden temsilciler de bulunmuşlardır. Koordinasyon grubunda komisyon raporlarındaki teklifler ayrı ayrı okunarak tartışılmış komisyonların aynı konulardaki

çeşitli önerileri birleştirilmiştir. Talim Terbiye Kurulu toplantı salonunda yaklaşık üç ay aralıksız devam eden bu çalışmalar sonucunda ortaya ciddi bir milli eğitim plan taslağı çıkmıştır (MEB, 1991g). Bu çalışmalar sonunda belirlenen konular, Yedinci Milli Eğitim Şurasının gündemini teşkil etmiştir.

Yeni bir eğitim sistemi kurmak amacıyla uzun bir hazırlık devresinden sonra Yedinci Milli Eğitim Şurası 5 Şubat 1962 tarihinde Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsünün konferans salonunda toplanmıştır (Ulus, 1962).

Şura, Milli Eğitim Bakanı Hilmi İncesulu'nun açış konuşmasıyla başlamıştır. Bakan İncesulu konuşmasında şuranın hazırlık çalışmalarından söz etmiş, daha sonra yeni anayasanın eğitimle ilgili bölümlerini, milli eğitim ve öğretim sisteminin amaçlarını anlatmış; planlama, İlköğretim, ortaöğretim, sınavlar, ölçme ve değerlendirme ve ders araçları ile ilgili ayrıntılı bilgiler verdikten sonra mesleki ve teknik öğretim konusunda konuşmasını şöyle sürdürmüştür:

“İlk ve ortaokullarda genel eğitim ve öğrenimlerini alan öğrencilerimizin bir kısmı da mesleki ve teknik okullarımıza giderler. Bu çocuklarımız daha önce türlü temel bilgilerle cihazlandırılmışlardır.. İşin değeri hakkında az çok bir fikir sahibi olarak muayyen bir alanda kendilerinde bir sanat ilgisi duymaya başlamışlardır. İş, bir toplumun yaşamasını ve ilerlemesini sağlamakla beraber fertlerin hayatlarını kazanmalarını da mümkün kılar. Demokraside herkesin kendi hayatını bir meslekle kazanabilmesi ve bunun için de okul sisteminin ona bir meslek vermesi gerekir. Ferdin hayatını kazanma vasıtası olan bir meslekten mahrum kalışı bir yurttaş olarak ona ömrü boyunca ıstırap kaynağı olur. Mesleği olmayan fertler çoğalınca sosyal problemler de artar. Bu itibarla işin temini fert için ehemmiyetli olduğu kadar toplum bakımından da bir sorumluluktur. Mesleklere üstün bir değer ve itibar sağlanmalı, yetişen nesli işin ve mesleklerin önemine sıkı bir suretle inandırmalıyız ve nihayet şu ciheti de unutmamak gerekir ki bir meslek sahibi olmak ahlaki değerler edinmenin en uygun yoludur.

İlköğretimin hemen arkasından mesleki ve teknik eğitim ve öğretim gelir. Plan yapma sırası ilköğretimden sonra mesleki ve teknik öğretimidir. Şüphesiz ki planlama dairesi incelemelerini bitirdikten sonra bu nokta üzerinde ısrar edecek bizden kaliteli çeşitli ve bol miktarda teknisyen isteyecektir. Bütün bunlar için elimizde bulunan kurumlar çıraklık, kısa devreli mesleki ve teknik kurslar, erkek teknik öğretim, kız teknik öğretim okulları ve ticaret liseleridir” (MEB, 1991g, s.76).

Milli Eğitim Bakanı İncesulu bundan sonra çıraklık konusu üzerinde durarak ilgili kuruluşlarca çırak kalfa ve ustalar hakkında bir kanun tasarısı hazırlandığını ve bu kanun tasarısının getirdiği en mühim esasın okulla çıraklık müessesesi arasında bir bağ kurulması olduğunu, çırak olabilmek için en az ilköğretimi bitirmiş olmak gerektiğini bildirmiş, kısa süreli meslek kursları ve iş okullarının geliştirileceğini, orta sanat okullarının ortaokul statüsüne gireceğini belirtmiştir.

Daha sonra erkek sanat enstitüleri ve bu derecedeki diğer enstitülerin öğrenim sürelerinin bir yıl uzatılması gerektiğini, böylece piyasanın istediği kalifiye işçilerin hem genel kültür hem atölye mahareti bakımından daha iyi bir hale getirileceğini, meslek alanında yetenekli öğrenciler için bir Erkek Deneme Sanat Enstitüsü kurmayı düşündüğünü, böyle bir enstitüde okuyanların daha üst okullarda öğrenim görebileceğini açıklamış; tekniker okulların ıslaha muhtaç olduğunu, Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunun çok rağbet gördüğünü, üç teknik okula daha ihtiyaç bulunduğunu belirtmiştir.

Bakan İncesulu mesleki ve teknik okullara öğretmen yetiştiren teknik öğretmen okulunun adının "Yüksek Teknik Öğretmen Okulu" olarak adlandırılmasının uygun olduğunu, atölye öğretmenlerinin iki yılda mesleki ve teorik ders öğretmenlerinin dört yılda yetiştirilmeleri ile ilgili yeni bir yönetmelik ve program hazırlanarak bakanlığa gönderildiğini ifade etmiş; kız teknik öğretmen okulunun bazı ilmi yeniliklere ihtiyacı olduğunu, kız enstitülerinin altı yıla çıkarıldığını, böylece öğrencilerin kültür itibarıyla daha bilgili yetişmelerinin sağlanacağını, ticaret yüksek öğretmen okulunun öğrenim süresinin üç yıldan dört yıla çıkarıldığını ve bu okullarda yabancı dili, kuvvetli bir branş olarak ele almak gerektiğini belirtilmiştir.

Daha sonra konuşmasını yükseköğretim, öğretmen yetiştirme, özel okullar, dış kültür münasebetleri, eski eserler ve müzeler, halk eğitimi, beden eğitimi, din eğitimi, milli savunma, kütüphaneler, güzel sanatlar opera ve tiyatrolar, yönetim, vakıflar, yayım işleri gibi konulara değindikten sonra sonlandırmıştır (MEB, 1991g).

4.2.1. Şura Gündemi ve Kurulan Komisyonlar

Şura komisyonları Planlama Kurulu çalışmaları sırasında komiteler, komisyonlar ve koordinasyon grubunda ele alınarak şurada görüşülmesi kararlaştırılan konular üzerinde çalışmalarını yürütmüştür. Ardından kendi görüş ve önerilerini de ekleyerek bir rapor haline getirmişlerdir. Şura gündemini oluşturan konular Yedinci Milli Eğitim Şurasının İncelemesine Sunulan Konular adlı dokümanda toplanmıştır. Dokümanın giriş yazısında dokümanı meydana getiren Milli Eğitim Bakanlığı Planlama Kurulunun kuruluşu ve çalışmaları hakkında ayrıca bilgi verilmiştir. Bu doküman doğrultusunda kurulan komisyonlar ve gündemleri şu şekildedir:

1. Milli Eğitimin Temel İlkeleri Komisyonu

a. Milli Eğitimin Temel İlkeleri

2. Genel ve Mesleki Teknik Öğretim Komisyonu

a. İlköğretim

b. Ortaöğretim

c. Kız Teknik Öğretim

d. Erkek Teknik Öğretim

e. Ticaret Öğretimi

f. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme

g. Çeşitli Olgunluk İmtihanları Sistemi

h. Yükseköğretim

1. Özel Okullar

i. Dış Kültür Münasebetleri

j. Din ile İlgili Eğitim ve Öğretim

k. Beden Eğitimi ve Sağlık

l. Milli Savunma ile İlgili Eğitim ve Öğretim

m. Eğitim Vakıfları

3. Öğretmen Yetiştirilmesi Komisyonu

a. Öğretmen Yetiştirme ile İlgili İlkeler

b. Öğretmenlik Mesleğinin Cazip Hale Getirilmesi ile İlgili Tekliflerin İncelenip Karara Bağlanması

c. Öğretmeni İş Başında Yetiştirme

Öğretmen yetiştirilmesi komisyonu genel öğretim alt komisyonu, mesleki teknik öğretim alt komisyonu olarak ikiye ayrılmıştır. Bu alt komisyonların gündemleri şöyledir:

1. Genel Öğretim Alt Komisyonu

a. Öğretmen Okulları

b. İlköğretimin Çeşitli Alanları ile Halk Eğitimi İçin Eleman Yetiştirilmesi

c. Öğretmen Okulları Kanun Tasarısı

d. Ortaokul Öğretmeni Yetiştirme İşleri

e. Eğitim Enstitüleri ve Öğretmen İhtiyaçları

f. Lise ve Dengi Okullar İçin Öğretmen Yetiştirilmesi

g. Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü

2. Mesleki ve Teknik Öğretim Alt Komisyonu

- a. Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu
- b. Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu
- c. Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu
- d. Kadın Meslek Öğretmen Okulu
- e. Köy Kadınları Gezici kurslarına Öğretmen Yetiştirme
- f. Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü

4. Kültür İşleri ve Güzel Sanatlar Komisyonu

- a. Güzel Sanatlar
- b. Opera ve Tiyatro
- c. Eski Eserler ve Müzeler
- d. Kütüphaneler
- e. Yayım

5. Halk Eğitimi Komisyonu

- a. Halk Eğitiminin Tanımı ve Amaçları
- b. Halk Eğitiminin Konuları
- c. Halk Eğitiminde İş birliği, İş Bölümü ve Çalışma Planları
- d. Halk Eğitimi Merkezleri
- e. Halk Eğitimi Odaları
- f. Halk Eğitimi Yayınları
- g. Halk Eğitiminde Araçlar ve Tesisler
- h. Eleman Yetiştirme

1. Kanun ve Yönetmelikler
  - i. Halk Eğitimi ile İlgili Genel Mahiyetteki Teklifler
6. Yönetim Örgütü Komisyonu
  - a. Yönetim Örgütü

4.2.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar

4.2.2.1. Komisyon Çalışmaları

Yedinci şurada mesleki ve teknik eğitimle ilgili kararlar ikinci komisyon olan genel ve mesleki teknik Öğretim komisyonunda ve üçüncü komisyon yani öğretmen yetiştirme ve mesleğin cazip hale getirilmesi komisyonunda alınmıştır.

Milli eğitimin bütün içinde ve onun bir bölümü olan mesleki ve teknik eğitim başlıca üç bölümde incelenmiş bulunmaktadır. Bu bölümleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Kız Teknik öğretim
2. Erkek teknik öğretim
3. Ticaret öğretimi (Altınkaynak, 1963)

4.2.2.1.1 Kız Teknik Öğretim

1. Amaçlar

Milli eğitimin temel ilkelerine uygun olarak Türk Kadınlarını

- a. Milli kültürü benimsemiş aile ocağına bağlı evin ihtiyaçlarını beceriklilik ve uyanıklıkla karşılayabilen, iyi zevceler, bilgili ve şefkatli anneler,
- b. Çevrenin yaşama şartlarını geliştirmek için sosyal faaliyetlerde görev almaya istekli, sanat zevkini yaymak, geliştirmek ve günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde kendi alanında uygulama yeteneğine ulaşmış; mahalli sanatları değerlendirmeye yeterli, mesleki bilgi ve becerilerini memleket ekonomisi yararına

kullanan, zamanını ve enerjisini değerlendirebilen üretici yurttaşlar olarak yetiştirmektir.

2. Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu

Tarif:

Kız teknik yüksek öğretmen okulu, orta dereceli kız teknik öğretim okullarında atölye ve meslek derslerini okutacak, yeteri derecede genel kültüre, pedagojik formasyona ve mesleki beceri ve bilgiye sahip öğretmenler yetiştiren, dört yıllık yüksek dereceli bir öğretmen okuludur.

Teklifler:

- a. Mevcut okul gerekli her çeşit yetiştirme imkanlarına kavuşturulmadıkça yeniden bir kız teknik öğretmen okulu açılması düşünülmemelidir. Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu her hususta takviye edildikten ve yeter sayıda öğretim üyesi yetiştirildikten sonra Doğu Anadolu'da ikinci bir okul açılmalıdır.
- b. Haftalık çalışma süresi 44 saatten 36 saate indirilmelidir.
- c. Giriş imtihanları ve idari yönetmelikler ıslah edilmeli, okulda rehberlik teşkilatı kurulmalıdır.
- d. Yetişmek, görgü ve bilgilerini arttırmak için bu okulun öğretmenleri yabancı memleketlere tercihan gönderilmelidir.
- e. Okulda müfettişlik, rehberlik ve idarecilik gibi alanlar için İhtisas sınıfları açılmalıdır. Bu görev açıldığı takdirde eğitim fakültesine veya eğitim bilimleri yüksek enstitüsüne bırakılmalıdır (MEB, 1990).

3. Kadın Meslek Öğretmen Okulu

Tarif:

Kadın meslek öğretmen okulu, kadın meslek okulları için atölye öğretici elemanlarını yetiştiren iki yıllık bir öğretmen okuludur.

Teklifler:

- a. Bu okulun öğretim süresi dört s6mestr olarak d6zenlenmelidir.
- b. Okulun 6ğrencileri k6y kadınları gezici kurslarında en az beş yıl başarı ile çalıştığı tespit edilen kabiliyetli kimseler arasından imtihanla seçilmelidir.
- c. Okul yatılı olmalıdır.
- d. Okulda ge7en iki yıl kıdeme sayılmalıdır.

4. K6y Kadınları Gezici Kurslarına 6ğretmen Yetiştirme

Teklifler:

- a. 6ğretim s6resi 6ç aydan dokuz aya 7ıkarılmalı ve yetiştirme işi tek merkezden idare edilmelidir.
- b. Kursa istikamet verecek elemanların yetiştirilmesi i7in sağlık, tarım ve diğer ilgili bakanlıklarla iş birliği yapılmalıdır.
- c. K6y kurslarına 6ğretmen yetiştirme merkezinin idareci elemanları ile 6ğretim kadrosunda 7alışacak uzmanlar kız teknik y6ksek 6ğretmen okulu mezunları arasından seçilmeli ve İhtisas yapmak 6zere yabancı memleketlere g6nderilmelidir.
- d. Kurs rehber 6ğretmeni en az beş yıl başarı ile k6y kadınları gezici kursu 6ğretmenliği yapmış olanlardan vilayetlerince aday g6sterilenler arasından Millî Eğitim Bakanlığınca se7ilecek 6ğretmenler, denetleyici ve rehber 6ğretmenlik kursuna tabi tutulmalı ve başarı sağlayanlar kurs rehber 6ğretmeni olmalıdır.

5. Olgunlaşma Enstit6leri

Tarif:

Kız teknik 6ğretim olgunlaşma enstit6lerini, kız enstit6lerini veya kadın meslek okullarını (akşam kız sanat okulları) bitiren 6ğrencilerin mesleki beceriklilik, bilgi, g6rg6 ve zevklerini arttırmak, onlarda teşebb6s kabiliyeti ve kazanç fikrini

geliştirmek ve meslekleri ile hayatlarını kazanabilecek şekilde yetişmelerini sağlamak amacıyla açılmış bir kurumdur.

Teklifler:

- a. Olgunlaşma enstitülerinin döner sermaye ve idare yönetmelikleri ışlah edilmelidir.
- b. Mevcut enstitülerin bina yapımı, tesisat ve döşeme ile ilgili giderleri karşılanmalı ve bu kurumlar personel bakımından takviye edilmelidir.
- c. On yıl içinde Adana ve Bursa'da birer olgunlaşma enstitüsü açılmalıdır.

6. Hazır Giyim Atölyesi

Tarif:

Hazır giyim atölyesi kız sanat enstitüleri mezunlarını ve kadın meslek okullarının (akşam kız sanat okulu) biçki-dikiş şubelerinden kurs belgesi alanları kabul eden ve hazır giyim ihtisası yaptıran bir kurumdur.

Teklifler:

- a. Hazır giyim atölyesi için özel bir yönetmelik yapılmalıdır.
- b. Mevcut atölye tam bir şekilde gelişmeden yeniden bir atölye açılmamalıdır.

7. Kız Enstitüleri

Tarif:

Kız enstitüleri ortaokula dayalı ve genç kızlarımıza iyi ev kadınlığı ve vatandaşlık nitelikleriyle birlikte verimli bir üretmen olarak hayatlarını kazanabilmelerini mümkün kılacak bilgi ve becerileri kazandıran üç yıllık bir meslek okuludur.

Teklifler

- a. Bu okul ilkokula dayalı ve öğretim süresi beş yıl olan orta dereceli meslek okulu yerine, orta okula dayalı üç yıllık meslek okulu haline getirilmeli ve adı kız enstitüsü olarak kalmalıdır.

b. Yeni hazırlanacak müfredat programları, birinci sınıflarda %35 genel bilgi, %65 atölye ve meslek dersleri, ikinci sınıflarda %30 genel bilgi %70 atölye ve meslek dersleri, üçüncü sınıflarda %25 genel bilgi %75 atölye ve meslek dersleri olarak ayarlanmalıdır.

c. Bir ders yılı en az 36 tam hafta (tatil hariç), haftalık ders saati de 36 olarak kabul edilmelidir.

d. Kız enstitülerinde mevcut branşlara ilaveten hemşire yardımcılığı, büro eğitimi ve tıbbi sekreterlik meslek dalları da ihdas edilmelidir.

e. Sınıf geçme ve bitirme imtihanları disiplin yönetmelikleri günün ihtiyaçlarına göre yeniden gözden geçirilmelidir.

f. İlgili fakültelere girmek isteyenler için bir olgunluk imtihanı ihdas edilmelidir (MEB, 1991g).

8. Kadın Meslek Okulları (Akşam Kız Sanat Okulları)

Tarif:

Kadın meslek okulları Türk kadınına besin, beslenme çocuk bakımı ve eğitimi ile ilgili problemlerin çözümünde Ehil hale getiren; evini beceriklilik ile idare etmeye yeterli kılan ve ona icabında el sanatlarından biri ile hayatını kazanma imkânı sağlayan kurs mahiyetinde okullardır.

Teklifler

a. Bu okullar içinde aynı zamanda okuma-yazma bilmeyenler için okuma-yazma kursları açılmalı ve öğrenciler kültür ve sanat yönünden geliştirilmelidirler.

b. Sağlık Bakanlığı ile iş birliği yapılarak hemşire yardımcılığı konusu ayrı bir branş olarak ele alınmalıdır.

c. Okulun müfredat programları, sınıf geçme ve imtihan yönetmelikleri yeniden ele alınmalıdır

9. Yetiştirici ve Tamamlayıcı Kadın Mesleki Sınıfları ve Kursları

Teklifler:

- a. İlkokul öğreniminden sonra türlü sebeplerle örgün bir öğrenim imkânı bulamayan 12-15 yaş arasındaki genç kızlarımız için ilköğretim dairesi ile iş birliği yapılarak iki yıllık yetiştirici ve tamamlayıcı meslek kursları ve sınıfları açılmalıdır.
- b. Bu kurslar ve sınıflar için özel yönetmelikler ve müfredat programları hazırlanmalıdır.

10. Köy Kadınları Gezici Kursları

Köy kursları bir ve iki devreli olmak üzere iki tiptir. Bir devreli kurslar köy kadınları gezici kursları adıyla köylerde açılır ve öğretim süresi 7- 8 aydır. İki devreli kurslar ilçe kadın kurslarıdır. İlçelerde ve nüfusu elverişli bucaklar da tertiplenir. Öğretim süresi iki yıldır. Kursun açılma ve kapanma zamanları çevrenin iklim şartlarına ve halkın meşguliyetine göre ayarlanır. Haftalık çalışma süresi 36 saattir.

Teklifler

- a. Köy kadınları gezici kurslarının programları ve yönetmelikleri yeniden gözden geçirilmelidir.
- b. Bölge okullarını bitiren kız çocuklarına aile hayatları ile ilgili bilgilerin verilmesi amacıyla iki devreli yetiştirici ve tamamlayıcı kurslar, bu okullar içinde açılmalı ve devamlı olarak faaliyet halinde bulundurulmalıdır.
- c. Bir ve iki devreli kursların daha fazla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde açılması uygun olur (MEB, 1991g).

4.2.2.1.2. Erkek Teknik Öğretim

1- Amaçlar

- a. Milli Eğitim Temel ilkelerine uygun olarak gençleri ve yetişkinleri memleketimizin ekonomik ve endüstriyel bakımdan gelişmesini sağlayacak alanlarda

ilgi, İstidat ve kabiliyetlerine göre birer meslek sahibi ve iyi birer üretmen olarak yetiştirmek.

b. Çeşitli kademelerdeki teknik elemanların mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek

c. Memleketin teknik alanda duyduğu insan gücü ihtiyacını yeteri kadar bilgili, yapıcı, yaratıcı eleman yetiştirmek suretiyle karşılamak.

d. Türlü mesleklerin toplum içinde layık oldukları ilgi ve itibara kavuşmasını sağlamak

2. Çıraklık Müessesesi

Teklifler:

Bakanlıklar arası bir komisyon tarafından hazırlanarak başbakanlık makamına sunulmuş olan Çırak, Kalfa ve Ustalar Hakkında Kanun Tasarısının bir an evvel kabulüyle uygulanmaya başlanması temenni olunur.

3. Teknik Eğitim Merkezleri

Teklifler:

a. Avrupa İktisadi İş birliği Teşkilatından temin edilen 1 milyon 300 bin dolarlık kredi ile teçhizatı tamamlanacak olan Ankara Teknik Eğitim Merkezinin Kadro ve Teşkilat Kanunu bir an önce çıkarılmalı ve 10 milyon lira civarında tahmin edilen tesis masraflarının karşılanması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

b. Ankara'da kurulacak olan merkezde yapılacak denemelerden sonra büyük iş merkezlerimizde aynı mahiyette iki kurum daha açılmalıdır.

c. Teknik eğitim merkezinin bilhassa bu merkeze devam edecek yetişkinlerin iâşe, ibate ve ailelerinin geçimi ile ilgili problemlerini halletmek üzere ilgili bakanlıklar ile diğer resmi ve özel teşekküllerin yetkili temsilcilerinden bir komisyon kurulmalı, hazırlanacak esasların elbirliği ile uygulanmasına çalışılmalıdır.

4. İş İçinde ve İş Başında Yetiştirme

Teklifler:

a. Yurdumuzda iş içinde ve iş başında yetiştirme faaliyetleri halen bakanlıklar arası prodüktivite merkezi ile Çalışma Bakanlığı İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğüne programlı bir şekilde yürütülmektedir. Bu tip üretime iş okullarımızda da yer verilmiş olduğundan bakanlığımızın söz konusu kurumların yapmakta olduğu çalışmalara bilgi tecrübe ve metot mübadelesi bakımından katılması zaruri görülmektedir.

b. özel bir yatırıma lüzum kalmadan yapılacak bu tarz bir iş birliği teknik öğretmen, endüstri ve iş yerleri ile temasını da daha geniş bir şekilde sağlayacaktır. Bu alanda sıkı bir işbirliği kurulmalıdır (MEB, 1991g).

5. Halk Eğitimi Meslek Kursları ve Akşam Sanat Okulları

Teklifler

a. Kısa süreli her çeşit meslek kurslarının açıldığı ve halen üç bine yakın vatandaşın devam ettiği akşam sanat okulları on yıl içinde asgari 30 bin vatandaşı yetiştirecek kapasiteye ulaştırılmalı ve bu maksatla gerekli tedbirler alınmalıdır.

b. İlkokul öğrenimini tamamlamış fakat üst kademedeki bir okula devam etmeyen 12 - 14 yaşındaki gençlerin İlköğretim ve Eğitim Kanunu gereğince çeşitli meslek kurslarına tabi tutulması konusu kısa zamanda ele alınarak ilköğretim dairesi ile iş birliği yapmak suretiyle akşam sanat okulları çerçevesi içinde planlanmalıdır.

6. Sabit İlçe, Gezici Köy, Demircilik, Marangozluk ve Yapı Kursları

Teklifler:

a. Gezici köy kurslarında uygulanan programlar bölge ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde esnekliği haiz olmalı ve öğretmenleri buna göre yetiştirilmelidir.

b. Bugünkü kurslar tedricen birleştirilerek bölge kursları haline getirilmeli ve bölge kurslarına her köyden ihtiyaca göre öğrenci alınmalıdır.

- c. Bölgelerin tespiti esaslı bir incelemeye dayanmalı ve kursların teşkili ve faaliyetleri bir programa bağlanmalıdır.
- d. Bölge kurslarında yatılılığa yer verilmelidir. Bu maksatla mevcut tesislerden faydalanılmalıdır.
- e. Bölge kurslarına devam edenlerin mesleki yetişmeleri yanında vatandaşlık ve sosyal cephelerinin geliştirilmesine de yer verilmelidir.
- f. Bölge kursları mevcut gezici kurslardan faydalanılarak kurulmalı artakalan kurslar bugünkü şekli ile faaliyetlerini devam ettirilmelidir.
- g. Geçici köy kurslarının bir yerden bir yere naklinde taşıma giderleri ile öğretmenlerin yollukları verilmelidir.
- h. Bölge kurs merkezi olarak yatılı ilk öğretmen okulları yetiştirme yurtları, bölge yatılı okulları ve erkek sanat enstitüleri gibi kurumlardan faydalanılmalıdır.
- ı. Kurslara alınacak öğrencilerin seçiminde kurs sonunda, köyünde çalışmayı kabul edenler tercih edilmelidir.
- i. Kursları bitirenlerin köyde işyeri açmak üzere İller Bankasının köylere yardım fonundan veya diğer kaynaklardan yardım görmeleri temin edilmelidir.
- j. Bütün bu hususları yürütmek için gerekli kanun ve yönetmelikler hazırlanmalıdır.
- k. Köy kursu öğretmenliğinde 15 yıl başarıyla çalışanlar yetiştirme kurslarına tabi tutularak akşam sanat okullarına bağlı halk eğitimi kurslarında görevlendirilmeli, böylece hem bu okulların öğretmen ihtiyaçları karşılanmalı hem de öğretmenlerin sabit bir yerde yerleşme arzuları yerine getirilmelidir.
- l. Her yıl yedi tane olmak üzere on yılda yetmiş bölge kursu açılmalıdır.
- m. Köy kalkınması için yapılan çalışmalarını müştereken yürütmek, hedefe daha kısa zamanda ve daha tesirli bir şekilde ulaşmak için bakanlıklar arası iş birliği temin edilmeli ve faaliyetler müşterek bir plana bağlanmalıdır.

n. Bölge özelliklerinden ve çeşitli sebeplerden ötürü kurs açılması imkânsız olan yerlerde her türlü teçhizatı haiz özel taşıt araçlarına bindirilmiş kısa süreli gezici kurslar faaliyete geçirilmelidir (MEB, 1991g).

7. Terzilik Tekâmül Enstitüsü

Teklifler:

a. Dikiş tekniği alanında önemli metot ve buluşları yaymış ve kıymetli terziler yetiştirmiş olan Terzilik Tekâmül Enstitüsünün Çırak, Kalfa ve Ustalar Hakkında Kanun Tasarısı kabul edildikten sonra hizmetlerine daha fazla ihtiyaç hasıl olacağından sayıları arttırılmalı kuruluş ve gelişmeleri plana bağlanmalıdır.

8. Birinci Devre

Teklifler:

a. Erkek sanat ortaokulu ve yapı sanat ortaokulu amaçları ve programları bakımından genel olarak ortaokul gibi çok amaçlı olarak değerlendirilmelidir.

9. Orta Terzilik Okulu

a. 12 yaşındaki gençlere meslek öğretimi yaptırılmasının sakıncaları göz önünde tutularak terzilik okulu da ortaokula dayalı üç yıllık bir meslek okulu haline getirilmeli ve bu okul için Çırak, Kalfa ve Ustalar Hakkında Kanun Tasarısı kabul edildiği takdirde oluşacak durumun ışığı altında yeni bir program hazırlanmalıdır (MEB, 1991g).

10. Erkek Sanat Enstitüleri

Tarif:

Erkek sanat enstitüleri ortaokula dayalı meslek okullarıdır.

Amaçları:

a. Yapıcı ve yaratıcı bir muhakeme yeteneğine sahip, müteşebbis, işini ve mesleğini seven ve bununla iftihar edip iş ahlakını benimseyen, mesleği ile ilgili makine alet ve

malzemeleri iyi kullanarak iş yapabilme bilgi ve becerilerini kazanmış, insan münasebetlerine ve iş idaresine vakıf, görev ve sorumluluk duygusu gelişmiş elemanlar yetiştirmek.

b. Bu elemanları endüstri, bayındırlık ve diğer iş alanlarının ihtiyacı olan çeşitli sanat dallarında beceriler isteyen işlere kolaylıkla uyabilecek hale getirmek.

c. Ayrıca bu okullara devam eden üstün kabiliyetli gençleri, branşları ile ilgili yüksek öğrenime hazırlamak.

Teklifler:

a. Enstitülerin öğrenim süresi üç yıla çıkarılmalıdır.

b. Haftalık çalışma ve ders yılı 36 tam hafta (tatiller hariç) olmalıdır. Ayrıca haftada dört saat sosyal faaliyetlere ayrılmalıdır. Lüzum halinde seçmeli derslerle haftalık çalışma saati sosyal faaliyetler hariç 40 saate çıkarılabilmelidir.

c. Erkek sanat enstitüleri mezunlarına bir unvan verilmesi konusu incelenmiş bir karara varılamamıştır. Unvanlar meselesi bütünüyle yetkili bir komisyon tarafından ele alınarak ayrıca incelenmelidir.

d. Erkek sanat enstitülerinin birinci ya da birinci ve ikinci sınıflarında müşterek bir programla öğretim yapılmalı, diğer sınıflarda seçmeli dersler ve kurslar yapılmak suretiyle gençlerin bilgi istidat ve kabiliyetlerine yer veren bir öğrenim programı uygulanmalıdır. Erkek sanat enstitülerinin birinci ve ikinci sınıflarında haftalık atölye çalışmaları 20 saatten az olmamalı, seçmeli derslere yer verilmek için diğer sınıflarda atölye çalışması 16 saate çıkmalı veya atölyeyi seçenler için 24 saate yükselebilmelidir.

e. Atölye çalışmalarının verimli ve etkili olabilmesi için mesleklerin çeşit ve öğretim şekilleri göz önünde bulundurularak 8-15 öğrenciye bir atölye öğretmeni ayrılmalıdır.

f. Genel bilgi ve teorik meslek dersleri için sınıf mevcutları otuzu geçmemelidir.

g. Okul müdürlerinin yetkileri, sorumlulukları ile denk hale getirilmelidir.

h. Bu okullarla ilgili ve halen uygulanmakta olan çeşitli kanunlar, ihtiyaçlara göre yeni baştan ele alınıp değiştirilmelidir.

ı. Bu okullarla haftada bir saatlik derslerin tatbikatta verimli olmadığı ve öğretmenin haftada bir saatlik dersleri esnasında öğrencilerini tanımak için yeter zaman ve fırsat bulamadıklarından dolayı herhangi bir ders için haftada iki saatten az zaman ayrılmamalıdır.

i. Erkek sanat enstitülerinin bina ve teçhizat bakımından tamamlanması işine önce istatistiklere göre en fazla gelişme gösteren endüstri bölgelerinden başlanmalı, sonra da diğer coğrafi ve idari bölgelere geçilmelidir.

j. Üç yıllık erkek sanat enstitüleri kuruluş amaçlarına uygun olarak tescil edilmeden ve noksan olan öğretim ve atölye binaları tamamlanmadan yeni okullar açılmamalı mevcutların genişletilmesi suretiyle ihtiyaçların karşılanması cihetine gidilmelidir.

k. Bayındırlık, endüstri ve iş hayatımızın hangi meslek için ne miktar ve kalitede teknik eleman ihtiyacı olduğu tespit edilmeden herhangi bir alandaki gerçek ihtiyaçların etütleri devlet planlama dairesi tarafından yapılmadan bugünkü tip enstitülerin adeti çoğaltılmamalıdır.

l. Erkek sanat enstitülerindeki sanat şubeleri çeşit olarak yeterli değildir. Şartlar zorladığı ve ihtiyaçlar tamamlandığı takdirde karakter ve çeşitleri aşağıda belirtilen sanat şubeleri erkek sanat enstitüleri bünyesinde açılmalıdır.

1) Yapı Tesisat Şubesi: Bu şubenin programında ısıtma ve havalandırma tesisatı da yer almalıdır. Bu şubelerin yapı enstitülerinden çok erkek sanat enstitüleri bünyesinde gelişebileceği kanaatine varılmıştır.

2) Tesviyecilik şubelerinde plastik işlerin kalıpcılığına önemli bir yer verilmelidir.

3) Demircilik şubelerine madeni yapı ve çelik doğrama konularına daha geniş yer vermek suretiyle hayatiyet kazandırılmalı ve ihtiyaca göre yapı tesisatı konularına da önem verilmelidir.

4) Seramik Şubesi: Seramik endüstrisinin ihtiyacı olan tatbikatçılar yetiştirmek üzere bu konuda tatbiki güzel sanatlar okununca gerekli araştırmalar ve en uygun şekil tespit edilmelidir.

5) Motorculuk Şubeleri: Halen uygulanmakta olan şekil, esas kalmak şartıyla bu şubelerde traktör dizel motorları ve yol makinaları konularına çevrenin ihtiyaçlarına göre az veya çok yer verilmelidir.

6) Elektrik Şubeleri: Yurdumuzdaki elektrik endüstrisinin hızla gelişmesi karşısında bu şubelerinin sayısı çoğaltılmalıdır. Bu arada Devlet Planlama Dairesince yapılacak etütler esas olmak şartıyla bir kısım okullarımızda ilk planlamada ilave şubeler açılması öncelikle düşünülmelidir.

m. Erkek sanat Enstitülerini bitirip branşları ile ilgili fakültelere girmek isteyenler bir teknik olgunluk imtihanına tabi tutulmalıdırlar (MEB, 1991g).

11. Yapı Enstitüleri

Yapı enstitülerinin amacı erkek sanat enstitüleri bölümünde belirtilen amaçlar ve genel hükümler çerçevesinde yapıcılık ile ilgili iş alanlarının da memleketimizin muhtaç olduğu teknik elemanları yetiştirmektir.

Teklifler

a. Yapı enstitüleri de ortaokula dayalı üç yıllık meslek okulları haline getirilmelidir.

b. Ahşap ve Kâğıt şubeleri birleştirilerek müşterek bir yapı şubesi düşünülmelidir. Ayrıca öğrencileri yeteneklerine göre seçmeli derslerle yapı marangozluğu ve yapı desinatörlüğü gibi konular üzerinde İhtisas yapma imkanları sağlanmalıdır.

c. Doğu illerimizden birinde 500-600 öğrenci yetiştirecek kapasitede yatılı ve tam teşkilatlı bir bölge yapı enstitüsü açılmalıdır.

d. Bu okullarda halen uygulanmakta olan yatılılık sistemine devam edilmeli, yeni ihtiyacı karşılamak üzere öğrenci kontenjanları arttırılmalıdır.

e. İhtiyaçlar zorladığı takdirde erkek sanat enstitüleri bünyesinde yapı şubelerinin açılması yoluna gidilmelidir. Ancak bu hususun esaslı bir incelemeye dayanması gerekir.

f. Yapı enstitülerinde teorik teknik dersleri okutacak ve atölye tatbikatı yaptıracak öğretmenleri yetiştirmek üzere erkek teknik öğretmen okulu programlarında gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

g. Yapı enstitülerinde görevli öğretmenleri iş başında yetiştirmek üzere devamlı bir program düzenlenmeli ve ayrıca idareci ve öğretmenlerin yeni metotları öğrenmeleri ve geliştirebilmeleri için seminerler açılmalıdır.

h. Sanat enstitülerinde olduğu gibi öğretim giderlerini azaltmak üzere yapı enstitülerinde de döner sermaye ihdas edilmelidir (MEB, 1991g).

12. Motor Sanat Enstitüleri

Amaçları:

Motor sanat enstitülerinin amacı erkek sanat enstitüleri bölümünde belirtilen amaçlar ve genel hükümler çerçevesinde motorculuk ile ilgili iş alanlarında memleketimizin muhtaç olduğu teknik elemanları yetiştirmektir.

Teklifler:

a. Motor sanat enstitüleri de ortaokula dayalı üç yıllık meslek okulları haline getirilmelidir.

b. Ankara, İzmir, Adana Motor Sanat Enstitülerinin eksik kalan kısımları süratle tamamlanmalıdır.

c. İstanbul ve Eskişehir Motor Sanat Enstitüleri için yeni bir proje hazırlanmalı ve süratle gerçekleştirilmesine çalışılmalıdır.

d. Motor sanat enstitülerinde halk eğitimi ile ilgili akşam kursları açılmalıdır.

13. Kimya Sanat Enstitüleri

Amaçlar:

Kimya sanat enstitüsünün amacı ve erkek sanat enstitüleri bölümünde belirtilen amaçlar ve genel hükümler çerçevesinde kimya endüstrisinde işçi ile kimya mühendisi arasındaki boşluğu dolduracak ve kimya laboratuvarlarında kimyagerin yardımcısı olarak bilgili ve becerikli teknik elemanları yetiştirmektir.

Teklifler

- a. Memleketin ihtiyacı olan kimyacı teknik elemanların yetiştirilmeleri için okulun bina eksikleri süratle tamamlanmalı, öğrenci kadrosu 300'e çıkarılmalı ve her yıl 50-60 mezun vermesi sağlanmalıdır.
- b. Uygun görülecek bir yerde öğrenci kadrosu 300'ü aşmamak üzere ikinci bir okulun açılması düşünülmelidir.
- c. Tesislerin finansmanı ve mezunlara verilecek asgari ücretin tespiti gibi hususlar, resmi ve özel sektörün iş birliği ile temin edilmelidir (Altınkaynak 1963).

14. Mensucat (Dokuma) Sanat Enstitüsü

Amaçlar:

Bu enstitünün amacı erkek sanat enstitüleri bölümünde belirtilen amaçlar ve genel hükümler çerçevesinde mensucat endüstrisi ile ilgili iş alanlarında memleketimizin muhtaç olduğu teknik elemanları yetiştirmektir.

Teklifler:

- a. Mensucat sanat enstitüleri de ortaokula dayalı üç yıllık meslek okulları haline getirilmelidir.
- b. İstanbul'da yapılması düşünülen mensucat sanat binası süratle tamamlanmalı; iplik, dokuma, boya ve apre şubeleri ile laboratuvarları tam teşkilatlı olarak kurulmalıdır.

c. Bu okulun öğretmen, bina her türlü teçhizatı ve ders araçları ile ilgili ihtiyaçlar tamamlanmadan yeni mensucat okulları açılmamalıdır.

d. Devlet Planlama Dairesince yapılacak etütlere ve belirtilecek ihtiyaçlara göre gerekirse İzmir, Adana ve Bursa'da yatılı ve pansiyonlu mensucat sanat enstitüleri açılmalı ve böylece il ihtiyacından çok bölge ihtiyaçları karşılanmalıdır.

e. İstanbul'daki mensucat sanat enstitüsü 300 mevcutlu ve tam teşkilatlı bir okul haline getirilmeli, bu okula pansiyonlu öğrenci de alınarak şimdilik diğer bölgelerin de eleman ihtiyacı karşılanmaya çalışılmalıdır.

f. Mensucat sanat enstitüsünün öğretmen ihtiyacı çok önemlidir. Türkiye'de bu okula öğretmen yetiştirecek kurum mevcut değildir. Bu itibarla teorik teknik dersleri öğretmenlerini yabancı memleketlerde yetiştirmek gerekmektedir. Mensucat sanat enstitüsü ile tatbiki güzel sanatlar okulu mezunları arasından imtihanla seçilecek on öğrenci kendi branşlarında öğretmen olarak yetiştirilmek üzere yabancı memleketlere hemen gönderilmelidirler (MEB, 1991g:).

15. Matbaacılık Okulu

Amaçlar:

Matbaacılık okulunun amacı erkek sanat enstitüleri bölümünde belirtilen amaçlar ve genel hükümler çerçevesinde matbaacılık ile ilgili iş alanlarında memleketimizin muhtaç olduğu tertip baskı ve klişe dallarında teknik elemanları yetiştirmektir.

Teklifler

a. Bu okul öğrencileri modern bir kuruluşa sahip olan milli eğitim basımevinin tesislerinden faydalandırılmalıdır. Okul eksikleri süratle tamamlanmalıdır. Önümüzdeki on yıl içinde kesin ihtiyaç olmadıkça ve bütün şartları yerine getirmedikçe başka bir ilde yeni bir okulun açılması cihetine gidilmemelidir. Şimdilik mahalli eleman ihtiyaçları burslu öğrenci alınarak mevcut okulda yetiştirilmek suretiyle karşılanmalıdır.

b. Matbaacılık okulunun bir bütün halinde gelişmesi plana bağlanmalı; bu maksatla dış teknik yardımlardan faydalanılmalıdır.

c. İlk planda acil olarak matbaacılık okulunun tertip baskı ve klişe şubeleri için atölye öğretmenleri ile teorik teknik dersleri öğretmenleri yetiştirilmek üzere kendi mezunları arasından, imtihanla seçilecek en az üç eleman yabancı memleketlere gönderilmelidir.

16. Müşterek Hususlar

Teklifler:

Yukarıda kaydedilen hususlara ilaveten ve bütün erkek teknik öğretim kurumları ile ilgili olmak üzere

a. Erkek teknik öğretim okullarına alınacak öğrencilerin iyi yetiştirilmelerini temin ve çok pahalı bir yetiştirme şekli olan teknik öğretimden beklenen verimin sağlanması için bu okullara alınacak öğrenci sayısı okulların imkân ve şartlarına göre ayarlanmalıdır.

b. Öğretim seviyesinin yükseltilmesini, standartların muhafazasını ve öğretim kurumlarımızın faaliyet gösterdikleri çevrelere daha iyi hizmet edilmelerini sağlamak amacıyla teknik öğretim kurumlarımızın bünyelerinde teknik öğretim danışma kurulları kurulmalıdır (MEB, 1991g).

17. İş Okulları

Amaçlar:

Öğretim faaliyetleri ve mevcut branşları itibariyle iş okullarının amaçları akşam tekniker, erkek sanat enstitüsü, sanat ortaokulu ve halk eğitim meslek kursları bölümlerinde belirtilenlerin aynıdır. Bunlara ek olarak okulun özel amaçları ise aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

a. Açıldıkları yerlerde mevcut durum, fabrika ve işyerlerinin ihtiyacı bulunan elemanları, işyerlerinin yardımı ile yetiştirmek

b. Mevcut imkân ve şartlarını müsaadesi ölçüsünde açıldıkları yerlerdeki toplumun mesleki ve kültürel alandaki gelişmelerine ve yetişmelerine yardım etmek

c. Fabrika kurum ve işyerleri mensuplarının işine ve iş yerine daha faydalı birer eleman olarak yetişmelerine önayak olmak için gerekli faaliyetleri organize etmek, iş içinde ve iş başında öğretim metot ve tekniklerine göre kalifiye işçi yetiştirmek.

Teklifler:

a. Memleketimizde yeniden kurulacak ağır endüstri merkezlerinde Karadeniz Ereğlisi gibi birer iş okulu açılmalıdır.

b. Gece, gündüz ve ekseri tatil günlerinde öğretim yapan bu okullardaki öğretmen ihtiyacı diğer okullarla kıyaslanmayacak kadar fazladır. Bu okulların öğretmen ihtiyacı normal bir öğretim sağlayacak şekilde karşılanmalıdır.

c. Halen iş okullarında görevli öğretmenlerin, idarecilerin bilhassa müdürlerin bilgi ve görgülerini arttırmak amacıyla İngiltere, Fransa ve İtalya gibi memleketlerden aynı mahiyetteki öğretim kurum ve merkezlerinde incelemelerde bulunmaları, bu alanda modern teknik öğretim metot ve organizasyonlarını görmeleri temin edilmelidir.

18. Yol Makinaları Tamirciliği ve Operatörlüğü Sınıfı

Teklifler:

Yol makinaları tamirciliği ve operatörlüğü sınıfı Elazığ Erkek Sanat Enstitüsünde bir şube haline getirilmeli ve eksik teçhizatın mevcut işbirliği çevresinde Karayolları Genel Müdürlüğüne tamamlanması sağlanmalıdır (MEB, 1991g).

19. Gündüz ve Akşam Sanat Okulları

Amaçlar:

Lise ve erkek sanat enstitüsü mezunlarını alıp akşamları üç veya gündüzleri iki yıllık öğretim yaptıran bu okulların amacı mühendis ile ustabaşı arasındaki boşluğu kapatacak olan teknik personeli yetiştirmektir.

Teklifler:

a. Bugünkü sistemde öğretim yapan akşam tekniker okullarından, iş alanı ve gelişme imkanları elverişli olmayan yerlerde kurulmuş olanlar müsait yerlere nakledilmelidir.

b. Büyük endüstri merkezlerindeki tekniker okullarının resimhane, laboratuvar ders ve atölye, teçhizat ve malzeme eksikleri süratle tamamlanmalıdır.

c. Bu okulların yönetmelik ve müfredat programları yeniden ele alınıp ıslah edilmeli ve ders kitapları yazılmalıdır.

d. Mezunlarının görevleri ile hak ve yetkileri tespit edilip kanuni teminat altına alınmalıdır.

e. Tekniker olarak çalışanlara mesleklerinde ilerleme imkânı verebilmek için mektupla öğretimden de faydalanmalı ve çeşitli gelişme kursları açılmalıdır.

f. Tekniker okulları mezunlarına mühendislik formasyonu verecek gece teknik okulları açılmalıdır. Ancak bu husus gerçek ihtiyaca ve Devlet Planlama Dairesi tarafından yapılacak etütlere dayanmalıdır.

g. Mevcut sistemin ıslahı için alınacak bazı tedbirleri şöyle sıralayabiliriz:

1) Tekniker okullarına enstitü ve liselerden mezun olup askerliğini yapan ve meslekte bilfiil iki yıl çalışarak, hazırlanmış bulunan Çırak, Kalfa ve Ustalar Hakkında Kanun hükümlerine göre ustalık imtihanını verenler imtihanla alınmalıdırlar. Bunlar formasyon bakımından muayyen bir işi, tekniğin istediği şartlara uygun ve ekonomik bir şekilde yapan ve yaptırmasını bilen elemanlar olarak yetiştirilmelidir.

2) Bu okullarla endüstri arasında tam bir işbirliği kurulmalıdır. Dışarıdan imtihanlara girmek isteyen için de yukarıda tespit edilen nizam uygulanmalıdır.

3) Giriş imtihanlarında kadroya göre öğrenci almak yerine belirli bir bilgi ve beceriklilik seviyesi esas tutulmalıdır.

4) Akşam tekniker okulları için kadrolu esas öğretmen temin edilmelidir.

5) Bu okulların müfredat programlarında iş eğitim ve öğretimi, iş organizasyonu, sorumluluk duygusunu geliştirme ve personel idaresi konularına geniş yer verilmelidir.

6) Bazı büyük endüstri merkezlerindeki akşam tekniker okullarının programlarına endüstrinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde eleman yetiştirmek maksadıyla esneklik verilmelidir (Altınkaynak, 1963).

20- Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu

Amaçlar:

- a. Mesleğin tekniğine hâkim ve yeni buluşlar yapmaya muktedir mütehassıs elemanlar yetiştirmek.
- b. Bu elemanların ortaya koyacakları yeni formlarla endüstrimizin muhtaç olduğu gelişmeyi sağlamak.

Teklifler:

- a. İstanbul'da kurulan tatbiki güzel sanatlar okulu bütün teşkilatı ile tamamlanmadan bir yenisi açılmamalıdır.
- b- Tatbiki güzel sanatlar okulu içinde sanatkarane demircilik ve dövmeçilik, kuyumculuk bölümlerini ihtiva edecek bir maden işleri şubesi ile mevcut grafik sanatlar şubesine bağlı olarak fotoğraf ve filmcilik dalları ve seramik şubesine bağlı olarak da süs taşları işlemeciliği dalı açılmalıdır.
- c. Okulda mevcut çeşitli şubelerin bünyesi içinde her türlü mesleki gelişme kurslarına yer verilmelidir.
- d. Okul için bir kadro ve teşkilat kanunu çıkarılmalıdır.

21. Erkek Teknik Öğretmen Okulu

Erkek teknik öğretmen okulu, orta dereceli erkek teknik öğretim okullarında atölye ve mesleki teorik dersleri okutacak yeterli derecede genel kültürü pedagojik

formasyonu olan yüksek teknik bilgisi ve mesleki becerikliliği bulunan öğretmenler yetiştiren dört yıllık yüksek dereceli bir öğretmen okuludur.

Teklifler:

a. Ankara Erkek Teknik Öğretmen Okulunun başlamış olan inşaatı ikmal edildiğinde öğrenci mevcudu bine çıkarılacaktır. Bundan dolayı İstanbul'daki ikinci bir teknik öğretmen okuluna ihtiyaç kalmayacaktır.

b. Okulun adı erkek teknik yüksek öğretmen okulu olmalıdır.

c. Öğretmenlik formasyonu veren dersler diğer mesleki ve teknik öğretim yüksek öğretmen okulları ile aynı seviyede olmalı ve bu dersler açıldığı takdirde eğitim fakültesinde veya eğitim bilimleri yüksek enstitüsünde okutulmalıdır.

d. İleride lüzum görülen alanlarda müfettişlik, idarecilik, rehberlik gibi İhtisas sınıfları açılmalıdır. Bu sınıflara açıldığı takdirde eğitim fakültesinde veya eğitim bilimleri yüksek enstitüsünde yer almalıdır.

e. Erkek teknik yüksek öğretmen okulunun yüksek dereceli bir öğretmen okulu hürriyetine sahip olması için her türlü gelişmesini sağlayacak bir kadro ve teşkilat kanunu çıkarılmalıdır. Bu kanunda kaliteli öğretmen temini sağlayacak özel hükümler ile idari kademelerin daha iyi işlemlerini mümkün kılacak şube şeflikleri ve okul kurulu gibi kuruluşlara yer verilmelidir.

f. Müfredat programları yeniden ele alınmalı ve üç yıllık erkek sanat enstitülerinde yetki ile atölye ve teorik meslek dersleri okutabilecek öğretmenleri yetiştirecek seviyeye çıkarılmalıdır. Bu okulun özelliğini teşkil eden atölye öğretimine her sınıfta meslek branşlarına göre haftalık mesainin en az %30-40'ı arasında yer verilmelidir.

g. Okul yönetmelikleri yeniden hazırlanmalıdır.

h. Bu okulda evvelce mevcut olan ve faydası tecrübeyle sabit bulunan yeterlilik dersleri tekrar ihdas edilmelidir.

ı. Okulun çeşitli branşlarda ihtiyacı olan öğretmenlerin yetiştirilmesi işi derhal ele alınmalıdır. Bu maksatla her yıl on öğretmen olmak üzere beş yılda yabancı

memleketlere elli öğretmen gönderilmelidir. Çeşitli branşlara göre ihtiyaç okulca tespit edilmeli ve adaylar bu okul mezunları arasından seçilmelidir.

i. Bir yandan yabancı memleketlerde öğretmen yetiştirirken, diğer yandan da kendi öğretmenlerini okul bünyesi içinde yetiştirme imkânı sağlanmalı ve bu husus kuruluş kanununda yer almalıdır.

j. Okul yayın yönetmeliğinde ders ve yardımcı ders kitaplarının yazılmasını teşvik edecek mahiyette hükümler bulunmalıdır.

k. Okulun laboratuvarı yeni hazırlanacak müfredat programlarına cevap verecek seviyeye getirilmeli, ayrıca atölye çalışmalarında yapılan işlerin teknik niteliklerini kontrol ve tetkik etmek üzere atölyelerin yanı başına birer laboratuvar ilave edilmelidir.

l. Erkek teknik öğretmen okulu, eğitim ve öğretim bakımından bir araştırma merkezi haline getirilmeli; okul, bu araştırmaların bütün kurumlara duyurulması için bir yayın organına sahip kılınmalıdır (MEB, 1991g).

22. Teknik Okullar

Amaçlar:

Bu okullar çeşitli dallarda mühendis yetiştirmek üzere kurulmuşlardır

Teklifler:

Mevcut Yıldız Teknik Okulunun bugün için en önemli problemi öğretim üyeliğinde devamlılığı sağlayan yetiştirme sisteminden mahrum oluşudur. Bunun için

a. Teknik okul öğretmenleri maaş, ücret ve tazminat bakımından en iyi şekilde tatmin edilmelidirler.

b. Öğretmenlerin belirli bir nizamla göre kendi bünyeleri içinde yetişme imkanları sağlanmalıdır.

c. Öğretmenlerin terfilerini sağlamak üzere lüzumlu kadrolar temin edilmelidir.

23- Mektupla Öğretim Merkezi

Amaçlar:

Mektupla öğretiminin amacı okullara çeşitli sebeplerle devam imkânı bulamayan okul çağındaki çocukları, yetişkin yurttaşlardan mesleki bilgi ve kültürünü arttırmak isteyenleri, daha yüksek derecedeki mesleki ve teknik öğretim okullarının dışarıdan sınıf geçme ve bitirme imtihanlarına girecekleri, çalıştıkları işlerden ayrılmadan bilgilerini arttırmak ve daha yüksek kademelere ulaşmak isteyenleri ders mektupları ile yetiştirmektir.

Teklifler:

a. Mektupla öğretim sistemi memleketimizde henüz başlangıç devresindedir. Bu itibarla mektupla öğretim teşkilatının kurulması ve masraflarının tespiti ancak iki yıllık bir denemeden sonra yapılmalı ve elde edilecek sonuçlara göre gelişme planları hazırlanmalıdır.

b. Öğretmeni iş başında yetiştirme ile yetişkinler eğitimi konularında bu yollardan faydalanmak düşünülmelidir.

c- Gelecek on yıl içinde; elektrik teknikerliği, makine teknikerliği, yapı teknikerliği, teknik ve mesleki resim, muhasebe, daktilografi ve stenografi, matematik, ev ekonomisi kursları ve çıraklık kanunu yürürlüğe girdikten sonra açılması zaruri olacak teorik meslek dersleri ile ilgili kurslar mektupla eğitim merkezi tarafından faaliyete geçirilmelidir (MEB, 1991g).

4.2.2.1.3. Ticaret Öğretimi

1. Amaçlar:

Ticaret öğretiminin başlıca amaçları milli eğitimin temel ilkelerine uygun olarak

a. öğrencileri genel ve mesleki bilgi ve becerilerle donatmak ve onların bizzat inceleme, bilgilerini uygulama ve özellikle kişisel teşebbüslerde bulunma yeteneklerini arttırmak

b. İş hayatının ilgili meslek dallarına her seviyede kaliteli elemanlar yetiştirmek.

c. Kabiliyetli öğrencilerin meslekleri ile ilgili yüksek öğrenime hazırlamalarına imkân vermek.

2. Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu

Tarif:

Ticaret yüksek öğretmen okulu orta dereceli ticaret okullarına öğretmen yetiştiren yüksek dereceli bir öğretmen okuludur.

Teklifler:

a. Okulun öğrenim süresi dört yıla çıkarılmalıdır.

b. Müfredat programları yeniden ele alınmalı ve okulda yalnız meslek dersleri öğretmenleri değil aynı zamanda ticaret okullarında ikinci branş olarak matematik ve yabancı dil okutabilen öğretmenler yetiştirilmelidir.

c. Öğretmenlik formasyonu veren dersler açıldığı takdirde, eğitim fakültesinde veya eğitim bilimleri yüksek enstitüsünde okutulmalıdır.

3. Ticaret Ortaokulu

Ticaret ortaokulu da çeşitli amaçlı ortaokul olarak kabul edilmiştir.

4. Ticaret Lisesi

Tarif:

Ticaret lisesi ortaokula dayalı üç yıllık bir meslek okuludur.

Teklifler:

a. Ticaret lisesinin müfredat programları ele alınarak yeni baştan incelenmeli ders çeşitleri azaltılmalı ve meslek dersleri saatleri kuvvetli bir meslek bilgisi verecek şekilde artırılmalıdır.

b. Genel kültür dersleri mesleki yetişme için gerekli olan miktarda verilmelidir.

c. Programın zaman bakımından yüzde 25-30'u da teorik meslek derslerine ayrılmalı ve meslek özelliği göz önünde tutularak genel bilgi derslerinde benzeri diğer meslek okulları ile beraberlik sağlanmalıdır.

d. Ticaret lisesi mezunlarından kabiliyetli ve başarılı olanların ilgili fakültelere ve yüksekokullara gidebilmeleri için bir çeşitli olgunluk sistemi ihdas edilmeli ve bu olgunluğa hazırlık için okul içinde yetiştirme kursları açılmalıdır. Ancak her şeyden önce ticaret liselerinin meslek okulu niteliği muhafaza edilmelidir.

5. Takviyeli Yabancı Dil Öğretimi Yapan Ticaret Liseleri

Teklifler:

Yurtiçi ve yurtdışı ekonomik ve ticari faaliyetlerin ve bu alandaki milletlerarası temasların gün geçtikçe artmakta olması ve önem kazanması dolayısıyla, yeter derecede yabancı dil bilen personelin yetiştirilmesi için yabancı dil öğretimi yapan ticaret liseleri açılmalıdır.

6. Otelcilik ve Turizm Okulları

Teklifler:

a. Turizm endüstrisinin memleketimiz için arz ettiği büyük önem karşısında, bu alanda yüksek seviyede elemanlar yetiştirmek için yüksek dereceli turizm okulları açılmalıdır.

b. Memleketimizin önemli turistik bölgelerinde olmak üzere şimdilik birkaç yerde orta dereceli otelcilik okulu açılmalıdır. Bu okulların dersleri bazı genel bilgi dersleri dışında tamamen tatbiki olmalı ve öğrenciler otel ve lokanta gibi iş yerlerinde bilfiil çalışmalıdırlar (MEB, 1991g).

7. Sekreterlik Okulları

Tarif:

Sekreterlik okulları genel ve özel sektöre ait işyerlerinde çalışmaların sistemli olarak yürütülmesinde ve netice olarak verimin arttırılmasında yardımcı olacak bilgili ve becerikli memur ve sekreterleri yetiştirmek maksadıyla açılan okullardır.

Teklifler:

- a. Sekreterlik okullarının sayısı artırılmalıdır.
- b. Bu okullar ticari ve ekonomik faaliyetler bakımından iş hacmi geniş olan bölgelerde açılmalıdır.
- c. Bu okullara kız enstitülerinden başka lise ve ticaret lisesi mezunları da kabul edilmelidir.
- d. Bu okulların personeli maddi vasıtalar itibari ile ticaret öğretimine bağlanması uygun olur.
- e. Takviyeli yabancı dil öğretimi yapan ve öğrenim süresi daha uzun olan sekreterlik okulları deneme mahiyetinde açılmalıdır.

8. Kurslar ve Seminerler

Teklifler:

- a. Halk eğitim ticaret kursları çevrenin ihtiyaçlarına göre artırılmalıdır.
- b. Bu kurslarda birlik ve beraberlik sağlanması ve muntazam çalışmaların temin edilmesi için gerekli tedbirler alınmalı ve müfredat programları ıslah edilmelidir.
- c. Turistik önemi olan yerlerde turizm, aşçılık, garsonluk, bay ve bayan berberliği gibi hizmetler için kurslar açılmalıdır.
- d. Bu kurslar Turizm Bakanlığı, Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ticaret Öğretimi Genel Müdürlüğü ve ilgili diğer kurumlar arasında kurulacak bir koordinasyon organı yolu ile tertiplenmeli ve kursların organizasyonu, yönetimi ve teftişi Ticaret Öğretimi Genel Müdürlüğünce yapılmalıdır (MEB, 1991g).

6 Şubat 1962 Salı gününden itibaren üç gün süren çalışmalar sonucunda alt komisyonlar tarafından hazırlanan bu rapor 9 Şubat 1962 gününden itibaren genel kurulda incelenmeye başlanmış 9,10,11 ve 12 Şubat günlerinde ikişer oturum yapmak suretiyle sekiz oturumda müzakere edilmiş ve karara bağlanmıştır (MEB, 1991g).

4.2.2.2. Genel Kurul Çalışmaları ve Alınan Kararlar

Şura komisyonları Planlama Kurulu tarafından görüşülüp karara bağlanan konular üzerinde çalışmalarını yürütmüşlerdir. Ardından kendi görüş ve önerilerini de ekleyerek bir rapor haline getirmişler ve şura genel kuruluna sunmuşlardır. Bu konular şura genel kurulunda görüşülmüş ve şura kararları olarak son şeklini almıştır.

Şura genel kurulunda varılan kararların bir özet değerlendirilmesi şu şekilde yapılabilir:

4.2.2.2.1. Kız Teknik Öğretim

Öncelikle kız teknik öğretim kurumlarının amaçlarına şuranın aynen katıldığı ifade edilmiştir. Olgunlaşma enstitülerinin döner sermayelerinin ıslah edilmesi, on yıl içinde Adana ve Bursa'da birer olgunlaşma enstitüsünün açılması önerileri şurada kabul edilmiştir.

Hazır giyim atölyesi için özel bir yönetmeliğin hazırlanması, mevcut atölyelerin tam bir şekilde gelişmeden yenilerinin açılmaması önerisi şurada kabul edilmiştir.

Kız enstitülerinin ilkokula dayalı üç yıllık meslek okulu haline getirilmesi ve adının aynen kalması kararlaştırılmıştır. Öğretim programlarının yeniden düzenlenmesi ve bu düzenlemede de birinci sınıfta derslerin ağırlıklarının yüzde 35 genel bilgi, yüzde 65 atölye ve meslek dersleri, ikinci sınıfta %30 genel bilgi, yüzde 70 atölye meslek dersleri, üçüncü sınıfta yüzde 25 genel bilgi, yüzde 75 atölye ve meslek dersleri olması; mevcut branşlara ek olarak hemşire yardımcılığı, büro yönetimi, tıbbi sekreterlik gibi yeni dalların kurulması, yüksek öğretime devam etmek isteyen bu okul mezunları için de olgunluk sınavlarının konulması önerilmiştir. Şurada bu okulların adlarının aynen korunması önerisi dışındaki diğer öneriler aynen kabul edilmiş, okulların adlarının Kız Sanat Lisesi olması kararlaştırılmıştır (Başar, 1999).

Kadın meslek okulları (akşam kız sanat okulları) içinde okuma yazma bilmeyenler için okuma yazma kurslarının açılması, Sağlık Bakanlığı ile iş birliği yapılarak hemşire yardımcılarının ayrı bir branş olarak ele alınarak öğretim programlarının ve yönetmeliklerinin de bu doğrultuda düzenlenmesi şurada kabul edilmiştir. Ayrıca komisyon önerileri arasında yer almayan bu okullarda bir pastacılık ve ekmekçilik

bölümlerinin de açılması, bu yeni bölümlerin Beyoğlu Akşam Kız Sanat Okuluna bağlı olarak açılması kabul edilmiştir.

Yetiştirici ve tamamlayıcı kadın meslek sınıfları ve kursları konusunda ilkökul öğreniminden sonra türlü nedenlerle örgün bir öğrenim imkânı bulamayan 12-15 yaş arasındaki genç kızlar için ilköğretim dairesi ile iş birliği yapılarak iki yıllık yetiştirici ve tamamlayıcı meslek kursları sınıflarının açılmasını, bunlar için özel yönetmeliklerin ve öğretim programlarının hazırlanması önerisi şura tarafından kabul edilmiştir. Köy kadınları gezici kurslarının daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde açılması, programlarının ve yönetmeliklerinin de yeniden gözden geçirilmesi kararlaştırılmıştır (MEB, 1991g).

4.2.2.2. Erkek Teknik Öğretim

Erkek teknik öğretim konusunda komisyonun belirlediği amaçlar şura genel kurulunda aynen kabul edilmiştir. Bakanlıklar arası bir komisyon tarafından hazırlanarak Başbakanlık makamına sunulmuş olan Çırak, Kalfa ve Ustalar Hakkında Kanun Tasarısının yasalaştırılması, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatından sağlanan bir milyon 300 bin dolarlık kredi ile donanımı tamamlanacak olan Ankara teknik Eğitim Merkezinin kadro ve teşkilat kanununun bir an önce çıkarılması ve 10 milyon lira dolaylarında tahmin edilen diğer giderlerinin de karşılanması için önlemler alınması önerisi şurada kabul görmüştür (Başar, 1999).

Bakanlıklar arası produktivite merkezi ile Çalışma Bakanlığı İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğüne programlı bir şekilde yürütülmekte olan iş içinde ve iş başında yetiştirme faaliyetlerine Milli Eğitim Bakanlığının bilgi tecrübe ve metot müdahalesi bakımından katkı sağlaması kısa süreli her çeşit meslek kurslarının açıldığı ve halen 3 bine yakın yurttaşın devam ettiği akşam sanat okullarının on yıl içinde en az 30 bin vatandaşı yetiştirecek kapasiteye ulaşması önerisi şura genel kurulunca benimsenmiştir.

İlkokulu bitirmiş fakat üst öğrenime devam etmeyen 12-14 yaş kuşağındaki gençlere belirli bir mesleki eğitim verilmesi için akşam sanat okullarında gereken düzenlemelerin yapılması; geçici köy kurslarında uygulanan programların bölge ihtiyaçlarına dönük olması, birleştirilmesi ve yatılı öğretmen okulları, yetiştirme

yurtları, yatılı bölge okulları ve erkek sanat enstitülerinden yararlanılması; her yıl yedi tane olmak üzere sayılarının on yılda yetmiş yükseltilmesi; erkek sanat ortaokulu ve yapı sanat ortaokullarının amaç ve programları bakımından genel olarak ortaokul gibi çok amaçlı okul durumuna getirilmesi önerisi genel kurulca kabul görmüştür (Başar, 1999).

Erkek sanat enstitülerinin adı şura genel kurulunda Erkek Sanat Lisesi olarak değiştirilmiştir. Bu okulların öğrenim süresinin üç yıla çıkarılması, haftalık çalışma sürelerinin 36 saat ders ve 36 tam hafta durumuna getirilmesi, bu okulların birinci ya da birinci ve ikinci sınıflarında ortak bir program uygulanması, diğer sınıflarda seçmeli derslere de yer verilmesi, haftalık atölye çalışmalarının yirmi saatten az olmaması, 5-15 öğrenciye bir atölye öğretmeni verilmesi, genel ve teorik derslerde sınıf mevcutlarının otuzu geçmemesi; erkek sanat enstitülerinin bina ve araç gereçlerinin tamamlanmasına endüstrinin hızla geliştiği yörelerden başlanması, bu okullarda yeni sanat kolları açılması şura genel kurulunca kabul edilmiştir.

Yapı enstitüleri, motor sanat enstitüleri, kimya sanat enstitüleri, mensucat sanat enstitüsü, matbaacılık okulu konularında da önerilerin tümü şura genel kurulunca kabul edilmiştir. Yalnız bu okulların adlarındaki enstitü ifadesi de liseye çevrilmiştir (MEB, 1991g).

Lise ve erkek motor sanat enstitüleri yönetmelik ve öğretim programlarının yeniden ele alınması, mezunların görevleriyle hak ve yetkilerinin yeniden saptanması, mühendis formasyonu alabilmeleri için devlet planlama dairesi tarafından yapılacak etütlere göre, gece teknik okulların açılması önerileri şura genel kurulunca kabul edilmiştir. Ayrıca şurada tekniker okulu mezunlarına mühendis formasyonu vermek üzere akşam tekniker okullarının açılması kabul edilmiştir. Yine şurada tekniker okullarına meslek liseleriyle genel liselerden mezun olup belirli bir seviye imtihanı verenlerin kabul edilmesi, bunların tekniker okulundan mezun oluncaya kadar da mesleklerinde en az iki yıl çalışmaları ve bu iş yerlerinde açılan ustalık imtihanını da başarmaları şartı kabul edilmiştir.

Yüksek dereceli bir teknik okul olan İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu ile Yıldız Teknik Okulunun tüm ihtiyaçları tamamlanmadan yenisinin açılmaması; okullara çeşitli nedenlerle devam imkanı bulamayan okul çağındaki çocukları, yetişkinlerden

mesleki bilgi ve kültürünü artırmak isteyenleri, daha yüksek derecedeki mesleki ve teknik öğretim kurumlarının dışarıdan sınıf geçme ve bitirme imtihanlarına girecekleri, çalıştıkları işlerden ayrılmadan bilgilerini arttırmak ve daha yüksek kademelere ulaşmak isteyenleri mektup ile yetiştirme amacını güden mektupla öğretim merkezi iki yıllık bir deneme devresinden sonra gelişme planlarının yapılması, öğretmeni iş başında yetiştirmeye yetişkinler eğitimi konularında bu yoldan faydalanılması önerisi de şurada kabul görmüştür (MEB, 1991g).

4.2.2.2.3. Ticaret Öğretimi

Komisyonun ticaret ortaokulu ve ticaret lisesi ile ilgili teklifleri genel kurulca aynen kabul edilmiştir. İlave olarak ticaret lisesi mezunlarının ilgili akademi, yüksekokul ve fakültelere girebilmelerinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca akşam ticaret liselerinin rapora dahil edilmediği ifade edilmiş, bu konuyla ilgili de şu kararlar alınmıştır:

1. Ticaret liselerinin yönetmeliklerinde ve müfredat programlarında yapılacak değişikliğin akşam ticaret liselerine de tatbik edilmesi.
2. Belgeli öğrencilerin belli bir yıllla sınırlandıktan sonra okullara alınması.

Şura genel kurulunda takviyeli yabancı dil öğrenimi yapan ticaret liseleri, otelcilik ve turizm okulları, sekreterlik okulları, kurslar ve seminerler başlığı altındaki tüm öneriler aynen kabul edilmiştir. Bunlara ilave olarak sekreterlik okulları ile ilgili şu kararlar alınmıştır:

1. Sekreterlik okulları üç yıla çıkarılmalıdır.
2. Yönetmelikleri yeniden ele alınıp günün ihtiyaçlarına uygun hale getirilmelidir.
3. İmkân olduğu nispette Ticaret Öğretimi Genel Müdürlüğü içinde bağımsız okullar halinde çalışmaları sağlanmalıdır.

Kurslar ve Seminerler konusuna ilave olarak işyerlerindeki yeniliklerin okula, okuldakilerin de işyerlerine götürülmesine ve öğretmenin mesleki alanda gelişimini temin etmek maksadıyla meslek dersleri öğretmenlerine meslekler ile ilgili işlerde çalışma imkanları sağlanmasına karar verilmiştir (MEB, 1991g).

4.2.2.2.4. Öğretmen Yetiştiren Okullar

Şura genel kurulunda kız teknik öğretmen okulu ile ilgili teklifler aynen kabul edilmiştir. İlave olarak okulun çeşitli branşlarında ihtiyacı olan öğretmenleri yetiştirmek için bir yandan yabancı memleketlere öğretmen gönderilirken diğer yandan da kendi öğretmenlerinin okul bünyesi içinde yetiştirme imkanı sağlanması ve bu konunun kuruluş kanununda yer alması kararlaştırılmıştır.

Şura genel kurulunda kadın meslek öğretmen okulu, köy kadınları gezici kurslarına öğretmen yetiştirme ve ticaret yüksek öğretmen okulu başlığı altında getirilen tüm öneriler kabul edilmiştir.

Erkek teknik öğretmen okulu ile ilgili getirilen önerilerden sekizinci madde olan "Bu okulda evvelce mevcut olan ve faydası tecrübeyle sabit bulunan yeterlik dersleri tekrar iptal edilmelidir" maddesi çıkarılmış diğer tüm öneriler kabul edilmiştir. Bu önerilere ek olarak şu ibare ilave edilmiştir:

"Orta dereceli erkek teknik öğretim okullarında pratik öğretim yardımcısı olmak üzere endüstride başarı kazanmış adaylar arasından, enstitü mezunları tercih edilerek, seçimle ehliyetli ustalar alınır. Bunlara erkek teknik öğretim yüksek öğretmen okullarında açılacak özel kurslarda mesleğine göre kısa süreli bir okula intibak formasyonu verilir. Ehliyetli ustalar yalnız atölyelerde öğretime yardım ederler. Teorik ders verme yetkileri yoktur" (MEB, 1991g, s. 238).

Kız teknik öğretmen okulu mezunları ile mesleki eğitim fakültesi mezunlarının da, erkek teknik yüksek öğretmen okulları ile teknik eğitim fakültelerinden mezun olanlar gibi memuriyete bir üst derecede başlaması Yedinci Milli Eğitim Şurasının yapmış olduğu genel kurul çalışmalarında temenni mahiyetinde olmak üzere kararlaştırılmıştır (MEB, 1991g).

Komisyon raporlarının genel kurulda incelenerek karara bağlanmasından sonra bakanlıkça hazırlanan gündem gereğince 15 Şubat perşembe günü saat 18.30'da Yedinci Milli Eğitim Şurası çalışmalarını tamamlamıştır (Milliyet, 1962). Milli Eğitim Bakanı Hilmi İncesulu kapanış konuşmasında şuranın başarısını belirtmiş ve

kararların bakanlık makamınca onaylanmasından sonra yapılacak çalışmaları şöyle sıralamıştır:

1. Türk eğitiminin şura tarafından kabul edilen amaç ve temel ilkeleri ile tarifler esas alınarak her derece ve tipteki okulların müfredat programlarını hemen ele almak.
2. Kuruluş ve işleyiş ile ilgili olup, uygulamasında kanuni bir imkânsızlık bulunmayan tekliflerin gereğini mevcut şartlara göre zaman ölçüsü içerisinde yerine getirmek.
3. Başta Milli Eğitim Bakanlığı Merkez ve Taşra Örgütü Kanun Tasarısı olmak üzere çeşitli konulardaki kanun tekliflerinin kabul edilen esaslara göre gözden geçirmek veya yeniden hazırlamak ve usulü veçhile yasama organlarına sevk etmek.
4. Uzun süreli eğitim planlaması hazırlıklarını şuranın kararlarına dayanarak hemen sonuçlandırmak ve devlet planlama teşkilatı ile işbirliği edilerek Milli Eğitim Planının devlet planlaması içindeki yerini almasını sağlamaya çalışmak.

4.2.3. Kararların Sonuçları ve Uygulamaları

Yedinci Milli Eğitim Şurasının kararları neredeyse tamamıyla uygulamadaki yerini almıştır. Özellikle mevzuat ile ilgili kararları Türk Eğitim Sistemi içindeki yerini almıştır. Şurada kabul edilen yönetmelik ve programlar şurayı takip eden iki yıl içinde yayımlanmış ve yürürlüğe konulmuştur.

1961 Anayasası, kalkınmanın plana bağlanmasını ve bu işleri devlet planlama teşkilatının yürütmesini öngörmüştü. Bu çerçevede 1963-1967 yılları arasında Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı yayımlanmıştır (Erdem, 1982). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının eğitim ile ilgili kısmının hazırlanmasında Yedinci Milli Eğitim Şurası kararlarının önemli ölçüde etkili olduğu görülmektedir. Kalkınma planında eğitimin gündemini insan gücü, istihdam, eğitim ve araştırma başlıkları oluşturmuş, eğitimin ilkeleri ve yöntemleri saptanmıştır. 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun ülke şartlarına yeterli oranda uymadığı, bu nedenle Türkiye'nin eğitim tecrübelerinden yararlanarak yeniden köklü bir düzenlemeye gidileceği ifade edilmiştir (Tural, 1988).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında mesleki ve teknik eğitimle ilgili olarak lise düzeyindeki teknik okulları bitirenlerin, çeşitli kademedeki teknik personelin yetki ve sorumluluklarının yasal güvence altına alınması, bunun teknik öğretmen manevi kalkınmasının temel koşulu olduğu vurgulanmıştır. Türkiye'de bütün kademelerde genel mesleki ve teknik okulların kadın-erkek tüm yurttaşlara tam eşitlikle açık olması sebebiyle kız teknik öğretimin bunun dışında kalan eğitim amaçlarına da yönlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçlar ise iyi bir ev kadını olmalarını sağlamak, kadınları yapılarına uygun mesleklere hazırlamak olarak ifade edilmiştir (DPT, 1963).

Yüksek teknik öğretmen okullarını bitirip mesleki ve teknik öğretim kurumlarından ayrılanların tekrar mesleklerine dönmelerini sağlayacak önlemlerin alınacağı, ayrıca teknik öğretmenlere uygun unvanlar ve mali olanakların verileceği ifade edilmiştir (MEB, 1964).

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hatipoğlu 17 Şubat 1963'te mecliste yaptığı konuşmada bütçeden mesleki ve teknik eğitime ayrılan ödeneğin mevcut sanat okullarının eksiklerini gidermede kullanılacağını, atölyelerin eksik kısımlarının tamamlanacağını ve 1963 yılının bir hazırlık yılı olarak görüldüğünü ifade etmiştir. Zonguldak, Elazığ ve İzmir'de üç adet yüksek teknik okul kurma çalışmalarına devam ettiklerini, bu okullarda maden, inşaat, makine ve elektrik şubelerinin açılacağını, İzmir Yüksek Teknik Okulunda ayrıca bir mensucat bölümü bulunacağını belirtmiştir (TBMM, 1963).

Yedinci şurada ve kalkınma planında öngörüldüğü şekilde 1963-1964 Öğretim Yılından itibaren erkek sanat enstitüleri ile kız enstitülerinin öğrenim süresi iki yıldan üç yıla çıkarılmıştır. 9 Eylül 1964 tarihinde mesleki ve teknik eğitim ve öğretim hizmetlerinin Türkiye Ekonomisini ve kalkınma planlarını insan gücü istekleriyle bağdaştırmak, öğretim programlarını sanayinin gelişimi ve formasyon ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde geliştirmek için Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı bünyesi içerisinde Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulu kurulmuştur (Koçer, 1972).

Talim Terbiye Kurulunu günün ihtiyaçlarına uygun bir şekilde düzenlemek amacıyla yeni bir yönetmelik hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye

Dairesinde görevlendirilecek başkan ve üyelerle müşavirlerde, ihtisas büroları müdürlerinde, raportörlerde, uzmanlarda ve mütercimlerde aranacak nitelikleri ve bunların görevlerini yeniden düzenleyen yönetmelik 24 Haziran 1966 tarihinde yine Talim Terbiye Kurulunun 192 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Bu yönetmelikle Talim Terbiye Kurulu üyelerinin üniversite öğrenimi görmüş, en az bir yabancı dil bilen, eğitim alanında veya mensubu olduğu bilim dalında araştırma yapma ve bilimsel senteze varma niteliğini taşıyan, milli eğitimin çeşitli öğretim ve idare kademelerinde başarı ile hizmet görmüş, bir yükseköğretim kurumunda öğretim üyesi olabilecek vasıfta tecrübeli meslek mensupları arasından seçileceği belirtilmiştir (Tebliğler Dergisi, 1417).

1968-1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında lise düzeyindeki teknik okulların, dört yıla çıkarılması, bu okullardan mezun olanların kendi alanlarında yükseköğretime devam etmelerine imkân sağlanması, teknik öğretim ile sanayi arasında iş birliğinin tesis edilmesi, bu amaçla öğrencilere sanayi kuruluşlarında staj yapma imkânlarının sağlanması planlanmıştır.

Teknik okullar, yüksek tekniker okulları, kadın meslek öğretmen okulu ve sekreterlik okulları, ortaöğretim üstü meslek ve teknik okulları olarak belirlenmiştir. Kadın meslek okulları ve sekreterlik okullarının kız teknik öğretim genel ilkeleri içerisinde geliştirilmesi öngörülmüştür (DPT, 1968).

1967'de kız enstitüleri için çocuk gelişimi ve eğitimi meslek dalının öğretim programı hazırlanmış ve bu program Talim ve Terbiye Kurulunca da uygun bulunarak yürürlüğe girmiştir (Tebliğler Dergisi, 1456).

Milli Eğitim Bakanı İlhami Ertem 18 Şubat 1969 tarihinde bütçe görüşmeleri sırasında Millet Meclisi'nde yapmış olduğu konuşmada kız teknik eğitimi konusunda üç yıl içerisinde altı kız sanat enstitüsü, 31 kız sanat ortaokulu, 85 akşam kız sanat ortaokulu açtıklarını ifade etmiştir. Erkek teknik eğitiminin kademeleri olduğunu, bu kademelerden birincisinin pratik sanat okulları ikinci kademenin sanat enstitüleri, üçüncü kademenin ise teknisyen okulları olduğunu belirtmiş, son üç yılda 11 sanat enstitüsü açarak sayılarını 123'e çıkardıklarını ve ayrıca bunlara bağlı 72 sanat şubesi açtıklarını dile getirmiştir (TBMM, 1968).

Yedinci Milli Eğitim Şurası kararları doğrultusunda mesleki teknik okul öğrencilerine üniversitenin yolu açılmıştır. Bu doğrultudaki şura kararları düzenlemeler yapılarak uygulanmaya başlanmıştır. Mesleki ve teknik okulları bitirenlerden lise diploması almak isteyenler için, lisenin fen ve edebiyat konularına göre tespit edilmiş altı dersten imtihana tabi tutulmasına dair yönetmelik kabul edilmiştir.

Bazı sanat enstitüleri dört yıllık teknisyen yetiştiren okullara dönüştürülerek, mezunlarına üniversiteye girişte lise mezunları gibi aday olma hakkı verilmiştir (Teknisyen Okulları Geçici Yönetmeliği, 1969). Ticaret lisesini bitirenlerin lise diploması alabilmeleri için lisenin üç dersinden ticaret lisesinde kurulacak karma komisyonlarınca imtihan edilmelerine ilişkin yönetmelik kabul edilmiş ve böylece ticaret lisesi mezunları, lise mezunları ile aynı statüye kavuşturulmuştur.

1965 yılında Ankara ve İstanbul'da tekniker yüksekokulu açılmıştır. Bu okullar 1972 yılında kapatılmıştır. 1969 yılından itibaren teknik ve meslek liselerinden mezun olmak için çıkarılan yönetmelikle yeterlilik sınavı getirilmiştir (Ceylan, 2004).

1970'te yükseköğrenimini lise üzerine yapmayan yüksekokul mezunlarına üniversite seviyesinde bir öğrenim daha yapmak isteğinde olanların yüksekokullarda gördükleri öğrenim ve ulaştıkları genel ve mesleki kültür seviyesi göz önünde tutularak üniversiteye girişte aday olmak üzere ayrıca lise diplomasının aranmaması ve yüksekokul diplomalarının, en azından bu diploma yerine sayılması kabul edilmiştir (Tebliğler Dergisi, 1615).

4.3. Sekizinci Millî Eğitim Şûrası (1970)

Sekizinci Milli Eğitim Şurası 28 Eylül 1970 Pazartesi günü Ankara'da toplanarak çalışmalarına başlamıştır. Şuranın gündemi Ortaöğretim sistemimizin kuruluşu ve yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi olarak belirlenmiştir (Milliyet, 1970).

Talim Terbiye Kurulu Sekizinci Milli Eğitim Şurası öncesinde bir ön hazırlık olarak ortaöğretim sisteminin kuruluş ve yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda üniversiteler ve ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği içerisinde bir ön çalışma gerçekleştirmiştir. Bu maksatla İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde, İstanbul

Teknik Üniversitesinde, Orta Doğu Teknik Üniversitesinde, Hacettepe Üniversitesinde, Ege Üniversitesinde, Ankara Üniversitesinde, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı ve temsilcilerinin de katıldığı komisyon toplantıları yapılarak konu hakkında görüşleri birer raporla saptanmıştır. Ayrıca iktisadi ve ticari ilimler akademileri başkanları toplantısı düzenlenerek konu üzerinde görüş alışverişinde bulunulmuş ve görüşler bir rapora bağlanmıştır (MEB, 1991h).

Üniversite, akademi ve diğer bilimsel kuruluşların komisyon çalışmalarından da faydalanmak suretiyle, ortaöğretim sisteminin kuruluşu ve yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanan taslak hakkında görüşme yapılmak üzere İzmir, Van, Diyarbakır, Trabzon, Konya ve İstanbul'da Milli Eğitim Bakanı Orhan Oğuz ve Talim Terbiye Kurulu Başkanının katıldığı bölge milli eğitim müdürleri toplantıları düzenlendi. Toplantılara her ilden milli eğitim müdürünün başkanlığında çeşitli türlerde ki eğitim kurumlarının temsilcileri katıldı. Toplantılarda şuraya sunulacak esaslarla ilgili yararlı olabilecek değişiklikler bölge raporları olarak belirlendi. Bütün bu görüş ve eleştiriler ışığı altında ön taslak Talim Terbiye Kurulunca yeniden gözden geçirildi. Taslağa son şekli verilerek "Temel Çalışma Dokümanı" adıyla bastırıldı ve Sekizinci Milli Eğitim Şurasına sunuldu (Özalp ve Ataünel, 1997).

Başbakan Süleyman Demirel şura konuşmasında milli eğitim sisteminin tümünü gözden geçirmek ve toplumun gelişen durumuna ve bu durumun icap ettirdiği ihtiyaçlara göre milli eğitim sistemi ile ilgili tabandan tepeye, tepeden tabana kadar bir ıslahat yapmak gerektiğini ifade etmiştir.

Milli eğitim sisteminin birçok problemlerinin olduğunu milli eğitim şurasının sadece bu problemlerin teşhislerini değil ayrıca çare önerilerini de sunması gerektiğini belirtmiştir. Türkiye'de eğitimin sadece bürokrasi için eleman yetiştiren bir kurum olmaktan çıkması, Türk vatandaşlarını kendi hayatlarını kendi kazanabilen ve bu konuda mücadele gücüne sahip kişiler olarak yetiştirmenin önemine değinmiştir.

İlköğretim, ortaöğretim ve daha sonra yükseköğretim konusuna değinen Demirel, yüksekokul ve üniversitelere giden öğrenci sayısının yüzde 30'lara çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir. Daha sonra eğitim ile kalkınma arasındaki ilişki ve kültür

meselesi hakkında kısa açıklamalar yapmış ve heyeti selamlayarak konuşmasını sonlandırmıştır (Özalp ve Ataünal, 1997).

Milli Eğitim Bakanı Orhan Oğuz şurayı açış konuşmasında toplumun ekonomik ihtiyaçlarına uygun bir eğitim sistemini kurmanın zorunlu olduğunu, mevcut sistemin üniversitelerin önüne öğrenci yığan bir şekilde çalıştığını, vatandaşların eğitim isteklerine ve toplumun ihtiyaç ve taleplerine cevap veren bir sistemin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Türk eğitim sisteminde öğrencilere bilgi yüklemek ve onları ezbere sevk etmek yerine, öğrenme ve inceleme yollarını gösteren bilimsel düşünme ve araştırma yeteneğini kazandıran bir anlayışı getirmek gerektiğini ifade etmiştir.

Bakan Oğuz konuşmasının bir bölümünü mesleki ve teknik eğitime ayırmıştır. Mesleki ve teknik eğitime önem veren bir sistemi geliştirmeleri lüzumluyken aksi yönde ilerleyen bir mekanizma ile karşı karşıya olduklarını ifade etmiştir. Eğitim hizmetlerinin ekonomik kalkınmaya destek sağlamak yerine adeta ona engel olan bir duruma geldiğini belirten Milli Eğitim Bakanı konuşmasını şöyle sürdürmüştür:

“1955-1968 yıllarında liseye yeni kayıt olan öğrenci oranı yüzde 43'ten yüzde 62'ye yükselmiştir. Halbuki sanat enstitülerinde bu oran yüzde 18'den yüzde 13'e düşmüştür. Kız enstitülerinde ise yüzde 7'den yüzde 3'e inmiştir. Ekonominin ihtiyaçlarına uymayan bu mekanizmanın ayrıntılarına girmeden temel nedenlerine temas etmek istiyorum.

1. Teknik öğretime gidecek gencin akademik kabiliyet ve üstün zekaya ihtiyaç göstermediği inancı ve liseye imtihanla giremeyenlerin teknik öğretime sevk edilmeleri
2. Mesleki ve teknik öğretimin önünün yükseköğretime kapalı olması
3. Yükseköğretime geçiş için bazı mesleki derslerin denkliğinin kabul edilmeyip aynılık prensibine sıkı sıkıya bağlı kalınması

4. Teknik öğretimde ekonominin ulaştığı merhale dikkate alınmadan ve istihdam imkanları araştırılmadan şubeleşme işlerinin yapılması

5. Mesleki ve teknik Öğretimde yetişen elemanların ücret, yetki ve sorumluluklarının tespit edilmemiş bulunması.

Bu temel nedenlere diğer bazı hususları da eklemek mümkündür. Mesleki ve teknik öğretiminin ekonomimizin gelişmesine yardımcı olmadığı ve onu hızlandırmadığı gibi, bu kuruluşlarda okuyan öğrenciler, hatta bazı öğreticiler üzerinde haksız manevi bir baskı, bir aşağılık kompleksi yarattığı da bir vakıadır” (MEB, 1991h, s.12).

4.3.1. Şura Gündemi ve Kurulan Komisyonlar

Sekizinci Milli Eğitim Şurasında mesleki teknik eğitim bir gündem maddesi olarak ele alınmamıştır. Ortaöğretim sistemimizin kuruluşu ile yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusu ana gündem maddesidir. Talim Terbiye Kurulu şuraya hazırlık çalışmaları sırasında görüşülmek üzere 54 maddeden oluşan esaslar belirlemiştir. Bu esaslar şura çalışmaları sırasında Birinci Devre Ortaöğretim ve İkinci Devre Ortaöğretim olmak üzere iki komisyon tarafından incelenmiştir. Aynı ayrı değerlendirilerek çeşitli kararlar alınmıştır. Ayrıca İkinci Devre Ortaöğretim Komisyonu üç alt komisyona ayrılmıştır. Bu alt komisyonlar ise şunlardır:

1. Yükseköğretim hazırlayan programlar
2. Hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan programlar.
3. Hayata ve mesleğe hazırlayan programlar (MEB, 1970a).

4.3.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar

Sekizinci Milli Eğitim Şurası Türk Eğitim Sisteminin ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere 3 öğretim kademesinden oluşmasını kabul etmiştir. Ortaöğretim 12-17 yaşlar arasındaki öğrencilerin genel mesleki ve teknik her türlü eğitimini kapsayan bir öğretim kademesi olarak tanımlamıştır. Ortaöğretim kurumlarına, öğrencilere genel kültür, vatandaşlık eğitimi, ilgi ve yeteneklerine göre onları iş alanlarına ve yüksek öğretime hazırlama görevleri verilmiştir. Ortaöğretimin

iki devreden oluşması öngörülmüş; birinci devrenin ortaokullardan, ikinci devrenin de bu okula dayalı genel, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından oluşacağı ifade edilmiştir. İkinci devre ortaöğretimin üç temel görevi olduğu belirtilmiştir.

Bunlar:

1. Öğrencilerini yükseköğretime hazırlamak
2. Hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlamak
3. Hayata ve iş alanlarına hazırlamak.

Bu üç temel görevi yerine getirebilmek için ikinci devre ortaöğretim kurumlarında,

1. Yükseköğretime hazırlayan programlar
2. Hem Mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan programlar
3. Hayata ve iş alanlarına hazırlayan programların düzenlenmesi öngörülmüştür (MEB, 1991h).

Ortaöğretim ikinci devresinin birinci yılı yöneltme sınıfı olarak belirlenmiştir. Birinci devre sonunda öğrencilere yapılan yöneltme tavsiyelerindeki muhtemel yanlışları düzeltme imkân ve fırsatının sağlanması amaçlanmıştır.

Yöneltme sınıfında genel kültür sağlayan ortak mecburi dersler ile öğrencileri ilgi istidat ve kabiliyetlerine göre müteakip yıllardaki çeşitli programlara yönelten seçmeli derslerin bulunacağı, ortak mecburi derslerin bütün mesleki ve teknik okulların birinci sınıflarında da aynen uygulanacağı, aynı seçmeli dersleri bu saatler kadar uygulamayan diğer okulların birinci sınıflarından mesleki ve teknik okulların ikinci sınıflarına geçmek isteyenler için yeni ders yılına başlamadan önce yoğunlaştırılmış telafi kursları düzenleneceği ifade edilmiştir.

Hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan programların öğrenim süresinin yöneltme sınıfı üzerine üç yıl olacağı, bu programların özellikle teknisyen okulları ile ilk öğretmen okulları gibi eğitim kurumlarında uygulanacağı belirtilmiştir. Bu okullarda yüksek öğretime hazırlayan programlar arasından seçilecek biri veya birkaçı ile meslek dersleri ve uygulamaları verileceği, sadece bazı özel dersler ile

seçmeli dersler arasında aynılık yerine denklik düşünölebileceği, gerekiyorsa haftalık ders saatlerinin arttırılacağı belirtilmiştir. Diğer bakanlıklara bağlı teknisyen seviyesinde eleman yetiştiren okulların da bu gruba girmesine karar verilmiştir (MEB, 1991h).

şurada hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar; az masraflı tesis, araç ve gereç isteyen programlar ile masraflı tesis, araç ve atölyeler gerektiren programlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Birinci gruba giren az masraflı tesis, araç ve gereç isteyen çalışma alanları büro eğitimi ve sekreterlik, muhasebe, turizm (tercüman rehberlik), kooperatifçilik, teknik ressamlık, ev ekonomisi, sağlık eğitimi, tarım (tavukçuluk, arıcılık, meyvecilik, tarım endüstrisi gibi), kütüphanecilik, güzel sanatlar (resim, müzik, sahne sanatları gibi) olarak belirlenmiştir.

Bu programları imkân ve şartları elverişli olan ikinci devre her orta öğretim kurumunun açabilmesine, yöneltme sınıfını takip eden iki yılın programının öğrenciye, yarı yarıya genel kültür ve meslek formasyonu verecek şekilde düzenlenmesine karar verilmiştir.

Masraflı tesis ve atölyeler gerektiren programlar ise yapı, tesviyecilik, demircilik, marangozluk, motorculuk, elektrikçilik, elektronik, elektronik hesap makineleri, dökümcülük, modelcilik, laborantlık, matbaacılık, mensucat, otelcilik ve turizm, giyim konfeksiyon, el sanatları (nakış, dokumacılık halıcılık, hasır işleri, yapma çiçek), besinler ve beslenme, ev idaresi vb. olarak belirlenmiştir. Bu programların ancak gerekli tesisleri olan meslek ve teknik öğretim kurumlarında açılabilceği ifade edilmiştir.

Bu programların genel özelliğinin öğrenciye tercih ettiği alanda vasıflı işçi düzeyinde bir formasyon kazandırmak olduğu belirtilmiş, bunu gerçekleştirebilmek için yöneltme sınıfına dayalı olarak 10. ve 11. sınıflarda ders saatlerinin üçte ikisinin meslek derslerine ve uygulamalarına ayrılmasına, bazı alanlar için ise yalnızca 10. sınıfta meslek bilgisi veren programlar düzenlenmesine karar verilmiştir (MEB, 1970b).

4.3.3. Kararların Sonuçları ve uygulamaları

Sekizinci Milli Eğitim Şurası altı gün süren yoğun mesainin sonunda 3 Ekim 1970 Cumartesi günü Profesör Halil Vehbi Eralp'ın kapanış konuşmasıyla sona ermiştir. Yönetmeliğe göre üç yılda bir toplanması gerekirken son şuradan sekiz yıl sonra toplanabilen Sekizinci Milli Eğitim Şurasında ortaöğretim sisteminin kuruluşu ve yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda kapsamlı kararlar alınmıştır (Milliyet, 1970).

Şura kararları doğrultusunda erkek sanat enstitülerinin adı, Lise olarak değiştirilmiştir. Bu okullar ortaokula dayalı ve öğrencilere bir zanaat öğretilerek hayata hazırlayan üç yıllık okullara, endüstri meslek liseleri de dört yıllık teknik liselere dönüştürülmüştür. Kız sanat enstitüleri ise kız meslek liseleri haline gelmiştir. 1974-1975 Öğretim yılından itibaren orta dereceli bütün mesleki ve teknik okullar meslek lisesi adını almıştır (Güven, 2000).

1972 yılında Adana Suni ve Sentetik Elyaf Sanayi A.Ş. ile işbirliği içinde Teknik Kız Meslek Lisesi açılmıştır. 1974 yılında Etibank Genel Müdürlüğü ile işbirliği içinde Konya Seydişehir Endüstri Meslek Lisesi bünyesinde metalurji bölümü açılmıştır. 1975 yılında PTT Genel Müdürlüğüyle işbirliği içinde İstanbul Gültepe Endüstri Meslek Lisesi bünyesinde Telekomünikasyon bölümü açılmıştır. Yine 1975 yılında Konya Mimarlık ve Mühendislik Akademisi ile işbirliği içinde Konya Merkez Endüstri Meslek Lisesi bünyesinde harita ve kadaströ bölümü açılmıştır (Deniz, 2001).

Şurada alınan bir karar da liselerde sekreterlik muhasebe gibi büyük yatırım masrafları istemeyen bazı meslek programları ilave edilerek bir kısım öğrencileri hayata ve iş alanlarına hazırlayan bir öğrenim vermektir. Bu konuda birkaç deneme gerçekleştirildi ise de beklenen başarı elde edilememiştir (Oğuzhan, 1981).

Ortaokul müfredat programında değişikliğe gidilmiştir. 1949 yılından beri uygulanmakta olan ortaokul programı günün şartlarına uygun bir şekilde düzenlenmek istenmiştir. Bu doğrultuda tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri "Sosyal Bilgiler" adı altında; fizik, kimya ve tabiat bilgisi dersleri ise "Fen Bilgisi" adı altında toplanmıştır (Cicioğlu, 1985).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren erkek mesleki ve teknik öğretim okullarından sanayideki iş alanlarına insan gücü yetiştirmek, kız mesleki ve teknik öğretim okullarında ev hanımı yetiştirmek başlıca amaç olmuşken, bu dönemde mesleki ve teknik eğitim veren bazı okulların sadece yüksekokullara öğrenci hazırlayan liseler haline dönüştüğü görülmektedir (Doğan, 1977).

4.4. Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası (1974)

Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası gündemindeki konuları görüşmek üzere 24 Haziran-4 Temmuz 1974 tarihleri arasında Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ'ın başkanlığında Ankara'da toplanmıştır (Milliyet, 1974).

Şuranın gündemini milli eğitim sistemimizin bütünlüğü içinde programlar ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar üzerinde bakanlıkça hazırlanan önerilerin incelenmesi teşkil etmiştir (Cumhuriyet, 1974).

Şura Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün açış konuşması ile başlamıştır. Korutürk, kısa konuşmasında bugüne kadar milli eğitim şuralarının, hükümetlerin eğitim politikasına rehberlik için pek çok önemli kararlar aldığını, toplum şartlarının dünyada ve ülkemizde süratle değiştiğini, bu itibarla Türk Toplumunu olarak eğitim davası ve Türk Gençliğinin yetiştirilmesi yolunda metotları inceleme ve kontrol etmenin görevleri olduğunu ifade etmiş ve şuraya başarılar dileyerek konuşmasına son vermiştir.

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ ise şuranın açılışında yaptığı konuşmada bundan önce sekiz şuranın toplandığını ve bu şuralarda eğitim sistemi ile ilgili çeşitli konularda çalışmalar yapıldığını, 24 Haziran-4 Temmuz tarihleri arasında yapacakları çalışmada ise genel olarak milli eğitim sisteminin bütünlüğü içinde programlar ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar üzerinde hazırlanan önerilerin inceleneceğini, şurada incelenmek için hazırlanan ön taslağın daha önceden tebliğler dergisinde 100 bin nüsha bastırıldığı ve bütün eğitim kurumlarına bakanlıklara ve çeşitli kurumlara dağıtıldığını, bununla ilgili görüş bildirildiğini, bu arada Van, Trabzon, İstanbul, Sivas, Konya ve İzmir'de bölge toplantıları yaptıklarını, bu toplantılardan elde edilen sonuçların raporlandığını ve Talim Terbiye Kurulunca değerlendirildiğini, geniş katılımlı olarak öğretmenlerin ve meslek

kuruluşlarının görüş ve temennilerinin alındığını, üniversite, Akademi ve yüksek okullar ile işbirliği yapıldığını ifade etmiştir.

Eğitim sisteminin ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğunu, Milli Eğitim Sisteminin bilimsel kuruluşu olan milli eğitim şuralarının her yıl toplanarak toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde eğitim sistemini geliştirme çalışmalarını yapmasının gerekliliğine inandığını ifade etmiş; ilköğretim, genel ortaöğretim, mesleki ve teknik öğretim, öğretmen yetiştirme ve yükseköğretim konusunda mevcut durum analizi yapmıştır. Bu bölümde, mesleki ve teknik eğitimle ilgili olarak kalkınma planlarında ortaöğretim kesimdeki öğrencilerin mesleki ve teknik öğretime kaydırılmasının öngörüldüğü halde uygulamada bu hedefe ulaşamadığını, insan gücünü yetiştirmek ve gençlerimizi belli meslek bilgi ve becerileri ile donatmak, hayata hazırlamak ve yükseköğretimin önündeki yığılmaları önlemenin mesleki ve teknik öğretimin plan hedefleri yönünde geliştirilmesine bağlı bulunduğunu, mesleki ve teknik okullara öğretmen yetiştiren kurumlarda kapasite artırma ve gece öğretime geçmek suretiyle ihtiyacın karşılanması için gerekli bütün tedbirlerin alınmasının zaruri olduğunu belirtmiştir.

Milli Eğitim Bakanı Üstündağ, öğrenci sayıları ve bakanlığın faaliyetleri ile ilgili genel bazı istatistikler verdikten sonra yükseköğretim sorununa değinmiştir. Dokuzuncu Milli Eğitim Şurasından yükseköğretim önünde birikim olarak kendini gösteren ve çok ciddi bir görünüm arz eden bu soruna köklü bazı çözüm yolları getirmesinin beklendiğini ifade etmiştir (MEB, 1991j).

Şura için hazırlanan ve 1788 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan ön taslak, temel çalışma dokümanı olarak kitap halinde bastırılmış, bu temel çalışma dokümanında yer alan öneriler üzerinde Şura çalışmaları yürütülmüştür. Ayrıca şura üyelerinin yararlanması için konu ile ilgili 55 adet araştırma ve eser gönderilmiştir.

4.4.1. Şura Gündemi ve Kurulan Komisyonlar

Şurada iki komisyon kurulmuştur. Bu komisyonların ilki Ölçme ve Değerlendirme Komisyonu, ikincisi ise Programlar Komisyonudur. Programlar Komisyonu ise kendi içerisinde iki alt çalışma grubuna ayrılmıştır. Bunlar, mesleki ve teknik liseler ve

Ortaöğretimdir. Mesleki ve teknik liseler alt çalışma grubunun gündemi şu şekilde oluşturulmuştur:

1. Mesleki ve teknik liselerde uygulanacak hem mesleğe hem yükseköğretime hazırlayan programlar ile ilgili ders dağıtım çizelgeleri ön taslakları ile hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar ile ilgili ders dağıtım çizelgeleri ön taslaklarının incelenmesi.

2. Ders geçme ve kredi düzeninin uygulamaya konması için İzmir Deneme Motor Enstitüsü ve Teknik Lisesi Müdürlüğünce hazırlanan önerinin incelenmesi ve mesleki ve teknik liselerde bu konuda 1974-1975 öğretim yılında başlayacak uygulama ile ilgili esasların tespiti.

3- Çalışma grubu raporunun hazırlanması ve komisyona sunulmak üzere çoğaltılmak için en geç 29 Haziran cumartesi günü saat 17.00'a kadar genel sekreterliğe teslim edilmesi (MEB, 1991j).

4.4.2. Mesleki Teknik Eğitimle İlgili Alınan Kararlar

Şurada öncelikli olarak 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda geçen Türk milli eğitiminin genel amaçları, özel amaçları ve temel ilkeleri sıralanmıştır. Daha sonra Türk Eğitim Sisteminin genel yapısı ve programlar incelenmiştir. Milli Eğitim Temel Kanununda geçen okul öncesi eğitim, temel eğitim ve ortaöğretim başlıkları ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Son olarak ölçme ve değerlendirme ile ilgili kararlara değinilmiştir.

Mesleki ve teknik eğitimle ilgili olarak hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar kapsamında, ortaöğretim seviyesinde bir öğrenimle yetinmek isteyen, yükseköğretime hazırlayan programlara geçiş koşullarını yerine getirmeyen veya yükseköğretim hazırlayan programı izlerken bırakmak isteyen öğrenciler için, onları hayata veya iş alanlarına hazırlayan çeşitli programlar düzenlenmesine, bu programların olanak ve koşulları elverişli olan her türden ortaöğretim kurumlarında uygulanmasına karar verilmiştir (Mihçioğlu, 1974).

Hayata veya iş alanlarına hazırlayan programlarda belirtilen bütün programlar için ortak derslere ek olarak hayata ve iş alanlarına hazırlama amacına uygun yeter ağırlıkta meslek derslerine ve seçmeli derslere yer verilmesi kararlaştırılmıştır.

Hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan programlar, hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar ile ilgili olarak bakanlıkça şuraya sunulan ön taslaklar şurada incelenmiştir. Yalnızca birkaç program alanına ait örnekler halinde hazırlanan söz konusu ders dağıtım çizelgelerinin diğer bölümlere ait çizelgeleri de kapsayacak şekilde denklik ilkesine de uymak suretiyle bakanlıkça yeniden gözden geçirilmesi, deneme niteliğinde uygulamaya konulması ve sürekli olarak geliştirilmesi önerilmiştir.

Mesleki yaygın eğitim kurumlarında izlenerek başarı sağlanan meslek ve atölye derslerinden meslek lisesi derslerinin veya seçmeli derslerden denkliği bakanlıkça kabul edilenlerin hayata ve iş alanlarına hazırlayan programların uygulandığı eğitim kurumlarında kredi olarak değerlendirilmesine karar verilmiştir (Özalp ve Ataünel, 1997).

Öğretim yılı içindeki pratik öğretim, okul atölyelerinde yapılır. Ancak bu çalışmaların sanayi ilişkilerini geliştirmek ve öğrencileri gerçek İş hayatına hazırlamak maksadıyla sanayi ve işyerlerinde de yapılabilmesi; pratik öğretimin yapılacağı işyerlerinin okul müdürünün başkanlığında ilgili bölüm öğretmenlerinden ve işyeri temsilcilerinden meydana gelecek bir komisyon tarafından incelenmesi ve programın amaçlarına uygun bir pratik öğretimin yapılabileceği saptandıktan sonra pratik öğretimin yapılması konusunda Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelik esaslarına uygun olarak işyeri ile protokol düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

Pratik öğretimin etkinliğini ve sürekliliğini sağlamak için haftalık, aylık veya yıllık programların amaç ve muhtevayı zedelememek suretiyle yoğun bir şekilde veya blok ders olarak işlenmesi, pratik öğretimde öğrencilerin çalışmasının okul müdürlüğünce görevlendirilecek bir öğretmen tarafından izlenmesi uygun görülmüştür. Mesleki ve teknik öğretim kurumlarının teknolojik yeniliklere ve çevre özelliklerine göre tesis araç ve gereçler ile donatılması kararlaştırılmıştır (Özalp, 1976).

Öğrencilerin gerek temel eğitim, gerekse orta öğretim kademesinde hayata ve iş alanlarına yönlenebilmesi ve bu amaçla geliştirilmiş programlarının çekicilik kazanabilmesi için temel eğitim ve orta öğretim kademelerine uyan başlıca meslek kademeleri ile meslek çeşitlerinin iyi belirlenmesi, her kademe görev alacak elemanların unvan, yetki, görev ve sorumluluklarının kanunla düzenlenmesinin gerekliliği, orta öğretim kademesinde meslek alanları ve çalışma koşullarının çekici kılınmadıkça öğrencileri hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlara zorlayıcı tedbirlerle yöneltmenin mümkün olmayacağı ve öğrencilerin şimdi olduğu gibi yükseköğretim kapılarına yığılmaya devam edeceği ifade edilmiştir. Bu konuda Milli Eğitim Temel Kanununun 14. maddesi doğrultusunda çırak-kalfa ve ustalar kanun tasarısı ile mesleki unvan yetki ve sorumlulukları belirleyen kanun tasarısının en kısa zamanda yüce meclise sunulmasına karar verilmiştir.

Orta öğretim kademesinde mesleğe, hayata ve iş alanlarına hazırlayan programların, modern fen programlarını geliştirme projesinde olduğu gibi ayrı bir araştırma projesi halinde ele alınması uygun görülmüştür.

Milli Eğitim Temel Kanunu 29. maddesinde geçen "ortaöğretim çeşitli programları uygulayan liselerden meydana gelir. Belgeli bir programa ağırlık veren okullara lise, teknik lise ve tarım meslek lisesi gibi eğitim dallarını belirleyen adlar verilir" hükmü doğrultusunda bütün ortaöğretim kurumlarına lise adı verilmesine, buna göre:

1. Teknisyen Okulu yerine Teknik Lise
2. Sanat Enstitüsü yerine Meslek Lisesi (erkek veya kız)
3. Kız Enstitüsü yerine Meslek Lisesi (erkek veya kız)
4. İmam Hatip Okulu yerine İmam Hatip Lisesi
5. Kolej adını kullanan resmi ve özel bütün liselerden yabancı dil öğretimi ile ilgili özellikleri sürdürmek kaydıyla bu adın kaldırılarak bunun yerine lise
6. Öğretmen Okulu yerine yüksek Öğretmen Okulu hazırlık niteliğinde olmak üzere yalnızca Öğretmen Lisesi adlarının kullanılması kararlaştırılmıştır (MEB, 1991j).

4.4.2.1. Kararların Sonuçları ve uygulamaları

1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu Milli Eğitim Sisteminin temelini oluşturmuştur. Milli Eğitim Temel Kanununda bulunmayan konular ve kanunda değiştirilmesi düşünülen konular şurada karar altına alınmıştır. Şurada 1974-1975 Öğretim yılının uygulama planı hazırlanmıştır. Planda yeni sistemle alakalı yapılacaklar ayrıntılı şekilde dile getirilmiştir. Şura kararları doğrultusunda milli eğitim örgün ve yaygın eğitim olarak yeniden yapılandırılmıştır (Deniz, 2001).

Dokuzuncu şura, bir önceki şurada kabul edilen ortaöğretim alanındaki yönlendirici programları kabul etmiştir. Programa ait dersler ve amaçlar belirlenmiştir. Ders geçme ve kredi sisteminin uygulanması da benimsenmiştir. Okullar arası öğrenci akışı ile ilgili olarak ölçme işlemi ve ölçme sonuçlarının kullanılmasına ilişkin ilkeler getirilmiş ve 5'li not sistemine dayalı bir ölçek verilmiştir (Binbaşıoğlu, 1999).

Öğretimde çok kitap uygulamasından tek kitap uygulamasına geçiş de bu şurada kararlaştırılmıştır. Bu şurada getirilen eğitim sisteminde yatay ve dikey geçişler ile öğrenci akışı konusundaki diğer ilkeler gerçekleştirilememiştir. Ders geçme ve kredi düzeni de 1974-75 eğitim-öğretim yılında deneme niteliğinde uygulamaya konulmuşsa da ortaya çıkan bazı sorunlar karşısında bundan vazgeçilmiştir (Fatma ve Mehmet Ünal, 2010)

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti kuruluş tarihinden itibaren çağı yakalamak ve onun önüne geçmek için mücadele etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun her aşamasında eğitim en az ülkenin bağımsızlığı kadar ön plana çıkarılmış, milli ve çağın gereklerine uygun bir eğitim anlayışının yerleştirilmesine çalışılmıştır.

Cumhuriyet yöneticileri geçmişteki tecrübelerin ışığında eğitim öğretim kurumlarının mutlaka düzenlenmesi gerektiğini kavramışlar, milli ve merkeziyetçi bir eğitim sistemini kabul etmişlerdir. Eğitim sisteminin ve eğitim kurumlarının düzenlenmesi görevini de Milli Eğitim Bakanlığına bırakmışlardır. Milli Eğitim Bakanlığı cumhuriyetten bu yana eğitimle ilgili önemli problemlerle karşılaşmış, bu problemleri çözmek için kendi içinde önemli teşkilatlar oluşturmuştur.

Bu teşkilatların en önemlilerinden biri de Milli Eğitim Bakanlığının en yüksek danışma kurulu olan Türkiye'de eğitim sistemini geliştirmek ve eğitimin niteliğini yükseltmek için eğitim ve öğretim ile ilgili konuları incelemekten ve öneri niteliğinde kararlar almaktan sorumlu olan Milli Eğitim Şurasıdır.

1933 tarihi ve 2287 sayılı kanunla hukuki statüsüne kavuşan ve Milli Eğitim Merkez Teşkilatının sürekli bir kurumu haline gelen Milli Eğitim Şurası eğitim tarihimizde önemli bir rol oynamıştır. Eğitim sorunlarını tartışarak çözümler üretmiş, yeni ihtiyaçlarla olası gelişmeleri öngörerek aldığı kararları, bu kararların uygulama makamı olan Milli Eğitim Bakanlığına sunmuştur.

1939 yılında yapılan ilk Millî Eğitim Şûrası bir anlamda diğerlerini yapılış ve şekil bakımından etkilemiştir. 1940'lardan itibaren Milli Eğitim Bakanlığı kadroları yeni ihtiyaçlara göre şekillenmeye başlamıştır. Teknolojinin hızla gelişmesi, eğitim ve öğretim kurumlarının değişen şartlara göre düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Türkiye'nin 1945'ten sonra batıyla stratejik ortaklığa girmesi Türk Eğitim Sistemindeki değişimleri de hızlandırmıştır.

1939 yılından 1980 yılına kadar dokuz şura düzenlenmiştir. Toplanan şuraların yarısından fazlası yasal süresi içinde toplanamamıştır. 1950'ye kadar yapılan dört Milli Eğitim şurasında alınan kararların uygulama oranı yüksek olmuştur. Alınan

kararlar diğer şuralara göre daha kısa sürede uygulanarak eğitim öğretime yansımıştır. 1950'lerden itibaren ise milli eğitim şuralarında alınan kararların uygulama süresi çok daha uzun olmaya başlamıştır.

Cumhuriyetten bu yana mesleki ve teknik eğitimi geliştirmek, yaygınlaştırmak ve verimli hale getirmek için yönetmelik ve kanunlar çıkarılmıştır. Milli eğitim şuralarında da aynı yönde kararlar alındığı gözlenmektedir. İlk yıllarda mesleki ve teknik eğitim bir sistem ve plan doğrultusunda sürdürülememiştir. 1940'lı yıllara kadar mesleki ve teknik eğitim adına Mesleki Tedrisatın İnkişafı Planı dışında önemli bir gelişmenin olmadığı görülmektedir. 1940'lardan sonra mesleki ve teknik eğitimin, memleketin gelişmesiyle beraber savunmasında da ne kadar önemli olduğunun farkına varılmıştır. Bu duruma paralel olarak Millî Eğitim Bakanlığına ayrılan bütçe arttırılmış, bu ödenekler bina, derslik ve atölye yapımında kullanılmıştır.

1960'lardan itibaren ise bu yaygınlaşan sisteme etkili ve milli bir nitelik edindirme gayretleri dikkati çekmektedir. Yapılan düzenlemeler incelendiğinde Milli Eğitim şuralarında alınan önemli kararların uygulanmasında önemli problemler yaşandığı görülmüştür. Mesleki teknik eğitimle ilgili alınan kararların işlerlik kazanmasının uzun yıllar sonra gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Milli eğitim şuralarında gündem olmalarına ve bu konularda önemli kararlar alınmasına rağmen dönem itibariyle eğitim programlarından kaynaklanan sorunlar, işgücü piyasası ile yaşanan olumsuzluklar, yetersiz altyapı ve eski teknolojiden kaynaklı problemler, mesleki ve teknik Yükseköğretim ve meslek yüksekokullarında yaşanan sıkıntıların istenilen düzeyde çözüme kavuşturulamadığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adem, M. (2000). *Atatürkçü düşünce ışığında eğitim politikamız*, Ankara: Çağdaş Yayınları.
- Akkutay, Ü. (1996). *Milli eğitimde yabancı uzman raporları*, Ankara: Avni Akyol Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları.
- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, İ. (1980). *Mesleki ve teknik eğitim prensipleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, İ. (1998). *Mesleki ve teknik Eğitimin esasları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Altinkaynak, E. (1963). *Bütün cepheleriyle yedinci millî eğitim şûrası*, İstanbul: Çan Yayınları.
- Aslaner, N. (2008). *Milli eğitim şuraları ve eğitim politikaları 1939-1946* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bal, H. (1991). *1924 raporunun Türk Eğitimine etkileri ve John Dewey'in eğitim felsefesi*, İstanbul: Aydınlar Kitabevi.
- Baloğlu, Z. (1961). *Eğitim planlaması Asya ve Afrika eğitim planları*, Ankara: MEB Yayınları.
- Başar, E. (2004). *Milli eğitim bakanlarının eğitim faaliyetleri (1920-1960)*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Başar, E. (1999). *Milli eğitim bakanlarının eğitim faaliyetleri (1960-1971)*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Başgöz, İ. (1995). *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Başgöz, İ. ve Wilson, H. (1968). *Türkiye Cumhuriyetinde eğitim ve Atatürk*, Ankara: MEB Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1993). *Çağdaş eğitim ve köy enstitüleri*, Ankara: MEB Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye'de eğitim bilimleri tarihi*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet dönemi eğitim bilimleri tarihi*, Ankara: Tekışık Matbaası.

- Bolat, Y. (2016). *Türkiye’de mesleki teknik eğitimin mevcut durumu ve farklı ülkelerle karşılaştırılması*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Buyse, Ö. (1939). *Teknik öğretim hakkında rapor*, İstanbul: Maarif Vekaleti Yayınları.
- Ceyhan, E. (2004). *Türk eğitim tarihi kronolojisi (1299-1997)*, Edirne: Ulusal Yayıncılık.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyetinde ilk ve ortaöğretim*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Demir, E., Şen, H. (2009 Ocak). Cumhuriyet dönemi mesleki ve teknik eğitim reformları. *Ege Eğitim Dergisi*, 10, 76-93.
- Deniz, M. (2001). *Milli eğitim şuralarının tarihçesi ve eğitim politikalarına etkileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Dinç, S. (1999). *Cumhuriyet döneminde yapılan milli eğitim şuraları ve alınan kararların uygulanması (1927-1960)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dinç, S. (2008). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihimizde 1. millî eğitim şurası ve uygulamaları*. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_I_milliegitim_surasi.pdf.
- Dinç, S. (2008). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihimizde 2. milli eğitim şurası ve uygulamaları*. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_II_milliegitim_surasi.pdf.
- Dinç, S. (2008). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihimizde 3. milli eğitim şurası ve uygulamaları*. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_III.milliegitim_surasi_ve_uygulamalari.pdf.
- Dinç, S. (2008). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihimizde IV. millî eğitim şurası ve uygulamaları (22–31 Ağustos 1949)*. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_milli_egitim_surasi_IV.pdf.

- Dinç, S. (2008). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihimizde V. milli eğitim şurası ve uygulamaları (5 - 14 Şubat 1953)*. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_V_milliegitim_surasi.pdf.
- Dinç, S. (2008). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihimizde VI. milli eğitim şurası ve uygulamaları (18 - 23 Mart 1957)*. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_VI_milliegitim_surasi.pdf.
- Doğan, H. (1983). *Mesleki ve teknik eğitim, cumhuriyet döneminde eğitim*, MEB Devlet Kitapları, İstanbul: MEB Yayınları.
- Doğan, H. (1977). *Ülkemizde endüstrileşme ve teknik eğitim*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası açıldı, (1974, 5 Haziran). *Milliyet*, Erişim Adresi: http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/bmzkMKqeqEDDq5vzxEvuJQ_x3D_x3D_.
- Duman, T. (1991). *Türkiye’de ortaöğretime öğretmen yetiştirme*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Eğitim reformu için yeni örgüt kurulacak, (1970, 4 Ekim). *Milliyet*, Erişim Adresi: http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/tP6cB3wdX4qIou6w_x2F_5Qzeg_x3D_x3D_.
- Eğitim şurası, milli eğitim sistemi ve öğrenci akışı sorununu inceliyor, (1974, 24 Aralık). *Cumhuriyet*, Erişim Adresi: www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/1974/6/24.xhtml.
- Ekinci, Y. (1990a). *Tarih içinde Türklerde meslek eğitimi*, Ankara: MEB Yayınları.
- Ekinci, Y. (1990b). *Tarih içinde Türklerde meslek eğitimi çıraklık ve yaygın eğitim*, Ankara: MEB Yayınları.
- Eski, M. (1999). *Cumhuriyet döneminde bir devlet adamı Mustafa Necati*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Erdem, T. (1982). *Anayasalar ve seçim kanunları (1876-1982)*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Ergin, O. (1977). *Türkiye maarif tarihi V*, İstanbul: Esen Kültür Yayıncılık.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1986). *Eğitim bilimine giriş*, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Gedikoğlu, Ş. (1978). *Kemalist eğitim ilkeleri ve uygulamalar*, İstanbul: Çağdaş Yayıncılık.

- Güven, İ. (2000). *Türkiye'de devlet, eğitim ve ideoloji*, Ankara: Siyasal Yayınları
- Hesapçioğlu, M. (1984). *Türkiye'de insan gücü ve eğitim planlaması*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- İnan, M. R. (1983). *1920'lerde Türk millî eğitimi, cumhuriyet döneminde eğitim*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Kantarcıoğlu, S. (1997). *Türkiye Cumhuriyeti hükümet programlarında kültür*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karagözoğlu, G. (1994). *Atatürk'ün eğitim savaşı*, I. Uluslararası Atatürk Sempozyumu Bildirileri, 21- 23 Eylül 1987, Ankara.
- Karamuk, Z. (1973). *Cumhuriyetimizin 50. yılında milli eğitimimiz*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Koç, M. Ş. (1970). *Eğitimde emperyalizm ve yabancılaşma*, Ankara: Güven Matbaası.
- Koçak, K. (2011) *Talim ve terbiyenin Türk eğitim ve kültür politikalarındaki yeri*, Ankara: Gazi Eğitim Fakültesi.
- Koçer, H. A. (1972). *Türkiye'de modern eğitimin doğuşu ve gelişimi*, Ankara: MEB Talim Terbiye Kurulu.
- Küçükler, E. (2012 Ocak). Türkiye'de kalkınma planları kapsamında yapılan eğitim planlarının analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 1, 9-26.
- Kühne, A. (1939). *Mesleki terbiyenin inkişafına dair rapor*, İstanbul: Maarif Vekaleti Yayınları.
- Mihçioğlu, C. (1974). *Üniversiteye girişin yeniden düzenlenmesi, bugünkü durum ve öneriler*, Ankara: Ankara Üniversitesi/Eğitim Fakültesi.
- Maarif şûrası bugün dağılıyor, (1943, 22 Şubat). *Cumhuriyet*, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyetarsivi.com/secure/monitor/index2.xhtml>
- Maarif şûrası dün toplandı, (1949, 23 Ağustos). *Zafer*, Erişim Adresi: <http://gazeteler.ankara.edu.tr/dergiler/66/1661/24782.pdf>
- Maarif şurasında ilkokul programı, (1949, 31 Ağustos). *Zafer*, Erişim Adresi: <http://gazeteler.ankara.edu.tr/dergiler/66/1661/24790.pdf>
- Maarif şûrası dün kapandı, (1949, 01 Eylül). *Zafer*, Erişim Adresi: <http://gazeteler.ankara.edu.tr/dergiler/66/1674/25158.pdf>

- Millî Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadrolarıyla Merkez Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 2287 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (1946, 15 Haziran) *Resmî Gazete* (Sayı: 6334). Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6334.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Kuruluş ve Görevleri Hakkında 2287 Sayılı Kanunun 4, 5 ve 6. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun. (1970, 29 Mayıs) *Resmî Gazete* (Sayı: 13505). Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13505.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1947). *Tebliğler Dergisi*, Sayı: 446, Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1947). *Tebliğler Dergisi*, Sayı: 453, Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1960). *Millî Eğitim Planının hazırlığı ile ilgili komisyon raporu*, Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1961). *Yedinci Millî Eğitim Şurasının incelenmesine sunulan başlıca konular*, Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1961 Ocak). Eğitimde yeni yapılanmalar, *Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi*, 8. Yıl, 95, 24-41.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1964). *Kalkınma planı Millî Eğitim Bakanlığı 1964 programı*, Ankara: MEB Yayınları
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1966). *Tebliğler Dergisi*, Sayı:1417, Ankara
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1967). *Tebliğler Dergisi*, Sayı:1456, Ankara
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1970a). *Fırsat ve imkân eşitliği bakımından Türk millî eğitimindeki gelişmeler*, Şura Genel Sekreterliği, Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1970b). *Ortaöğretim sistemimizin kuruluşu ile yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda Sekizinci Millî Eğitim Şurasına sunulan esaslar*, Talim ve Terbiye Kurulu Dairesi Şura Genel Sekreterliği, Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1970). *Tebliğler Dergisi*, Sayı:1615, Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1990). 7, 8, 9, 10,11 ve 12. *millî eğitim şuralarında mesleki ve teknik eğitim*, Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1991a). *Birinci Maarif Şûrası, 17-29 Temmuz 1939*, İstanbul: MEB Yayınları.

- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1991b). *İkinci Maarif Şûrası (çalışma programı, raporlar, konuşmalar) 15-21 Şubat 1943*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1991c). *Üçüncü Millî Eğitim Şûrası (çalışma programı, komisyon raporları, konuşmalar)*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1991d). *Dördüncü Millî Eğitim Şûrası (çalışma programı, komisyon raporları, konuşmalar)*. 22-31 Ağustos 1949, İstanbul: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1991e). *Beşinci Millî Eğitim Şûrası (çalışma esasları, komisyon raporları, konuşmalar)*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1991f) *Altıncı Maarif Şûrası (çalışma esasları, komisyon raporları, konuşmalar)*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1991g). *Yedinci Millî Eğitim Şûrası (çalışma esasları, komisyon raporları, konuşmalar) 5-15 Şubat 1962*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1991h). *Sekizinci Millî Eğitim Şûrası, (esaslar, raporlar, kararlar)*. , 28 Eylül-3 Ekim 1970, İstanbul: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1991j). *Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası (öneriler, raporlar, kararlar, uygulamaya konulan esaslar)*, 4 Haziran-4 Temmuz 1974, İstanbul: MEB Yayınları.
- MEB, (1993). *Kalkınma planlarında eğitim, araştırma, planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı*, Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (1997). *Atatürk'ün söylev ve demeçleri II*, Ankara: MEB Yayınları.
- Millî eğitim şûrası çalışmalarını bitirdi, (1962, 16 Şubat), *Milliyet*, Erişim Adresi: http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/Zv2jBAIeakvC433Gv24grg_x3D__x3D_
- Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği. (2014, 8 Temmuz) *Resmi Gazete*, (Sayı: 29054) Erişim Adresi:<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140708.htm>
- Millî Şef'in Yüksek İltifatları, (1943, 22 Şubat). *Cumhuriyet*, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyetarsivi.com/secure/monitor/index2.xhtml>
- Nogay, S. (2007). *Türkiye'de meslek eğitimi sorunu ve çözüm önerisi*, Mesleki ve Teknik Eğitim Derneği Genel Merkezi, Ankara.

- Oğuzhan, T. (1981). *Türkiye'de ortaöğretim ve sorunları*, Ankara: Hisar Eğitim Vakfı Yayınları.
- Okur, M. (2005 Ocak). Milli mücadele ve cumhuriyetin ilk yıllarında milli ve modern bir eğitim sistemi oluşturma çabaları. *Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 199-217.
- Ortak, Ş. (2004). *Atatürk dönemi eğitim politikalarında yabancı uzman raporlarının etkileri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Özalp, R. (1976). Teknik öğretim ve sanayimiz: bir sempozyumun hatırlattıkları, *Eğitim Hareketleri Dergisi*, 250, 15-21.
- Özalp, R., Ataüenal, Aydoğan (1997). *Türk illi Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı*, MEB Devlet Kitapları, 1. Baskı, İstanbul: MEB Yayınları.
- Özer, A. H. (1983). *Talim ve Terbiye Kurulu İşleri, Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, MEB Devlet Kitapları, İstanbul: MEB Yayınları.
- Öztürk, A. A. (1997). *Türkiye'de milli eğitimdeki gelişmeler (1950-1960)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Sulubulut, M. (2014). *Eğitim alanında Türkiye'ye davet edilen yabancı uzmanlar (1923-1960)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi/Tarih Anabilim Dalı, Kırşehir.
- Şahin, L., Yıldırım, K. (2015). Osmanlıdan günümüze mesleki eğitimin gelişimi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 44, 77-112.
- Şahin, İ. Fındık, T. (2008). Türkiye'de mesleki eğitim; mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 12(3), 65-86.
- Şahin, İ. (1998). *Demokrat Parti hükümetleri dönemindeki eğitim-kültür politikaları (1950 - 1960)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Talim ve Terbiye Kurulu (TTK). (1946). *Erkek meslek öğretmen okulu teşkilatının genişletilmesi suretiyle yüksek okul haline getirilmesi*, (Karar No: 360), Erişim Adresi:http://ttkb.meb.gov.tr/kurulkararlari/fihristler/fihrist_1946.pdf
- Talim ve Terbiye Kurulu (TTK) (1949). *Yüksek Beden Eğitimi ve Spor Enstitüsü Öğretim Programı* (Karar No: 88) Erişim Adresi: http://ttkb.meb.gov.tr/kurulkararlari/fihristler/fihrist_1949.pdf

- Tarlakazan, B. (2013). Osmanlı'dan günümüze mesleki teknik eğitimin tarihsel gelişimi ve günümüz mesleki teknik eğitimine yönelik öneriler. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 2 (2), 70-79.
- Taşdemirci, E. (1984). *Cumhuriyet dönemi Türk milli eğitim politikasının ana devrelerinin üzerine tahlili ve mukayeseli bir araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taşdöven, Z. (2013). *Demokrat parti dönemi eğitim anlayışı(1950-1960)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), (1963). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967*, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara: Başbakanlık.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), (1968) *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972*, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara: Başbakanlık.
- Teknisyen Okulları Geçici Yönetmeliği. (1969, 22 Kasım). *Resmi Gazete* (Sayı:13358) Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13358.pdf>
- Tuna, O. (1973). *Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim*, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Tunaya, T. Z. (1995). *Türkiye'de siyasi partiler*, İstanbul: Arba Yayıncılık.
- Tural, N. (1988). *Planlı dönemde temel eğitim ve lise seviyeli eğitimin yeniden düzenlenmesi ile ilgili politikalar ve uygulamalar*, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Planlama Dairesi.
- Turan, K. (1992). *Mesleki ve teknik Eğitimin Gelişmesi ve Mehmet Rüştü Uzel*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Turan, K. (1996). *Ahilikten günümüze mesleki ve teknik eğitimin tarihi gelişimi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1921). Zabıt Ceridesi, İ:108, C:3, 10.11.1921
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1927). Zabıt Ceridesi, İ:51, C:1, 12.4.1927
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1942). Zabıt Ceridesi, İ:63, C:1, 26.05.1942
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1946). Zabıt Ceridesi, İ: 8, C:3, 24.12.1946

- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1949). Zabıt Ceridesi, B:52, O:3
25.02.1949
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1961). *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, B:5,
O:1, 24.02.1961
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1963). *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*,
B:52, O:2, 17.02.1963
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (1969). *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*,
B:55, O:2, 18.02.1969
- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK). (1997). *Türkiye 'de ve Dünyada
mesleki eğitim*, Ankara: TİSK İnceleme Yayınları.
- Türkoğlu, P. (2009). *Tonguç ve enstitüleri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür
Yayınları.
- Üçüncü Millî Eğitim Şûrası dün toplandı, (1946, 31 Aralık). *Cumhuriyet*, Erişim
Adresi: <https://www.cumhuriyetarsivi.com/secure/monitor/index2.xhtml>
- Ünal, F. Ünal, M. (2010) Türkiye'de orta öğretim programlarının gelişimi. *Sosyal
Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 109-125.
- Yedinci Millî Eğitim Şûrası bu sabah açılıyor, (1962, 5 Şubat). *Ulus*, Erişim Adresi:
<http://gazeteler.ankara.edu.tr/detail.php?id=64>
- Yeni Milli eğitim planı hazırlanıyor, (1961, 30 Ocak). *Milliyet*, Erişim Adresi:
[http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/EOLUCkWc9I0MicZkwd
VqBg_x3D__x3D_](http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/EOLUCkWc9I0MicZkwdVqBg_x3D__x3D_)
- Yüce, C. (2008). *Demokrat partinin eğitim politikası ve cumhuriyet halk partisinin
muhalafeti* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe
Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye 'de ortaöğretim*, Ankara: MEB Yayınları.
- Yücel, H. A. (1993). *Söylev ve demeçler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Zelyut, R. (1985). *Milli eğitim şuraları*, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi,
Cilt:3, İstanbul: İletişim Yayınları.